

Yuvuaano

Yuvuaanoono Yisuunna mmayaaya yoketaivaa fafaara reeravai

Yuvuaano Yisuunna mmayaaya yoketaivaa fafaara roo kuaivo ataama vaivai. Anutuuqaa tinniivaudiri kuaivaa vara kiasa kookieeraivo tupatupaa variivoono mmata aavau tuma ti tasipama vaidivai hara kioo variravai. Gionna kiaapuuya Yisuunnara kutaavaivee tida kiasa: Yisuuva inna Anutuuqaa mmaapuuvovee, tikio ivoono iya vitoo yoketaivau yapanai innara kutaavaivee kaiya fai tupatupaa variraivaa varaaravaivee. Iya aa yanaa aavaa yaarida ii kua ivaara kutaavaivee tida arinaima rikiaateeraivaara Yuvuaano reeravai (20:31).

Anutuuqaara kua kiasa kookieera vaidivai variravai

1 ¹Nnaaru hama ngiau mmata uu suaivaki Anutuuqaa tinniivaudiri kuaivaa vara kiasa kookieeraivoono variravai. Kua kiasa kookieeraivoono Anutuuqaa tasipama varioo inna Anutuuqovee. ²Ari nnaaru tuanaa ivo Anutuuqaa tasipama variravai. ³Anutuuqo tuduu kua kiasa kookieeraivoono mmuakiasa mminnamminnaayauvai iiravai. Hama mminnamminnaa vooyauvai ari voovoono iiravai. Ivoono nnaasu iiravai. ⁴Variraivo innaki vairavai. Innaki vauvo tooba roosiima gionna kiaapuuyani mmeekiaivo teeravai. ⁵Mmeekiaivoono heenaivaata mmeekia mmuduu hama heenaivo mmeekiaivaa rummua apiravai.

⁶Anutuuqoono vaidiivaa nnutuuvo Yuvuaanaa titooduu ⁷gionna kiaapuuya mmeekiaivaara kiasa kookieenaraivaara nniravai. Iya ivo tuu kuaivaa rikiada kutaavaivee kiateeraivaara nniravai. ⁸Ivo hama mmeekiaivai. Ivo mmeekiaivaara kiasa kookieenaraivaara nniravai. ⁹Ivo nnuu suaivaki mmeekia tuanaivoono gionna kiaapuuya mmeekiaivaa mmnaraivo tuoo variravai.

¹⁰Ivo mmataivaa ariinoo iima kioovau tuma ivau varuduu hama gionna kiaapuuya inna arinaima teeravai. ¹¹Ivo ari mmata tuanaivau

tuuduu hama ari oyaiya innara tuqinneeraida innara ooqoo tiravai. ¹²Ooqoo tuduu vooyaano innara tuqinnada innara kutaavaivee tuuya Anutuuqo ari yaagueeqaivaa iya mmioo iyara ni naunna mmaapu tuanaayavee tiravai. ¹³Gioonna kiaapuuya nnaakara mmataaneema hama Anutuuqo ari raunna mmaapuuya itaama mmateeravai. Vaidi mmatayaa diaivo ari iivaugiataama nnaakaraivaa mmataineema hama Anutuuqo ari raunna mmaapuuya mmateeravai. Hameetavee. Anutuuqo ariinoo ari vookaraama iiravai.

¹⁴Anutuuqaa kuaivaa kiaa kookieeraivo tuma ti tasipama vaidivai hara kioo variravai. Varuduu ta inna oyai ari vookarauvaa taannaduu ari vookarau oyaivaa ari Koovaano ari Mmaapu mmuaavaara tioo mmiravai. Mmuduu kati gioonna kiaapuuyara tuqinneeraivootama kua kutaa tiraivootama innaki suvairavai.

¹⁵Yuvuaano nnoori apiraivoono innara tioo aayanna roo tunoo: Ii vaidi ivaara na tauraa ngii giaa ngii miee kiaanoo: Na hama variaaduu varuuvu ni nnaagiai nninaraivoono vaa ni yaataraivaivee, tiravai. Yuvuaano itaa kua tiravaivee.

¹⁶Kati tiyara tuqinneera oyaivo ariiki vaivaara ivo mmuakiaa suai mmannammanna mmuakiaaya tiyara boo tioo nnaasu varivai.

¹⁷Mmaanna tuu kuaivaa Anutuuqo Musiinna kiaa mmuduu Musiivaano gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai. Yisuu Kirisiivaano Anutuuqo kati tiyara yaata utiraivaata kua kutaa tiraivaatama ti vitaivai.

¹⁸Hama gioonna kiaapu voovoono Anutuuqaa taivaivee. Ari Mmaapu mmuaavoono ari Koontanikaraama mmuaavau inna tasipama variivoono innara kooyaa ti kiaa ti mmioo ti vitaivaivee.

Yuvuaano nnoori apiraivoono mmayaayaivaa tiravai
(*Matai 3:1-12; Marakaa 1:1-8; Rukaaso 3:1-18*)

¹⁹Yutayaa vaidi vooya Yerusareemadiri Anutuuqaara kati puara hudeera vaidiiyaata Riviinnakidiri diitoo vaidiiyaatama titooduu Yuvuaano nnoori apiraivaasi numa inna yaparaduu rikioo ivo Yisuunnara ataa kua tiravai. Iya inna yaparaida tunoo: A giononnee? ²⁰tuduu hama Yuvuaano kua seemuaa varirainno kooyaa iya kiaa mmioo tunoo: Hama na Misiaa vaidi Anutuuqo mmataama kioo vaidiivovee, ²¹tuduu rikiada kava inna yaparaida tunoo: Ai, mo a dee vaidikuannee? A aanna Irayaavannee? tuduu rikioo ivo iya sai tunoo: Hama na Irayaavavee, tuduu rikiada iya inna tunoo: A forofetaa vaidi ta aiyara faannairaikuannee? tuduu rikioo ivo sai tunoo: Hamavee, ²²tuduu rikiada tunoo: Vaidi ti titaani ta ngiaunnaiya ta kava oo kiaa mmiaara kuaivaa ti kiaa ti mmianee. A dee vaidikuannee? Aiyara a dataa kuainna kiannannee? ²³tuduu rikioo Yuvuaano iya sai tunoo:

Na koo mmuyai gaanga voovau diee vaina

aayanna ree kiaunoo:
Udaangaivo ngiaiveera

aataruuvaa safuukiateeraivaara na kiaunoo.

Nnaaruaa forofetaa vaidi Yisayaava fafaara roo kuaivaa Yuvuaano itaa kua tiravai. ²⁴Farisaiyaano vaidi vooya titooduu nnuuyaano ²⁵Yuvuaanaa yaparaida tunoo:

A aiyara kiannanoo: Na hama Misiaavaivee. Na hama Irayaavavee. Na hama forofetaa ngia niyara faannairavovee, kiaa kiee mo aaniira a gionna kiaapuuya nnoori apuannanee? ²⁶tuduu rikioo Yuvuaano iya sai tunoo: Na mmanna nnooriivaadiri gionna kiaapuuya apuauvaivee. Ngiikidiri nnii vaidiiva hama ngia taavaivee. ²⁷Ivo ni nnaagiai nninaraivoono vaidi nnoonnavai. Na mmanna vaidi kiisavai. Hama na yopeema mmoori vareera ngiaammuauya roosiima inna yuku nnabaivaitana yeenaivaitana rakuasaa kiee utu radaanaravaivee, tiravai.

²⁸Yuvuaano nnoori Yorotaanaivaadiri gionna kiaapuuya apuuvaa sainai yoosinna Betaniaa ivaki iya itaa kua tiravai.

Yisuuva Anutuuqaa Puara Sipisiipa Nnaakaraivovee

²⁹Vauya pataduu Yuvuaano diitoo dioo vainno tooduu Yisuuva innasi ngioo varuduu Yuvuaano innara tunoo: Aavaa Anutuuqaa Puara Sipisiipa Nnaakaraivo nninoo. Gionna kiaapuuya mminnamminnaa maisaiyauvaa varaanaravovee. ³⁰Aqaa vaidi aavaara na tauraa ngii giaa ngii miee kiaanoo: Na hama variaaduu varuuvoono ni nnaagiai nninaraivoono vaa ni yaataravavee. ³¹Na itaa kua kiaa kiee inna oyaivaa hama na tee rikieeravai. Ngia gionna kiaapu Isairairaa variaiya na inna kooyaa ngii vitainaravara na mmanna nnooriivaadiri numa ngii apiravavee, ³²kiaa kioo Yisuunnara kiaa kookieenno tunoo: Na taaduu Mmannasa Yoketaivo ngiau aapuuvakidiri ngiaamma mirunnaivaa roosuuvoono tuoo tuoo innayaa variravai. ³³Anutuuqo gionna kiaapuuya nnooriivaadiri iya apuaneera ni titoovoono tauraa ni tunoo: Fai a teeno Mmannasa Yoketaivo tuma vaidiivaayaa varinaraivo inna ivoono Mmannasa Yoketaivaa gionna kiaapuuya mmnaraivovee, tuuvaa na rikiee homo Yisuunna oyaivaara kumimakama kiee tee ³⁴iva tuuvaa kaanaivaa kooyaa teeravai. Na ngii giaa ngii miaunoo. Ivo Anutuuqaa Mmaapu tuanaivovee. Yuvuaano itaa kua tiravai.

Yisuuva ari ngiaammuau tauraiyara tiravai

³⁵Kiaa kioo vauvo pataduu Yuvuaano diitoo kava numa ivau ari ngiaammuauvaitana tasipama dioo vainno ³⁶tooduu Yisuuva ngioo taroo viravai. Ngioo taroo vuduu Yuvuaano inna too vainno innara tunoo: Taatee. Anutuuqaa Puara Sipisiipa Nnaakaraivo aa ngioo kuainoo, ³⁷tuduu rikiada ari ngiaammuauvaitana iva tuu kuaivaa rikiada Yisuunna

vata rada inna nnaagiaivau viravai. ³⁸ Vuduu too Yisuuva hanigia ivaitana inna nnaagiai vuvvaa too ivaitana yapara ruoo tunoo: Mo ngia aaniivaaraida buaama rada ngiaannee? tuduu rikiada ivaitana inna sai tunoo: Ravai-o, a dee nnauvakiinna variannanee? tiravai. Ii nnutu Ravaiavee kiaa nnutu ivaa oyaivo tunoo: Vitaira-o, tiravai. ³⁹ Tuduu rikioo Yisuuva ivaitana sai tunoo: Numa taatee, tuduu rikiada ivaitana numa ivo varuuvaki teeda inna tasipama varuduu suaivo haatapoo hannauduu rikiada inna tasipama vairavai.

⁴⁰ Ngiaammuaa taaravaitana Yuvuaanaa kuaivaa rikiada Yisuunna nnaagiai vuvvaitana vuvvaa nnutuuvo Adiriaaso. Ivoono Simoono Petroosaa kataivovee. ⁴¹ Vauya patauduu Adiriaaso tauraa makee tuduu ari vayaanna Simoonara buaama roo tooduu inna too vauduu too tunoo: Anutuuqo mmataama kiai vaidi Misiavaa vaa ta taunnano ti too vainoo, tiravai. Misiaa nnutuuvoota Kirisii nnutuuvootama mmuaa oyaivai. ⁴² Adiriaaso itaa kua kua kioo Simoonaa vitoo Yisuunnasi vuduu Yisuuva inna too tunoo: Anna a Simoono a Yuvuaanaa mmaapukuavee. I nnutu karaasivo Kipaasovee. Yisuuvaano itaa kua tiravai. Yutayaiya kuaivakidiri kuaa nnutuuvo Kipaasovee. Ari vo kua Ereengaivakidiri kuaa nnutuuvo Petroosovee. Nnutu Petrooso kiaivaa oyaivoonno sikau ooravai.

Yisuuva Piriipaya Nataneerayara tiravai

⁴³ Vauya patauduu Yisuuva Karirayaa kuane kuaa vioo tooduu Piriipo inna too vauduu too tunoo: Ni nnaagiai ngianee, tiravai. ⁴⁴ Piriipo Betesaita diaa vaidivai. Ivo Adiriaasooya Petroosaya yoosinnaivakinnaavai. ⁴⁵ Piriipo oro Nataneeraara buaama roo tooduu inna too vauduu too inna tunoo: Musiiva mmaanna tuu kuaivaki fafaara rooduu vaidi forofetaa vooyaataama fafaara roo vaidiivaa vaa ta taunnanoo. Inna nnutuuvo Yisuuvee. Nasareeta diaa vaidivai. Yoosiipaa mmaapuvavee, ⁴⁶ tuduu rikioo Nataneero inna yaparainno tunoo: Mo datai mminnaa yoketaavai Nasareetadiri nniivainnee? tuduu rikioo Piriipo tunoo: Ai, numa taanee, tiravai.

⁴⁷ Kiaa kioo inna vitoo nnuuvaa Yisuuva too Nataneeraara tunoo: Aa vaidi aavo Isarairaa vaidi tuanaavavee. Hama unnakuavo innaki vaivavee, ⁴⁸ tuduu rikioo Nataneero Yisuunna yaparainno tunoo: Ai, dataama kiee ni taannanee? tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: A nnaammuayaivaa oyaivaki variannano hama Piriipo aita kua tirama kiaikiai neenanaa i tauvavee, ⁴⁹ tuduu rikioo Nataneero inna sai tunoo: Vitaira-o, a Anutuuqaa Mmaapukuavee. A Isarairaiya kieetaikuavee, ⁵⁰ tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: A nnaammuayaivaa oyaivaki variannani na i tauvaara i kuaa i mmiaukainna a niyara kutaavavee kiannano. A makee taannaivaa kiisavai taannano. Fai yapooma nnaagiai a kaayau pinna ari vookaraiyavua taanaravavee, ⁵¹ kuaa kioo tunoo: Na kua

kutaavai i kiaa i mmiaunoo. Fai a teeno ngiauvo vioo sai ngioo sainai idaadiri Na Vaidiivaa Mmaapuuvaa niyara aangeraiya oro teeda tuma teeda kiaaravaivee. Yisuuva itaa kua tiravai.

Yoosinna Kenaa diaa ngiaammuauvaayaa nnaataivaa ruu kieeravai

2 ¹Yapooma taara suaivaitana taika kioodoo vooma suaivaki Karirayaa aakiaivaki vau kiisa yoosinnaivaa nnutuuvo Kenaa ivaki iya ngiaammuauvaa nnaataivaa varada rummuaara iiravai. Rummuaara iida varuduu Yisuunna kaano ivaki variravai. ²Ivaki varuduu iya Yisuunnaata ari ngiaammuauyaataama aayanna tuduu yeenna nnaara nniravai. Nnida gioonna kiaapuuya tasipama varida nuunaida yeennaiyauvaa nneedada ³vuaina suuyaivaa nnaa taika kioodoo rikioo Yisuunna kaano inna tunoo: Vaa iya vuaina suuyaivo taikaivaivee, ⁴tuduu rikioo inna sai tunoo: Ai, mo aanna a gionoonna itaa kua ni kiannanee? Hama i mmooriivaivee. Na mmoori nakaaravovee. Hama ni suaivo nninoo, ⁵tuduu rikioo kaanoonoo yeenna mmira ngiaammuauya tunoo: Ivo tiivaugiataama rikiada iikiatee, tiravai.

⁶Yutayaa gioonna kiaapuuya ngiari mmammaiyauvaa finira mmaanna aataruuyauvo airi airi aataruyauvai vairavai. Ivaara pinaa kuu yavaiyauvo yaaku saivai karasaidiri mmuaavai ivau vairavai. Yavaiyauvo hama kiisa paanna yavaayauvai. Hokoba pinaa yavaayauvaivee. ⁷Yisuuva yeennara haitatuuda mmiraiya tunoo: Nnooriivaa vita rada aa yavaa aayauvaki tusaatee, tuduu rikiada vita rada tusooduduu yavaiyauvaa sannaiyauvunu roberobeduu ⁸Yisuuva iya tunoo: Inna aikioo, vita rada oro yeennaiyauvaara haitatuura vaidiivaa mmiatee, tuduu rikiada vita rada oro inna mmuduu ⁹nnoo rikiooduu nnoori tuanaivo vaa hanigioo vuaina suuya tuanaavai vauduu ivo iya vitoovakira hama arinaima teerama kioodoo yeennara haitatuuda mmiraiya arinaima teeravai. Ivo iya vitoovakira hama arinaima toovaara ivo kieevatiivaara aayanna tuduu ¹⁰nnuduu inna tunoo: Mmuakiaa vaidiia tauraa yoketaa vuaina suuyaivaa yapa kiaani rikiada nneedada nnaa ausa rasiti varada variaani teeda nnaagiai maisai vuaina suuyaivaa yapaavai. Hama a itaama yapaannanoo. Aanna makee nnaagiainna a yoketaa vuaina suuyaivaa yapaannanoo, tiravai.

¹¹Yisuuva Anutuuqaa mmoori ari vookarauvaa Karirayaa aakiaivaki vau yoosinna kiisa Kenaa ivaki tauraa toosa hara iiravai. Ivo ivaki toosa hara uu mmooriivaa uduu teeda ari ngiaammuauya ivo uu mmooriivaa oyai tuanaa yoketaivaa teeda innara kutaavaivee tiravai.

¹²Ivo uu mmooriivo taika kioodoo ivo ari kaanootama ari kataidoota ari ngiaammuaudootama oro kiisa suai Kapanauma variravai.

Yisuuva nuunaira nnau pinaivaki viravai

(Matai 21:12-13; Marakaa 11:15-17; Rukaaso 19:45-46)

¹³Yutayaiya buusaivaa nnutuuvo Varaigiataivaa iya nneera suaivo vainima nnuduu rikioo Yisuuva Yerusareemara viravai. ¹⁴Vioo vioo

oro nuunaira nnau pinaivaki tooduu ivaki vaidiiya puara burimakau sipisiipaiyauvaata ngiaamma mirunnaiyauvaatama vooya mmida irisai sikauyauvaa varooya hara kiada varida inna tooduu vaidi sikau yanaiyauvaa kiooduu irisai sikau mmuyaiyauvaa mmuuyaataama hara kiada varida inna teeravai. ¹⁵Inna tooduu rikioo Yisuuva iibanna fiiyama kioovaadiri utuoo iya ripiinno iya puara burimakau sipisiipaiyauvaata ivakidiri rupuutuu vatooduu mmaanai tiida viravai. Vuduu rikioo ivo irisai sikau mmuyaiyauvaa mmuuya parapaarayauvaa rauru sereguatiima kieeravai. ¹⁶Sereguatiima kioo vaidiiya ngiaamma mirunnaiyauvaa kiada irisai sikauyauvaa varooya tunoo: Iyauvaa varada mmaanai kuatee. Sa ngia ni Napoonna nnauvaki irisai irisai vareera aataruuvaa iikiatee, ¹⁷tuduu rikiada ari ngiaammuauya yaata utida Anutuuaa kua fafaara voovai vauvaara iya yaata utida rikieeravai. Fafaaraivo vainno Anutuuaa nnauvaara tinoo: I nnauvaara ni mmuduuya riraivo ni aakiaivaki kaayauma suvuainoo. Fafaaraivo vainno itaa kua tiivai.

¹⁸Yisuuva itaama uuvaara Yutayaa vaidi vooya inna yaparaida tunoo: Gioono i tikiai a iikiannanee? Dee mmoori ari vookaravai fai a iino yoketainai teeda kiaara: Anutuuaa inna tasipaikio rikioo iivaivee, kiaaranee? ¹⁹tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Aa nnau aavaa ngia havarata kikiyai fai na kava taaravooma suai heeka kiaanaravaivee, ²⁰tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Ai, hama yopeemavee. Aa nnau aavaa heekoo aataruuvaa vaa ta taunnava. Taara vaidivaitana yuku yaaku taika kiada vo vaidivai yaaku saivai karasaidiri mmuaa nuanuvai (46) iya heeka taika kieeravai. Fai a aikiooma taaravooma suai heekaanaranee? tiravai.

²¹Yisuuva hama nuunaira nnau pinaivaara itaa kua tiravai. Ivo ariiyara tiravai. ²²Ivaara ivo nnaagiai Anutuuaa inna tuduu putuuvakidiri diitoo suaivaki ari ngiaammuauya iva itaa kua tuu kuaivaa arinaima rikieeravai. Rikiooduu Anutuuaa kua fafaaraivaaraata Yisuuva tuu kuaivaaraatama kutaavaivee tiravai.

Yisuuva gioonna kiaapuuya aakiaiyauvaki teeravai

²³Yisuuva buusa Varaigiatavaa nneera suaivaki Yerusareema nuainno varuduu rikiada iva Anutuuaa mmoori ari vookaravauvaa uuyauvaara kaayau gioonna kiaapuuya innara kutaavaivee tiravai. ²⁴Tuduu Yisuuva gioonna kiaapu mmatayaiya aakiaiyauvaki toovaara iya innara yoketaida kutaavaivee tuuvaara hama iyara inna yoketairavai. ²⁵Hama vaidi voovono gioonna kiaapuuya aakiaiyauvaki vau kuaiyauvaa inna kua mmiravai. Ivo ariinoo arinaima iya aakiaiyauvaki teeravai.

Yisuuva Nikotimaasaatama kua tiravai

3 ¹Farisai vaidi voovai nnutuuvo Nikotimaaso ivoota Yutayaiyaki kietavai varuuvo ²heenaki Yisunnasi vioo tunoo: Vitaira-o,

vaa ta unnavai. Anutuuoqo i titaa kiaikiai a tummuannaikua a vitaira mmooriivaa iikiannanoo. Fai vaidi mmatayaa voovoono hama Anutuuoqaa yaagueueqai vo inna tasipano rikioo hama Anutuuoqaa mmoori ari vookaravvaa a iikiannaneema iinaravaivee, ³tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Na kua kutaavai i kiaa i mmiaunoo. Fai hama vaidi voovoono hanigioo nnaakara meedi roosiima karaasavai varioo fai hama Anutuuoqo gionna kiaapuuyara diraivaki taanaravaivee, ⁴tuduu rikioo Nikotimaaso inna sai tunoo: Mo dataama vaidi vaa yokovaa kiaivo kava hanigioo nnaakara meedi roosiima karaasavai varinarannee? Fai ivo kava ari kaanaa ausaivaki varino mmata kino too karaasavai varinarannee? ⁵tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Na kua kutaavai i kiaa i mmiaunoo. Fai hama vaidi voovoono nnooriivoota mmannasaivootama mmata kiaivo hama Anutuuoqo gionna kiaapuuyara dira yoosinnaivaki kuanaravai. ⁶Mmammaivo iikiatai mmooriivo mmammaivaa mmaraavai. Anutuuoqaa Mmannaivaivo iikiatai mmooriivo Anutuuoqaa Mmannaivaiva mmaraavai. ⁷Anutuuoqaa Mmannaivaivo i mmata kinai rikiee hanigiee nnaakara meedi roosiima varianeera na i kiaa i mmiau kua ivaara sa nnikiaraakianee. ⁸Yuunnaivo ari ngiatai suaivaki ivo korokorooma roo nuaikiai a mmanna akuaivaa rikiee hama ivo kuai nniivaa taannanoo. Ivaa roosiima Anutuuoqaa Mmannaivaivo vaidiivaa iikio too hanigioo karaasavai variivaa hama ta taunnavavee, ⁹tuduu rikioo Nikotimaaso inna yaparainno tunoo: Mo datainne? ¹⁰tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: A vaidi nnoonnakuavee. A Isarairaa gionna kiaapuuya vitaira vaidikuavee. Mo aaniira aa kua aavaa oyaivaa hama a tuqinnama rikiaannanee? ¹¹Na kua kutaavai i kiaa i mmiaunoo. Ti yaatana vai kuaivaata ti avu tai kuaivaatama ta kiaunnani ngia mmuakiaaya hama ti kuaivaa rikiaano. ¹²Na mmatayaa vai mminnaiyauvaara ngii giaa ngii miaukai hama ngia rikiaano. Ngiau aapu vai mminnaiyauvaara na ngii giaa ngii minai fai ngia dataama rikiaarannee? ¹³Hama vaidi voovoono ngiau aapuuvaki kuaivaivee. Na Vaidiivaa Mmaapuuvoono ivakidiri tummuavoovoo vaa neneenoo nnaasu ivaki tauvaivee. ¹⁴Nnaaru vaidi Musiiva koo mmuyai gaanga yoosinnaivaki unnakua yapaivaa kapaaqai vaadiri iima kioo ngiauvau yatari sagaivau haara kiooneema vaidiiva Na Vaidiivaa Mmaapuuvaa ngiauvau yatari sagaivau ni haara kiaaravai. ¹⁵Haara kikio rikioo fai gionna kiaapu voovoono niyara kutaavaivee tioo fai tupatupaa variraivaa varaanaravaivee. Yisuuva itaa kua tiravai.

¹⁶Anutuuoqo mmuakiaa gionna kiaapu mmatayaiyara pinaama mmuduuya ruoo ari Mmaapu mmuaa tuanaa ivaa titooduu tiiravai. Gionna kiaapu innara kutaavaivee kaiya eeyaara putida taikeevoora titooduu tiiravai. Iya tupatupaa variraivaa varaateeraivaara titooduu tiiravai. ¹⁷Ivo ari Mmaapuuvaa mmatayaa titooduu tuoo hama gionna

kiaapuuya kua pinaivaki yapaanaraivaara tiiravai. Iya vitoo aataru yoketaivau yapaanaraivaara tiiravai.

¹⁸ Gioonna kiaapu voovoono innara kutaavaivee tiivaaki hama kua pinaivo innaki vaivai. Gioonna kiaapu voovoono hama innara kutaavaivee tiivaaki vaa kua pinaivo innaki vaivai. Ivo hama innara Anutuuqaa Mmaapu mmuaa tuanaivovee tiivaara kua pinaivo innaki vaivai. ¹⁹ Kua pinaivo vaivaa aataruuvo ataama vainoo. Mmeekiaivo vaa mmatayaiyasi tiikiainnaataida iya hama innara mmuduuya ruaanoo. Iya maisa aataruuvaa vaa iida taivaara upisiivaki vai aataruuvaa mmuduuya ruaanoo. ²⁰ Gioonna kiaapu voovoono vaa maisa aataruuvaa iivoono hama mmeekiaivaara mmuduuya ruoo hama innasi nniivai. Mmeekiaivoono ivo maisa aataru iivaa kookieevoora kiaa hama mmeekiaivaasi nniivai. ²¹ Gioonna kiaapu voovoono kua kutaivaara yaata utuoo iivoono mmeekiaivaasi nniivai. Hama arinaidiri iirainno Anutuuqo tiivaugiataama iivai. Mmeekiaivoono ivo ii mmooriivaa kookieekiaiveera mmeekiaivaasi nniivaivee. Yisuuva itaa kua tiravai.

Yuvuaano Yisuunna oyaivaara kooyaa tiravai

²² Ii suai ivo taika kioodoo Yisuuva ari ngiaammuauyaataama yoosinna Yutayaivakira viravai. Vidada oro ivakinnaiya tasipama varidada iya nnoori apiravai. ²³ Ii mmuai suai ivaki Yuvuaano vo yoosinna Sareema vainima vau yoosinnaivaa nnutuuvo Ainoona ivaki varioo gioonna kiaapuuya nnoori apiravai. Nnoori haruunga pinaivo ivaki vauvaara ivo ivaki iya nnoori apiravai. Gioonna kiaapuuya ivo iya nnoori apuaiveeraivaara mmannammanna innasi nnuduu ivo ivaki iya nnoori apiravai. ²⁴ Hama oovi nnauvaki inna yapaara suaivo nnuduu iiravai.

²⁵ Yutayaa vaidiia mmamma finira mmaanna aataruuyauvaara Yuvuaanaa ngiaammua vooyaata Yutayaa vaidi voovaatama pinaama kua yaagueeqama tiravai. ²⁶ Itaa kua tuuvaara iya Yuvuaanaasi oro inna kiaa mmida tunoo: Vitaira-o, nnaaru vaidi voovai nnoori Yorotaanaa siri sainai i tasipama dioo vauduu a innara iqii vaidi tuanaa ivovee tunnaivo aanna makee ivoono gioonna kiaapuuya nnoori apuoo varinoo. Apuoo varikiai mmuakiaa gioonna kiaapuuya i pikiada innasi kuaanoo, ²⁷ tuduu rikioo Yuvuaano iya sai tunoo: Hama giaasidiri gioonna kiaapu voovoono mminnaivaa varaivai. Anutuuqoono mmikio varaivai. ²⁸ Na kiaaduu vaa ngiengieenoo rikieeravai. Na kuaanoo: Hama neenoo vaidi Misiaa Anutuuqo mmataama kioovovee. Anutuuqo inna tauraa niinnaadee titoodoo na nniravaivee. Na itaa kua tiravai. ²⁹ Nnaata vaati vareera suaivaki vaatiivo safuuma ari nnaataivaa varaivai. Vaatiivaa seena ngiaammua voovoono oro inna tasipama diivo innara faannainno varioo kati inna kuaivaa rikiaikio inna yoketaivai. Itaama iivaara ni sirigairaiivo niiki vaivo vaa pinaavai vainoo. ³⁰ Fai ivoono tauraa varino

inna nnutuuvo pinaavai kuanaravai. Vinai fai na nnaagiai varino ni nnutuuvo hameetainaravaivee. Yuvuaano itaa kua tiravai.

Vaidi voovoono ngiau aapuuvakidiri tiiravai

³¹Ivoono ngiau aapuuvakidiri tuuvoono mmuakiaaya yaataravai. Mmatayaa diaa vaidi voovoono mmata aavau varioo mmata aavau vai mminnamminnaiyauvaara nnaasu kua tiivai. Ngiau aapuuvakidiri tuuvoono mmuakiaaya yaataroo ³²ari toovaaraata ari rikioovaaraatama tikiai hama gioonna kiaapu voovoono rikiaivai. ³³Fai gioonna kiaapu voovoono inna kuaivaa tuqinnama rikioo puaisa utino mmoori kaanaivo vainai teeda seena gioonna kiaapuuya kiaara: Anutuuqo kua tiivo kua kutaavai vaivaivee, kiaravai. ³⁴Anutuuqo titoovoono Anutuuqaa kuaivaa tiivaara iya itaa kua kiaravai. Anutuuqo Mmannasa Yoketaivaa inna mmikio innaki suvuaikio Anutuuqaa kuaivaa tiivai. ³⁵Ari Koovaano ari Mmaapuuvaa kaayauma mmuduuya ruoo inna tinoo: Mmuakiaa mminnaiyauvaara na diauneema eenoo diane, tiivai. ³⁶Gioonna kiaapu voovoono inna Mmaapuuvaa kutaavaivee tiivoono vaa tupatupaa variraivaa varaivai. Gioonna kiaapu voovoono inna Mmaapuuvaa kuaivaa hama rikiaivoono fai hama tupatupaa variraivaa varaanaravai. Anutuuqaa nnannatearivo fai tupatupaa innayaa vainaravaivee.

Yisuuva gioonna Samariaivaatama kua tiravai

4 ¹Yisuuva gioonna kiaapuuya nnoori apuduu inna nnaagiai nuauyaano Yuvuaanaa nnaagiai nuau gioonna kiaapuuya yaataroo kuaivaa Farisaiya rikieeravai. ²Mo hama Yisuuva ariinoo nnoori apiravai. Ari ngiaammuauyaano nnaasu nnoori apiravai. ³Iva uu mmooriivaa Farisaiya rikioovaara Yisuuva rikioo diitoo ari ngiaammuauyaataama Yutayaa mmataivaa pikiada kava vara ranada Karirayaa mmataivakira viravai. ⁴Iya Karirayaa vuu aataruuvau kuaaree kiaa kiada Samariaa mmataivaa vuutaidadiri viravai.

⁵Vidada oro ivaki vau yoosinna voovai nnutuuvo Sukaraa ivaki viravai. Nnaaru Yakooop ari mmaapuuvaa Yoosipaa mmuu mmataivo vainima vauduu ⁶Yakooop haniu kioo doofa nnooriivo ivaki vauduu ikianna tammauduu Yisuuva aataru hokobaivau nnududuu inna pirisauduu doofa nnooriivaa siriivau hara kioo variravai.

⁷⁻⁸Vaa ari ngiaammuauya nnida tarada yoosinnaivaki vida sikaunnaadiri yeennaiyauvaa yookaakiaara vida kieeravai. Vida kiooduu Yisuuva ivau hara kioo varioo tooduu gioonna Samariaa voovai nnooriivaa vitaanara nnuduu too Yisuuva inna tunoo: Nnooriivaa vita niita ni mianee, ⁹tuduu rikioo Samariaa gioonnavo inna sai tunoo: Ai, a voopinnaa Yutayaakuavee. Nene vo Samariaa gionnavai. Aanna a dataama kiennainna nnoorira ni yaparakiannanee? tiravai. Yutayaa

gioonna kiaapuuyaata Samariaa gioonna kiaapuuyaatama makemakee ngiariiyara ngiariiyara nnannateera tasipama varuuvaara gioonnaivo itaa kua tiravai. ¹⁰Yisuuva inna kua sai tunoo: Anutuuqo gioonna kiaapuuya kati mmii aataruuvaa vaa a arinaima tee rikiee na nnoorira i yaparakiauvaava ni oyaivaa arinaima tee ni yaparakiannatiri. Na nnoori ari vookaraivaa i mmiautiri. A ivaa nnee tupatupaa variraivaa varaannatirivee, ¹¹tuduu rikioo inna sai tunoo: Yokeera-o, hama a nnoori toori vitaanaraivootainoo. Nnooriivo hokoba soopavaki varinoo. A deevakidiri tupatupaa hara kioo varii nnooriivaa vitaanarannee? ¹²Ti nnaakuva Yakooopono aa doofa nnoori aavaa hanuu kioo ivo ari mmaapuudoota ari puaraidootama nneeda kioovaa ti mmiravai. Iva nnoonna vaidivai variravai. A inna yaataraannakuannee? ¹³tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Gioonna kiaapu voovono aa nnoori aavaa nnaa kino fai kava inna nnoori rainaravai. ¹⁴Gioonna kiaapu voovono na inna mminara nnooriivaa nnaa kino fai hama kava inna nnoori rainaravai. Nnoori na inna mminaraivo fai inna aakiaivaki nnoori rumuruuma roosiima tupatupaa varinono fai ivo tupatupaa variraivaa varaannatirivee, ¹⁵tuduu rikioo gioonnaivo inna sai tunoo: Yokeera-o, mo aa nnoori aavaa ni mianee. A ni minai na nnaa kiee fai hama kava ni nnoori rainai hama kava aavakidiri na numa vita ree nnaanaravaivee, tiravai.

¹⁶Yisuuva inna kua mmioo tunoo: Mo oro ai vaatiivaara aayanna tino i tasipama ngiaivee, ¹⁷tuduu rikioo gioonnaivo inna sai tunoo: Hama na vaatiaataivaivee, tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: A hama na vaatiaataivaivee kiannaivo kutaavai kiannanoo. ¹⁸Vaa a yaaku saineetu vaati varaannavai. Anna a makee vaidiivaa tasipama variannaivo hama i vaativai. A kutaavai kiannavaivee, ¹⁹tuduu rikioo ivo inna sai tunoo: Yokeera-o, vaa na tauvai. A forofetaakuavee. ²⁰Ni nnaakukiaiya aa taapi aavaudiri ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa Anutuuqaa mmiravai. Ngia Yutayaa vaidiia kiaanoo: Yerusareema nuunaira nnau pinaivaki nnaasu ngiingii ausa mmuduuyaiyauvaa Anutuuqaa mmiatee, kiaavaivee, ²¹tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Rikiaanee. Fai suai voovai nninai hama ngia gioonna kiaapuuya aa taapi aavaunnaata Yerusareemaivakiriaatama ngiingii ausa mmuduuyaiyauvaa ni Napoonna mmiaaravai. Fai sabisaabi mmuakiaa yoosinnaiyauvakidiri inna mmiaaravaivee. ²²Ngia gioonna kiaapu Samariaiya hama ngia ngiingii ausa mmuduuyaiyauvaa mmiraivaa oyaivaa arinaima teeda rikiaavai. Ta gioonna kiaapu Yutayaiya titi ausa mmuduuyaiyauvaa mmiaunnaivaa oyaivaa aikiooma ta teeda rikiaunnavai. Titiikidiri Anutuuqo tino gioonna kiaapuuya vitoo yoketaivau yapaanaraivo nniivai. ²³Gioonna kiaapuuya kutaa tuanaa ni Napoonna ausa mmuduuya mmiraiya ngiari ausaiyauvakidiri kua kutaa tida ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa mmiaara

suaivo fai nninaravai. Ai, vaa nninoo. Ni Napoova gioonna kiaapuuya kua kutaa tida ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa inna mmiaaraiyara buainno varinoo. ²⁴Anutuuqo inna mmannasavai. Fai gioonna kiaapuuya ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa Anutuuqaa mmiaaraiya ngiari ausaiyauvakidiri kua kutaa tida ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa inna mmiatee, tiravai.

²⁵Tuduu rikioo Samariaa gionnaivo inna sai tunoo: Vaa na rikiauvai. Misiaa vaidivai Anutuuqo inna mmataama kioovo fai nninaravai. Iya innara Kirisiivavee kiaivo fai nninaravai. Ivoono ngioo mmuakiaa mmooriivaara ti kiasa ti mminaravaivee, ²⁶tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Mo na aita kua kiau aavo inna na ivoona iikiaunoo, tiravai.

²⁷Yisuuva itaa kua tuu saivaata ari ngiaammuauya kava vara ranada nnida tooduu Yisuuva gionnaivaata kua tioo varuduu teeda nnikiarairavai. Nnikiaraida hama voovoono gionnaivaa tunoo: Aaniira a ngiannanee? tuduu hama voovoono Yisunna tunoo: Aaniira innaata kua kiannanee? tiravai.

²⁸Hama itaa kua tuduu rikioo gionnaivo ari nnoori tooriivaa pikioo kava vara ranoo vioo vioo oro yoosinnaivaki gioonna kiaapuuya kiasa mmioo tunoo: ²⁹Vaidi voovoono mmuakiaa mmoori na iikiauvaa kooyaa ni giaa ni miivaa numa taatee. Ivo Misiaivonnee? ³⁰tuduu rikiada gioonna kiaapuuya yoosinnaivaa pikiada Yisunna taara nniravai.

³¹Iya nnida varuduu Yisunna ngiaammuauya inna vuavi tida tunoo: Vitaira-o, yeenna nnaanee, ³²tuduu iva iya sai tunoo: Na nnaanara yeennaivaa hama ngia taanoo, ³³tuduu ari ngiaammuauya ngiari yapara ngiari yaparaida tunoo: Vaa vaidi voovoono yeennaivaa varoo inna mmiinnee? ³⁴tuduu Yisuuva iya tunoo: Ni titeeraivoono niyara tii kuaivaa na rikiee ivo mmoori ni muuvaa na iinana taika kino rikioo inna ni yeennavai.

³⁵Ngia mmuakiaaya kiaanoo: Fai kuraaga taarama taarama taikanai yeenna kaanaivo nneeravaata vainai ta varaaravaivee, kiaavai. Na ngii giaa ngii miee kiaunoo. Yeenna mmooriiyauvaki tuqinnama haitatuumaa taatee. Ngia varaateeraiyauvo vaa aikiooma kaanainno nneeravaata vainoo. ³⁶Mmoori vareera vaidiivo ari mmoori varaivaa irisai kaanaivaa safuuma varoo sirigaivai. Iva roosiima ta gioonna kiaapuuya tupatupaa variraivaa varaateeraivaara ta iya vitada sirigakiaunnvai. Yeenna kaanaivaa vareera suaivaki yeenna hauvaa utiraiyaata yeenna kaanaivaa vareeraiyaatama mmuaavaugiataama sirigakiaaravai. ³⁷Ivaara nnaaru tuu kua voovai tunoo: Vaidi voovoono mmooriivaki yeenna hauvaa utikioo voovoono kaanaivaa varaivaivee. Itaa kua tuuvo kutaa kuavai. ³⁸Ngia hama mmoori vareeraiivaki na ngii titaukai ngia yeenna kaanaivaa vareeraiyavee. Ngari vooyaano ivaki mmoori varoovakidiri ngia iya mmoori kaanaivaa varooyavee. Yisuuva mmatayaa diaa mminnaivaudiri mmataama kioo itaa kua tiravai.

³⁹Samariaa gionna kiaapuuya yoosinna Sukaraa varuuya ii gionna ivo tauraa vaa iya kiasa mmioo tunoo: Mmuakiasa mmoori na iikiauvaava ivo kooyaa ni giasa ni mivaivee, tuuvaara kaayau gionna kiaapuuya ngiari ausaiyauvaa hanigiada Yisuunnara kutaavaivee tiravai. ⁴⁰Itaa kua tuuvaara iya innasi nnuu suaivaki yaagueeqama inna tunoo: Ti tasipama varianee, tuduu Yisuuva iya tasipama taara suai variravai.

⁴¹Varuduu ivo iyaata kua tuu kuaivaara kaayau vooyaano ngiari ausaiyauvaa hanigiada innara kutaavaivee tida ⁴²gionnaivaava tunoo: Anna vaa ta ausa hanigiada innara kutaavaivee kiaunnava. Hama a kiannaivaara ta iikiaunnao. Iva kuaivaa ti kiasa ti mmikiai ta rikiaunnaivaara iikiaunnao. Vaa ta rikiaunnavai. Iva kutaa mmuakiasa gionna kiaapu mmatayaa variraiya vitoo yoketaivau yapaanaravovee, tiravai.

Yisuuva vaidi kieetaivaa mmaapuuvaa tuqinneeravai

⁴³Yisuuva iya tasipama varuu suaivaitana taika kiooduu ivo diitoo Karirayaara viravai. ⁴⁴Vaa ivo tauraa ariiyara tunoo: Vaidi forofetaivaara mmuakiasa yoosinnaiya innara yoketaakiaani ari yoosinna tuanaia hama innara yoketaakiaavaivee, tiravai. ⁴⁵Ivo Karirayaara vioo vioo oro tooduu gionna kiaapuuya innara sirigairavai. Vaa iyaata Yerusareemaivaki vida buusaivaa nnutuuvo Varaigiataivaa nneera suaivaki iva uu mmooriivaa taa kioovaara iya innara sirigairavai.

⁴⁶Innara sirigaida varuduu Yisuuva yoosinna kiisaivaa nnutuuvo Kenaa tauraa ivo ivaki nnoori tuanaivaadiri vuaina suuyaivaa uuvakira kava viravai. Vioo vioo oro varuduu Kapanauvaa vaidi kieeta voovono ivaki hara kioo varuduu ari mmaapuuvoo nniitaroo homo Kapanauva variravai. ⁴⁷Ii kieeta vaidi ivo Yisuuva Yutayaa mmataivaa pikioo Karirayaa mmataivaki nnuu kuaivaa rikioo oro inna yaparainno tunoo: Kapanauva ivaki tiee ni maapuuvoo kiisa suai putinara iivaa tuqinnaanee, ⁴⁸tuduu rikioo Yisuuva inna tunoo: Fai ngia mmuakiasa hama mmoori ari vookara ari vookaraivaa teeda hama ngia niyara kutaavaivee kiaaravaivee, ⁴⁹tuduu rikioo vaidi kieetaivo tunoo: Yokeera-o, ni maapuuvoo putivoora tiee akiairainai ni tasipama tummuane, ⁵⁰tuduu rikioo Yisuuva inna tunoo: Kuane. Fai i mmaapuuvoo diitoo kati hara kioo varinaravaivee, tuduu ivo Yisuunna kuaivaara kutaavaivee kiasa kioo vioo vioo ⁵¹oro tooduu ari mmoori varoo ngiammuauya saidi nnida inna tunoo: Vaa i mmaapuuvoo diitoo kati hara kioo varinoo, ⁵²tuduu rikioo iva iya yaparainno tunoo: Dee suaivau inna nniitaraivo pikiaivainnee? tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Nau ikianna tammaa i mmaapuuvaa ikiyanaivo taikaivaivee, tiravai. ⁵³Iqii suai ivau Yisuuva tunoo: Fai i mmaapuuvoo diitoo kati hara kioo varinaravaivee, tuuvaa koova rikieeravai. Rikioo ivoota ari mmuaa nnauvaki varuuyaata inna kutaavaivee tiravai.

⁵⁴Yisuuva Yutayaa mmataivaa pikioo numa Karirayaa mmataivaki varuuvo Anutuuqaa mmoori ari vookarau voovai vaa tauraa iima kioo ivaa nnaagiaivau iqii mmoori ivaa iiravai.

Yisuuva vaidi nnoori siriivau vauvaa tuqinneeravai

5 ¹Yutayaiya buusa nneera suaivo vainima vauvaara Yisuuva Yerusareemara viravai. ²Yerusareema vagiaamunna keegia voovai nnutuuvo Puara Sipisiipaiya keegiavai vairavai. Ii keegia ivaa vainima vau nnoori haruungaivaa nnutuuvo Yutayaiya kuaivakidiri Betasataa vauduu nnau haaya yaaku saivai ivaa siriivau vairavai. ³Vauduu kaayau gionna kiaapu mmammaiyauvo maisauya iyauvaki vairavai. Gionna kiaapu avu huruutauyaatama mmudanna rauyaata yuku yaaku putuuyaatama iyauvaki vairavai. (Iyauvaki vaidi varida nnooriivo korokoroonaraivaara faannaida variravai. ⁴Varuduu vo suai vo suai Udaangaivaa aangeraa voovono tuoo nnooriivaki vuduu nnooriivo korokorooduu vaidiivaa mmammaivo maisauvo tauraa nnooriivaki vuvua mmammaivo yoketauduu nniravai.) ⁵Iya nnau haayaiyauvaki vauduu vaidi voovono kaayau nuanu (38) nniitaroo nnaasu varuu mmanna mmuyai vaidiivootama iyauvaki vauduu too ⁶Yisuuva Yerusareema vioo ivaki inna too ivo kaayau suai ivaki varuuvaara arinaima rikioo inna yapara ruoo tunoo: I nniitaraivo taikaanaraivaara i yoketainnonnee? ⁷tuduu rikioo inna sai tunoo: Yokeera-o, nnooriivo korokorookiai rikiee kiaunoo: Dee vaidi voovono ni sootu utuoo nnoori haruunga korokoroovaki ni yapaanarannee? kiaa kiee tauko hameetainoo. Na airineetu kuanaree tiee iina variee taukai vaidiia ni yaatarada ngiari nnaasu nnoori haruungaivaki makemakee kuaavaivee, ⁸tuduu rikioo Yisuuva inna tunoo: Diitee ai kegeennaivaata varee kuane, ⁹tuduu rikioo makee tuduu inna nniitaroovo taikooduu diitoo ari kegeennaivaata varoo viravai. Ii suai ivaki Yutayaiya kati varuu suaivo vairavai.

¹⁰Vauduu Yutayaa vaidiia nookiannaivaara mmamma tuqinnoo vaidiivaa tunoo: Aanna ta kati varira suaivai. Ai kegeennaivaata varee vaa a ti mmaanna tira kua aataru voovai hatokaannano, ¹¹tuduu rikioo iya sai tunoo: Vaidi ni tuqinnaivoono ni tinoo: Ai kegeennaivaata varee kuane, tiki ai na varee ngiaunoo, ¹²tuduu rikiada iya inna yaparaida tunoo: Mo gionno i tinoo: Ai kegeennaivaata varee kuane, tiki ai a varee ngiannanee? ¹³Iya itaa kua tuduu rikioo mmamma tuqinnoo vaidiivo Yisuunnara yaata vuenairavai. Gionna kiaapuuya ivaki suvuau kioovaara Yisuuva ari voodaa vioo kiooduu vaidiivo innara yaata vuennama kieravai.

¹⁴Nnaagiai Yisuuva nuunaira nnau pinaivaa aakiaivaki toduu mmamma tuqinnoo vaidiivo inna too vauduu too inna tunoo: Taanee.

Vaa i mmammaivo yoketainoo. Tauraa a maisama variannavai. Nnaagiai maisa aataru pinaivo ivaa yaataraivoono aisi vainooro sa kava mminnamminnaa maisaivaa varaanee, ¹⁵tuduu rikioo ivaki pikioo voo Yutayaa vaidiiva kiasa mmioo tunoo: Vaidiivaa nnutuuvo Yisuuvaano ni tuqinnaivaivee, ¹⁶tuduu vaidi Yutayaiya ngiari kati varira suaivaki Yisuuva Anutuuqaa mmoori ari vookara ari vookarauyauvaa uuvaara ii suai ivaki toosa hara inna mmaara iiravai.

¹⁷Iida varuduu Yisuuva iya tunoo: Ni Napoova mmoori varoo varikiai neeta mmoori varee variaunoo, tiravai. ¹⁸Ivo itaa kua tuuvaara iya kaayauma inna ruputu kiaara iiravai. Vaa ivo tauraa iya kati varira suaivaki aataru voovai hatokoo nnaagiai Anutuuqaa ni Napoovavee tioo Anutuuqaa roosiima mmuaakaraama varuuvaara iya inna ruputu kiaara iiravai.

Yisuuva ari Koova tuduu mmooriivaa iiravai

¹⁹Inna ruputu kiaara uduu Yisuuva iya tunoo: Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Na inna Mmaapuvai variee hama na yopeema nenenaidiri mmoori vooyauvai iikiauvasi. Ni Napoova iinno varii mmooriyauvasi na tee iyauvasi nnaasu na iikiauvasi. Ni Napoova ii mmooriyauvasi na inna Mmaapuvootama iikiauvasi. ²⁰Ni Napoova niyara mmuduuya riivaara mmuakiasa mmoori ari iiyauvasi ni vitaivai. Ngia teeda nnikiaraakiateera ivo vo mmoori vooyauvai tauraa ni vitai mmooriyauvasi yaataraanara mmooriyauvasi fai ni vitainaravai. ²¹Ni Napoova vaa putuuya tikiyai diitada hara kiada variaaneema na inna Mmaapuvootama ni iikiatainai gioonna kiaapuuya na iinai fai iya tupatupaa variaaravai. ²²Hama ni Napoova ariinoo gioonna kiaapu voovai kua pinaana yapa kioo yaparavai. Kua pinaana yapa kioo yaparaira mmoori aataru mmuakiasavai vaa ari Mmaapuvuaa ni mivaivee. ²³Gioonna kiaapuuya kua yoketaivaa ni Napoovonara kiaaneema na inna Mmaapuvuaara niyaraatama kua yoketaivaa kiateera ni Napoova kua pinaana yaparaira aataruuvuaa ni mivaivee. Hama gioonna kiaapu voovoono na inna Mmaapuvuaa niyara kua yoketaivaa tioo hama ni Napoova ni titoovaraatama kua yoketaivaa tiivai.

²⁴Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Gioonna kiaapu voovoono ni kuaivaa tuqinnama rikioo ni titoovara kutaavaivee tiivoono tupatupaa variravuaa vaa varaivaivee. Fai hama ivo kua pinaivaki varinaravaivee. Vaa aikiooma putiravuaa iva yaatara kioo tupatupaa variravuaa varaivaivee. ²⁵Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Suai voovai fai nninaravai. Ai, mo vaa aavaa nninoo. Fai hama ausa hanigieerada putiravuaa roosiima variavua na Anutuuqaa Mmaapuvuaa ni kuaivaa rikiada arinaima rikiaivua fai aikiooma tupatupaa variravua varaaravai. ²⁶Tupatupaa variravuaa oyaivo ni Napoova ni mikio innaki

vaineema na inna Mmaapuuvaa niiki vaivai. ²⁷Na Vaidiivaa Mmaapuvai variauvaara ivo kua pinaivaara dianeera ni tikiyai na diauvai. ²⁸Sa ivaara ngia nnikiaraakiatee. Ii suai ivo nninai rikiada vaa putuduu hau kiooya ni kuaivaa rikiada ²⁹mmata nnauvakidiri diitaaravai. Vooya vaa yoketaa mmoori varooya diitada tupatupaa variaaravai. Vooya maisa mmoori varooya diitakio kua pinaivaki iya yapa kinai ngiari mmoori maisaiyauvaa irisaiyauvaa varaaravai.

Vaidi vooyaano Yisuunna oyaivaara kooyaa tiravai

³⁰Hama na yopeema nenenaideri mmooriivaa iikiaunoo. Anutuuqo kua ni giaa ni miivaugiataama na kua pinaivaara diee vaina iikiaunoo. Hama nini iikiatai mmooriivaa na iikiaunoo. Ivo ni titoovaa inna iikiatai mmooriivaa na iikiaunoo. Ivaara kua pinaivaki ni kuaivo safu tuanaavai vainoo.

³¹Fai neneeno nenenaideri niniiyara kua voovai tino fai ni kuaivo hama kaanainaravai. ³²Ari voovoono niyara kuaivaa tiivo varinoo. Vaa na rikiaunoo. Ivo niyara tii kuaivo kutaavai vainoo. ³³Ngia Yuvuaanaa kuaivaa rikiaaraivaara vaidiia titooduu innasi vuduu ivo niyara kua kutaivaa tuuvaa vaa ngia rikieeravai. ³⁴Vaidi mmatayaa voovoono niyara kua kutaivaa tiivaa hama ni rikiaatainoo. Anutuuqo ngii vitoo aataru yoketaivau ngii yapa kiaiveeraivaaraina Yuvuaano niyara kua kutaivaa tiivaara kati na itaa kua kiaunoo. ³⁵Yuvuaano ngia toobaivaa subi kiaavo too ruvuaaheeraivaa roosiima varuduu ngia innara aikioovaivee tida inna mmeekiaivau kiisa suai varida inna kuaivaara sirigairavai. ³⁶Ni mmooriiyauvoono Yuvuaano niyara tuu kuaivaa yaataravai. Ni mmooriiyauvaa ni Napoova ni muduu na iima taika kiaa mmooriiyauvoono ni oyaivaa kooyaa vitaikiai teeda gioonna kiaapuuya kiaanoo: Ari Koovaano inna titaa kiaikio tiivaivee, kiaavai. ³⁷Ni Napoova ni titoovoono ariinoo niyara tiivai. Ngia hama inna kuaivaa rikiada hama inna viri nnikiivaa taavai. ³⁸Ivo ni titooduu na tummuaiavaara ngia hama kutaavaivee kiaivaara hama inna kuaivo ngiiki vainoo. ³⁹Ngia Anutuuqaa kua fafaaraivaa makemakee yaarida yaata utida kiaanoo: Ta ivaa yaarida tupatupaa variraivaa varaaravee, kiaa iikiaunoo. Ii kua fafaara ivo niyara tikiainnaata ⁴⁰mo ngia tupatupaa variraivaa varaaraivaara hama niyara kutaavaivee kiaa kiada hama niisi nnida ivaa varaano.

⁴¹Vaidiia niyara yoketaavee kaiya kuaivaa hama na rikiauvai. ⁴²Vaa na ngii tauvaivee. Ngia hama Anutuuqaa mmuduuya ruaivaa vaa na tauvaivee. ⁴³Na ni Napoovaano ni titooduu na tummuaiava hama ngii ausaiyauvo ni varainoo. Fai ari vo vaidi voovoono arinaideri tiivoono nnino fai ngii ausaiyauvo inna varaanaravai. ⁴⁴Ngia ngiingiiyara ngiingiiyara yoketaavaivee kiaivaara sirigakiaanoo.

Anutuuqo mmuaavoono ngiiyara yoketaavee tiivaa hama ngia ivaa varaara iikiaano. Itaama vaikiai mo ngia dataama innara kutaavaivee kiarannee? Hama yopeemavee. ⁴⁵Ngia sa yaata utuatee. Hama na ngii mmaara kuaivaa ni Napoonnaata kua tinaravai. Nnaaru varuu vaidi Musiiva ngii tuqinnaanaraivaara ngia yaata utida ivaa puaisakama utuaano. Fai ivoono ngii mmaara kuaivaa tinaravai. ⁴⁶Ngia ivo tuu kuaivaa rikiada kutaavaivee tutiri. Ni kuaivaaraatama rikiada kutaavaivee kiaatirivee. Ivoono niyara fafaara reeravai. ⁴⁷Ngia hama ivo fafaara roo kuaivaa rikiada kutaavaivee kiaatiri. Dataama kiada ni kuaivaaraatama rikiada kutaavaivee kiaatirinne? Yisuuvaano Yutayaiyaata itaa kua tiravai.

Yisuuva vaidi kaayau (5000) yeenna mmiravai

(Matai 14:13-21; Marakaa 6:30-44; Rukaaso 9:10-17)

6 ¹Yisuuva ii kua ivaa kua taika kioodoo nnaagiai vo suai voovaki ari ngiaammuauyaata kuuuvaki karada nnoori Karirayaa vuai nnutuuvo Tiperiaa nnoori haruungaiavaa karada sainai viravai. ²Vuduu teeda kaayau gioonna kiaapuuya Yisunna nnaagiai viravai. Iva Anutuuqaa mmoori ari vookara ari vookarauyauvaa iinno nniitarooya tuqinnoodoo toovaara iya inna nnaagiai viravai. ³Vuduu Yisuuva ari ngiaammuauyaata nnoori sainai taapiivau karada ivau variravai. ⁴Ii suai ivaki Yutayaiya buusa Varaigiatavaa nneera suaivo vainima vairavai. ⁵Vauduu Yisuuva tooduu kaayau gioonna kiaapuuya innasi nnida varuduu ivo Piriipaa tunoo: Aa gioonna kiaapu kaayau aaya yeenna nnaaravaa ta deevakidiri varaunannee? tiravai. ⁶Yisuuva Piriipaa iinno taanaree kua inna itaa kua tiravai. Vaa ivo iinaraivaa ariinoo too rikieeravai.

⁷Piriipo inna kua sai tunoo: Fai ta kaayau sikauyauvaadiri yaaku vaidivaitana yuku yaaku taika kiada (200) yookaama kiada yeennaiyauvaa varada kikiyai iya kiisa kiisama nnaasu nnaaravaivee, ⁸tuduu ari ngiaammuaui voovai Simoono Petoroosaa kataivaa nnutuuvo Adiriaaso Yisunna tunoo: ⁹Aa ngiaammuaui aavau dioo vai aavo bereeta yaaku saivai utu kioo tavau taaravaitanaatama utinoo. Dataama mmuakiaa gioonna kiaapu aavaki variaa aaya iyauvaa nnaarannee? ¹⁰tuduu rikioo Yisuuva tunoo: Gioonna kiaapuuya tikiai variatee, tuduu rikiada kaayau ferefuruunnaiyauvo ivau vauyauvunu hara kiada variravai. Varuduu teeda vaidiia nnaasu jaaruduu kaayau (5000) ivau variravai. ¹¹Varuduu Yisuuva bereetaiyauvaa tu kioo vainno Anutuuqaata kua yoketaivaa kua kioo ari ngiaammuaui mmuduu gioonna kiaapuuya hara kiada varuuva mmiravai. Mmi kioodoo Yisuuva tavauvaitanaatama mmuaikaraama kioo iya mmuduu iya nnaataama utuuvaara nneeravai. ¹²Nnooduduu iya ausaiyauvo rasiiduu rikioo Yisuuva ari ngiaammuaui tunoo: Yeenna

nneeda kiaa arai yatiiyauvaa rupi nuunama yapaatee. Iya yeenna saiyouvai nnaa unaageenama pikiarainoo, ¹³ tuduu rikiada iyauvaa rupi nuunama kiada yeenna bereeta yaaku saivai nneeda kioo arai yatiiyauvaa rupi nuunama utua yaakuuvaitana yukukidiri taarama rummua yapa kieeravai.

¹⁴ Yapa kioodoo teeda Yisuuva Anutuuqaa mmoori ari vookarauvaa uuvaa gionna kiaapu ivaki varuuya teeda tunoo: Forofetaa voovai mmatayaa tiinaraivo kutaa tuanaa aanna ii vaidi ivovee, ¹⁵ tuduu Yisuuva too rikiooduu iya nnida inna puaisa utida vitada kieeta vaidivai inna yapaaree kiaa uduu rikioo ivo arivana taapiivaura keenaa viravai.

Yisuuva nnoori veraivau nuairavai
(*Matai 14:22-23; Marakaa 6:45-52*)

¹⁶ Vuduu hannainno varuduu rikiada ari ngiaammuauya nnoori haruungaivakira tiida ¹⁷ siriivaidiri ngiari kanuuvaa varada nnoori sainai kava vara ranada Kapanaumara nniravai. Nnida varuduu heenauduu Yisuuva hama akiairaama kioo iyasi nniravai. ¹⁸ Hama nnuduu yuunna yaamurukaivo nnooriivaa rummua ketekaatoduu ¹⁹ ari ngiaammuauya yatari sagaiyauvaa utida nnooriivaa ruvuatia rada nnoori vuutaivau nnida varida tooduu Yisuuva nnoori verenoovau raa roo iyasi ngioo ngioo kanuuvaa vainima nnuduu teeda ari ngiaammuauya kaayauma aatuuravai. ²⁰ Aatuuda varuduu rikioo Yisuuva iya tunoo: Sa aatuukiatee. Na ngiaunoo, ²¹ tuduu rikiada iya innara sirigaida tunoo: Mo kanuu aavaki karee ngianee, tuduu ivaki karoo varinee tuu saivaata vaa iya yaata utua rada kuaaree kiaa vuu yoosinnaivaki kanuuvo numa diravai.

Gionna kiaapuuya Yisuunnara buairavai

²² Vauya patauduu kaayau gionna kiaapuuya homo nnoori haruunga siri sainai hara kiada varuuya yaata utida kiaanoo: Nau ta taunnano mmuaa kanuuvai nnaasu ivau vaivai. Yisuuva hama ivaki karoo ari ngiaammuauya tasipama kuaivaivee, kiaa kiada ivaara vaa iya arinaima teeda rikieeravai. Ari ngiaammuauya inna pikiada iyananaa vuvaa vaa iya arinaima teeda rikieeravai. ²³ Teeda rikiada varida tooduu vaidiiya yoosinna Tiperiadiiri ngiari kanuuyauvaa varada nniravai. Nnida Udaanga Yisuuva yeenna bereetaiyauvaa Anutuuqaata kua yoketaivaa kiaa kioo gionna kiaapuuya mmuduu nnoovau vainima nnida ivau iiravai. ²⁴ Iida varuduu gionna kiaapu ivaki varuuya Yisuunnaraata ari ngiaammuauyaraatama buaama rada tooduu hama iya teeda vauduu teeda iyaatama sunada kanuuyauvaki karada Kapanaumara Yisuunnara buaama rada viravai.

Yisuuva ngiau aapuuvakinnaa yeennaivovee

²⁵ Vidada nnoori haruunga siriivau oro tooduu Yisuuva iya too vauduu teeda inna tunoo: Vitaira-o, a दौरा सुअरु न्गिअनुकुअइनुअ

numa aavau diannanee? ²⁶tuduu rikioo ivo iya sai tunoo: Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Ngia yeenna bereetaiyauvaa nneeda tooduu ngii nnaataama utuduu nnoovaaraida ngia niyara buaama rada ngiaanoo. Hama na Anutuuaa mmoori ari vookarauvaa iikiaaduu ngia toovaaraida ngia niyara buaama rada ngiaanoo. ²⁷Yeenna nneeraiyauvo uudainariyauvaara sa mmoori varaatee. Yeenna ari vookaraivo tupatupaa vairaivaara mmoori varaatee. Ii yeenna ivaa fai Na Vaidiiva Mmaapuuvooonoo ngii minaravai. Ni Napooa Anutuuoqoonoo ni mmataama kioo fai a aikiooma ni mmooriiva iinarakuavee tuuvaara na ngii minaravaivee, ²⁸tuduu rikiada iya inna yaparaida tunoo: Mo ta dee mmoorivai iida fai Anutuuaa mmooriyauvaa iikiaranee? ²⁹tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Aa na tinara kua aavo inna Anutuuaa mmoorivai. Ivo titoo vaidiivaara kutaavaivee kiatee, ³⁰tuduu rikiada iya inna sai tunoo: A dee mmoori ari vookaraivai iinai fai ta teeda a itaa kua kiannaivaara kutaavaivee kiaranee? E aanii mmoorivai iinaranee? ³¹Ti taato nnaakukiaiya koo mmuyai gaanga yoosinnaivaki varuduu yeennaivaa nnutuuvo menaivo tuuduu nneeravai. Ivaara Anutuuaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Ivo ngiau aapuuvakidiri yeennaivaa kiooduu tuuduu nneeravaivee. Fafaaraivo itaa kua tiivaivee, ³²tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Musiiva hama ngiau aapuuvakidiri tiira yeennavai ngii miravaivee. Ni Napooaano yeenna tuanaivaa ngiau aapuuvakidiri ngii mivaivee. ³³Anutuuoqoo ngii mii yeennaivo inna ivo ngiau aapuuvakidiri tuoo tupatupaa variraivaa gioonna kiaapu mmatayaa variaya mmiivovee, ³⁴tuduu rikiada iya inna yaparaida tunoo: Udaanga-o, ii yeenna ivaa mmannammanna ti mmianee, ³⁵tuduu rikioo ivo tunoo: Mo neenoo aanna yeennaivovee. Fai gioonna kiaapuuya aa yeenna aavaa nneeda tupatupaa variraivaa varaaravaivee. Gioonna kiaapu voovoonoo niisi nniivoonoo fai hama niyara inna yeenna rainaravai. Gioonna kiaapu voovoonoo niyara kutaavaivee tiivoonoo fai hama niyara inna nnoori rainaravai.

³⁶Vaa na tauraa ngii giaa ngii miaukainnaata ngia ni teedaatada hama ngia niyara kutaavaivee kiaanoo. ³⁷Gioonna kiaapu Anutuuoqoo ni minaraiya fai mmuaavai mmuaavai niisi ngiaaravai. Niisi nnikiai fai hama na iyara ooqoo tinaravai. ³⁸Hama nini iikiatai mmooriiva iinaraivaara na ngiau aapuuvakidiri tiiravai. Ni titooavaa inna iikiatai mmooriiva na iinaraivaara ngiau aapuuvakidiri na tiiravai. Ivaaraina na hama iyara ooqoo tinaravai. ³⁹Ni titooavaa inna iikiatai mmooriivo ataama vainoo. Gioonna kiaapu iva ni miiya fai na hama voovai pikieeraina iya puaisa utuee yapooma nnaagiai suaivaki iya tinai rikiada diitada tupatupaa variaaravai. ⁴⁰Ni Napoonna inna iikiatai mmoori voovai ataama vainoo. Gioonna kiaapu mmuakiaaya na inna

Mmaapuuvaa ni teeda niyara kutaavaivee kiaiya fai tupatupaa variraivaa varaaravai. Fai yapooma nnaagiai suaivaki na iya tinai rikiada diitada tupatupaa variaaravaivee, tiravai.

⁴¹Vaa Yisuuva ariiyara tunoo: Yeennaivo ngiau aapuuvakidiri tuuvo neenoovee, tuuvaara Yutayaa vaidiiya innara hanigiaanigieera kua tiravai. ⁴²Iya tunoo: Ai, aa vaidi aavo Yoosiipaa mmaapu Yisuuvaivee. Vaa ta inna kaano koovaitana taunnavavee. Mo aanna dataama kioonno ivo tinoo: Na ngiau aapuuvakidiri tiiravaivee, tiinne? ⁴³tuduu rikioo Yisuuva iya tunoo: Sa niyara hanigiaanigieera kua kiatee. ⁴⁴Hama gionna kiaapu voovoono yopeema kati niisi nninaravai. Ni Napoova ni titoovoono yamayamaa kua tinono ivo numa di numa diima roo ngioo ngioo niisi nninaravai. Ivo nninai fai yapooma nnaagiai suaivaki na tino rikioo diitoo tupatupaa varinaravai. ⁴⁵Nnaaruaa forofetaiya roo kuaiyauvaki vo kuavai vainno tinoo: Gionna kiaapu mmuakiaaya fai Anutuuqo kuaivaa iya kua mmioo iya vitainaravaivee. Kua fafaaraivo vainno kuaivo itaa kua tiivai. Gionna kiaapu mmuakiaaya mmuaavai mmuaavai ni Napoonna kuaivaa arinaima rikiada iva iya vitai aataruuvaa arinaima taiya fai niisi ngiaaravai. ⁴⁶Hama gionna kiaapu voovoono ni Napoonna taivaivee. Neeno Anutuuqaasidiri tummuavoono nnaasu ni Napoonna tauvaivee.

⁴⁷Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Gionna kiaapu voovoono ausa hanigioo niyara kutaavaivee tiivoono tupatupaa variraivaa vaa varaivaivee. ⁴⁸Ngia yeennaiyauvaa nnaa kiada variaivaa roosiima neeno ngii yeennavai variaunoo. ⁴⁹Nnaaru koo mmuyai gaanga mmataivau Anutuuqo ngiau aapuuvakidiri yeennaivaa nnutuuvo menaivaa ngii taato nnaakukiaiyanai yapa kioodoo nnaa kiada varida nnaagiai putiravai. ⁵⁰Mo aa yeenna aavo ngiau aapuuvakidiri tiivaa fai gionna kiaapu voovoono nnaivo hama putinaravai. ⁵¹Aa yeenna aavo ngiau aapuuvakidiri tiivo variraivaa oyaivo neenoovee. Fai gionna kiaapu voovoono aa yeenna aavaa nnaivoono fai tupatupaa varinaravai. Aa yeenna aavaa na inna mmnaraivo inna ni mmammavai. Gionna kiaapu mmuakiaaya tupatupaa variateera fai na putuee ni mmammaivaa iya mmnaraivaivee, tiravai.

⁵²Tuduu rikiada Yutayaa vaidiiya yaagueeqama ngiari yapara ngiari yaparaida tunoo: Mo dataama kioo aa vaidi aavo ari mmammaivaa ti mmnaini ta nnaarannee? tiravai. ⁵³Yisuuva iya tunoo: Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Fai ngia hama Na Vaidiivaa Mmaapuuvaa ni mmammaivaata ni kiauvaatama nneekio rikioo fai hama tupatupaa variraivo ngiiki vainaravai. ⁵⁴Gionna kiaapu voovoono ni mmammaivaata ni kiauvaatama nnaivoono vaa tupatupaa variraivaa varaivaivee. Fai itainnonno yapooma sui nnaagiai na tino kava diitaanaravai. ⁵⁵Ni mmammaivo inna yeenna tuanaa nneeraivoovee. Ni

kiauvo inna nnoori tuanaa nneeraivovee. ⁵⁶Gioonna kiaapu voovoono ni mmammaivaa nnoo ni kiauvaa nnaivoono ni tasipama varikiyai na innaki variaunoo. ⁵⁷Ni Napoova tupatupaa variraivoono ni titooduu na tiiravai. Ivo varikiaira tiee na variaunoo. Na variauvaara fai gioonna kiaapu voovoono ni nnaivo fai tupatupaa varinaravai. ⁵⁸Mo aa yeenna aavo ngiau aapuuvakidiri tiivo inna neenovee. Aa yeenna aavo hama ngii taato nnaakukiaiya nnoo yeennaivaa roosiivaivee. Iya ivaa nneeda nnaagiai putiravai. Fai gioonna kiaapu voovoono aa yeenna aavaa nnoo fai tupatupaa varinaravaivee, tiravai. ⁵⁹Yisuuva Kapanauma nuunaira nnauvaki gioonna kiaapuuya kua mmayaayaivaa kiaa mmuu suaivaki ari putinaravaara ivo itaa kua tiravai.

Yisuuva tupatupaa variraivaara tiravai

⁶⁰Yisuunna nnaagiai nuau gioonna kiaapu kaayauya iva tuu kuaivaa rikiada tunoo: Aa kua aavaa ta rikiaunnano mmuaararai kuavai. Mo deeyaano aikiooma rikiaarannee? Hama ta yopeema rikiaaravaivee, ⁶¹kiaa kiada Yisuunna kuaivaara iya itaama yaata utida hanigiaanigieera kuaivaa tuduu inna aakiaivo vaa rikieeravai. Rikioo ivo iya tunoo: Ii na kiau kua ivaa ngia rikiaavo ngii pikiaataanee? ⁶²Fai itaikiai Na Vaidiivaa Mmaapuuvo keena nene tummuaiwakira vinai rikiada fai ngia teeda dataakiaarannee? Fai ni kuaivaara kutaavaivee kiaarannee? ⁶³Anutuuqaa Mmannasaivoono vaidi variraivaa vaidiivaa mmiivaivee. Nnabaivoono mmanna nnabavaivee. Na kiau kua aavo Mmannasaivaa roosiivai. Fai tupatupaa variraivaa ngii minaravai. ⁶⁴Na itaa kua kiaukai rikiada ngia hama vooya niyara kutaavaivee kiaavaivee. Yisuuva itaa kua tiravai. Vooya hama innara kutaavaivee kiaraiyara vaa Yisuuva tauraa rikieeravai. Vaidi voovoono inna nnammutuaiya kooyaa iya inna vitainaraivaaraatama vaa tauraa ivo arinaima rikieeravai. ⁶⁵Yisuuva vo kua voovaata iya kiaa mmioo tunoo: Ivaaraina vaa na ngii giaa ngii miee kiaunoo: Fai Anutuuqo hama gioonna kiaapu voovai aakiaivaa yuruuno too fai hama niisi nninaravaivee, kiaunoo, tiravai.

⁶⁶Yisuuva itaa kua tuuvaara inna nnaagiai gioonna kiaapu kaayau nuauya inna pikiada ngiari toovau viravai. ⁶⁷Vuduu Yisuuva iya vuvvaa too ari nnaagiai nuaira ngiaammuu yaakuuvaitana yukukidiri taarama tunoo: Ngieeta ni pikiada ngii kuataanee? ⁶⁸tuduu Simoono Petoorooso inna sai tunoo: Udaanga-o, mo ta deevaasi kuaarannee? I kua kutaivo tupatupaa varira aataruuvaa kooyaa ti vitaivai. ⁶⁹Aanna makee ta aiyara kutaavaivee kiaa kiada a Yoketaa Tuanakua Anutuuqaasidiri tuuvaara ta rikiaunnanoo, ⁷⁰tuduu Yisuuva iya sai tunoo: Na yaakuuvaitana yukukidiri taarama ngii mmataama kiauvai. Mo ngiikidiri voovai mmagia maisavai varinoo, tiravai. ⁷¹Simoono vuai nnutuuvo Isariootaa mmaapuuvaa Yutaasaara Yisuuva itaa kua tiravai. Yisuunna ngiaammuu

yaakuuvaitana yukukidiri taarama varuuvakidiri Yutaasoono Yisuunna nnammutuaiya kooyaa inna vitainaraivovee.

Yisuunna kataunnaiya hama innara kutaavaivee tiravai

7 ¹Yisuuva iyaata kuaivaa kiaa taika kioo Karirayaa mmataivau nuairavai. Yutayaa vaidiiya inna ruputu kiaara uuvaara hama Yutayaa mmataivau inna kuatauduu Karirayaa mmataivau nnaasu nuairavai. ²Ii suai ivaki Yutayaiya buusa voovai nneera suaivo vainima nniravai. Ii buusa ivaa nnutuuvo Unnakua Nnauvaa buusavai. Ngiari taato nnaakukiaiya koo mmuyai gaangaivau nuaida varida unnakua nnauyauvaki varuuvaara yaata utida buusaivaa nneeravai. Iqii buusa ivo vainima nnuuu ³Yisuunna kataido inna tunoo: Aa mmata aavau pikiee Yutayaa mmataivaki kuane. Gioonna kiaapuuya i nnaagiai nuairaiya ee iira mmooriiyauvaa taateeraivaara kuane. ⁴Vaidi voovai ari nnutuuvo ngiau aapu kuanaraivaara hama ari mmooriivaa hatainaravai. Ii mmoori ee iikianna iyauvaa iinaree tiee iinna mmuakiaa gioonna kiaapuuya vitaakianee. ⁵Ari kataido itaa kua kiaa kiada hama innara kutaavaivee tiravai. ⁶Yisuuva iya tunoo: Na kuanara suaivo hama nninoo. Ngia kuaara suaivo sabi suaivai. ⁷Gioonna kiaapu mmatayaa diaiya ngiiyara mmuduuya ruaavai. Mo hama niiyara mmuduuya ruaavai. Na kooyaa ngiari mmoori maisaiyauvaa iya vitaakiauvaara iya niiyara nnannataavai. ⁸Ngienjie buusa nnaara kuatee. Ni suaivo hama vaama nniivaara hama na ii buusa ivakira kuanaravaivee. ⁹Ivo itaa kua kiaa kioo Karirayaa ivaki hara kioo variravai.

Unnakua Nnauvaa buusaivaa Yisuuva oro teeravai

¹⁰Hara kioo varuduu ari kataido buusa nnaara vida kioodoo Yisuuva varioo ivootama nnaagiai viravai. Hama ivo kooyaa virama kioo hatauma viravai. ¹¹Buusa nneera aakiaivaki Yutayaa vaidiiya innara buaama rada nuaida tunoo: Deevakiinno variinnee? ¹²tuduu gioonna kiaapuuya innara ngiari avuki ngiari avukiida murumuru tuduu vooyaano tunoo: Yoketaa vaidivaivee, tuduu vooyaano tunoo: Hamavee. Ivo gioonna kiaapuuya unnakua tioo varivaivee, ¹³tuduu Yutayaa vaidiiyara iya aatuuvaara hama gioonna kiaapu voovoona kooyaa innara tiravai.

¹⁴Hama kooyaa innara tuduu buusa nneera suai saivai homo vauduu Yisuuva nuunaira nnau pinaivaki vioo gioonna kiaapuuya kua kiaa mmioo variravai. ¹⁵Kiaa mmioo varuduu rikiada Yutayaa kieetaiya kaayauma nnikiaraida tunoo: Aa vaidi aavaa hama vitaira voovoona inna vitaivai. Mo dataama kioo ari vo kua ari vo kuaivaa ti kiaa ti mmiinnee? ¹⁶tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Aa na ngii giaa ngii miau kua aavo hama ni kuavai. Anutuuqo ni titoovaa kuavai. ¹⁷Na ngii giaa ngii miau kuaivaa nenenaidiri yaata utuee ngii giaa ngii miaunnee? Vara Anutuuqo

ni giaa ni mii kuavaina na ngii giaa ngii miaunnee? Ngia ivaara yaata utuaano. Rikiaatee. Fai gioonna kiaapu voovoono Anutuuqaa yaata utiivaugiataama mmooriivaa iinaree tioo fai ivo niyara arinaima too rikioo tinara: Ivo Anutuuqo inna kiasa mmuu kuaivaa tiivaivee, tinaravai. ¹⁸Vaidi voovoono arinaidiri kuaivaa tioo ariiyara yaata utuoo ni nnutuuvo ngiau aapu vakiaiveera tiivai. Neenoo ni titoovaara yaata utuee ni titoovaa nnutuuvo ngiau aapu vakiaiveera tiee kutaa kuaivaa nnaasu tiee hama unnakuaivaa kiauvasi. ¹⁹Nnaaru Musiiva mmaanna tuu kuaivaa vaa ngii giaa ngii miravai. Mo ngia mmuaavai mmuaavai ivaa rikiadaata hatoka kiada hama safuuma variaavai. Ngia aaniira ni ruputu kiaara iikiaannee? ²⁰tuduu rikiada gioonna kiaapu ivaki nuunauya inna tunoo: Mmagia maisaivo i aakiaivaki hara kioo varinoo. Hama ta i ruputu kiaara iikiaunnaano, ²¹tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Na mmuaa mmoori ari vookaraivaa kati varira suaivaki iikiaukai ngia teeda nnikiraakiaavai. ²²Musiiva mmamma hatokoo aataruuvaa ngii miravai. Ai, hama Musiinnasidiri nniivai. Ngii rubu tabeeyakidiri nniivai. Mo mmaanna tuu aataruuvaidiri ngia ngii nnaakara meedi mmaapuuya suai yaaku saivai karasaidiri taaravooma suaivo nnikiai iya mmammaiyauvaa kati varira suaivaki hatokaavai. ²³Musiiva tuu kuaivaa hatokeevoora kati varira suaivakiaatama ngia nnaakaraiya mmammaiyauvaa hatokaavai. Ngia itaama iikiaani na kati varira suaivaki vaidiivaa mmamma eyommaavai tuqinnauvaara aaniira niyara ngii ausaiyauvo nnannatainnee? ²⁴Sa kuminayaa vaidiivaa teeda vaidi kua pinaivaa innaki yapaatee. Kua oyaivaara tuqinnama yaata utida safuuma kiada innaki kua pinaivaa yapaatee, tiravai.

**Iya tunoo: Anna Anutuuqo mmataama
kioo vaidi Misiavonnee? tiravai**

²⁵Tuduu rikiada Yerusareema diaa gioonna kiaapu vooyaano tunoo: Aa vaidi aavaa iya ruputu kiaara iikiaa vaidiivonnee? ²⁶Ai, taatee. Ivo kooyaa iya tasipama kua tioo varikiai hama iya inna kiaanoo. Vaa ti kieetaiya arinaima inna teeda kiaanoo: Anna Anutuuqo mmataama kioo vaidiivovee, kiaanoo? ²⁷Anutuuqo mmataama kioo vaidiivo nnino rikioo hama gioonna kiaapu voovoono ivo nniivaki taanaravai. Aa vaidi aavo nniivaki vaa ta taunnavavee, tiravai.

²⁸Yisuuva nuunaira nnau pinaivaki homo kuaivaa iya kiasa mmioo varioo kooyaa tunoo: Vaa ngia kutaa tuanaa ni taayannee? Vaa ngia na tummuua yoosinnaivaki taayannee? Hama na nenenaidiri tiiravai. Ni titoovoono inna kutaavai. Hama ngia inna taavai. ²⁹Vaa na inna tauvai. Ivo ni titoooduu na innasidiri tummuvaivaara vaa na inna tauvaivee, ³⁰tuduu rikiada vaidiiva inna utuaara uduu inna suaivo hama nnuuvaara hama vaidi voovoono inna utiravai. ³¹Hama utuduu

iya nuunauvaki varuu gionna kiaapu vooyaano innara kutaavaivee kiaa kiada tunoo: Anutuuqo mmataama kioo vaidi nninaraivoono aa vaidi aavo Anutuuqaa mmooari ari vookara ari vookaraiyauvaa iyyauvaa hama yopeema yaataraanaravaivee. Aanna ii vaidi ivovee, tiravai.

Vaidi kieetaiyaano ngiaammuauya Yisuunna utuateera titeeravai

³²Tuduu rikiada Farisai vaidiia gionna kiaapuuya Yisuunnara itaa kua murumuru tuu kuaivaa rikiada iyaatama Anutuuqaara puara kati hudeera vaidi kieetaiyaatama nuunaira nnauvaara dira vaidiia titooduu Yisuunna utuaara iravai. ³³Yisuuva vaidi Farisaiya tunoo: Fai na homo kiisama ngii tasipama vari kiee ni titoovaasi kava kuanaravai. ³⁴Fai na vinai ngia niyara buaidada teekiai hama na ngii tee vainaravai. Na oro varinaraivaki hama ngia yopeema kuaaraivaara ngia niyara buaidada teekiai hama na ngii tee vainaravaivee, ³⁵tuduu rikiada Yutayaa vaidiia ngiari kiaa mmi ngiari kiaa mmiida tunoo: Hama ta inna taateera tiivo ivo deenataa kuanarainno tiinne? Ivo Yutayaa gionna kiaapuuya ari voopinnaa Ereenga yoosinnaivaki variayasi vioo Ereengaiya kiaa mminara kuanaranee? ³⁶Ivo tinoo: Ngia niyara buaidada teekiai hama na ngii tee vainaravai. Na oro varinaraivaki hama ngia yopeema kuaaravaivee, tiivo ari dee kuavainno tiinne? tiravai.

Mmannasa Yoketaivo nnoori rumuruumaivaa roosiiravai

³⁷Iya Unnakua Nnauvaa buusaivaa nneera suaiyauvo vakia roo vioo vioo taikaanara suaivo pinaa suaivai vairavai. Ii suai ivaki Yisuuva diitoo puaisakama tunoo: Gionna kiaapu voovoona inna nnoori raino niisi ngioo nnoori nnaivee. ³⁸Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Gionna kiaapu voovoona niyara kutaavaivee tiivaakidiri nnoori rumuruumaivo tiineema fai yoketaa nnooriivaa vaidiivo nnoo tupatupaa varira nnooriivo fai innakidiri mmannammanna tiinaravaivee. Fafaaraivo itaa kua tiivaivee. ³⁹Yisuuva gionna kiaapuuya innara kutaavaivee kiaiya Mmannasa Yoketaivaa varaaraivaara itaa kua tiravai. Ii suai ivaki Anutuuqo ari yoosinna ari vookaravaki hama Yisuunna vita yapooavaara hama Mmannasa Yoketaivaa titooduu tiiravai.

Gionna kiaapuuya Yisuunnara taara yaata utiravai

⁴⁰Gionna kiaapu vooyaano iva tuu kuaivaa rikiada tunoo: Aa vaidi aavo kutaa forofetaa vaidi ta innara faannairavovee, ⁴¹tuduu vooyaano tunoo: Ivo Anutuuqo mmataama kioo vaidiivovee, tuduu vooyaano tunoo: Ai, hama Anutuuqo mmataama kioo vaidiivo Karirayaivakidiri nninoo. ⁴²Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Fai Anutuuqo mmataama kioo vaidiivo Davuitiinna oyaivakidiri diitaanaravai. Davuitiiva varuu yoosinnaivaa nnutuuvo Pitiriheemaivaki kaano ivaki variivoona inna

mmataanaravaivee. Fafaaraivo itaa kua tiivaivee, ⁴³tuduu rikiada Yisuunnara vooyaano vo yaata utiravai yaata utuduu vooyaano ngiari voovaugiataama yaata utiravai. ⁴⁴Itaama uuvakidiri vooyaano inna utuaaree kiaa uduu hama voovoono inna utiravai.

Vaidi kieetaiya hama Yisuunnara kutaavaivee tiravai

⁴⁵Hama inna utuduu rikiada nuunaira nnauvaara dira vaidiiya kava vara ranada Anutuuqaara kati puara hudeera kieeta vaidiiyaata Farisaiyaatama iyasi vuduu teeda iya yaparaida tunoo: Mo ngia aaniira hama inna utu kiada vaidi vitada aapi ngiaanee? ⁴⁶tuduu rikiada iya sai tunoo: Ai, mo ta rikiaunnano tauraa hama vaidi voovoono aa vaidi aavo tii kua aavaa roosiima tiivaivee, ⁴⁷tuduu rikiada Farisaiya iya tunoo: Ivo ngiitaata ngii unnakuainno tiinnee? ⁴⁸Ti nnoonnaiyakidiriaata Farisaiyakidiriaatama dee vaidi voovoono innara kutaavaivee tiinnee? Hameetavee. ⁴⁹Aa kumina gioonna kiaapu aaya kua mmaanna tuu kuaivaa hama rikiaiya Anutuuqo irisai maisaivaa iya mmiivaivee, ⁵⁰tuduu rikioo Farisaiyakidiri duu vaidi voovai nnutuuvo Nikotimaasoo vaa tauraa Yisuunnaata kua tira vaidivoono iya tunoo: ⁵¹Ta titi kua mmaanna tiraivaudiri hama vaidi voovoono tomeda iraiavaa irisaivaa tauraananaa kati inna mmaara kua yeena rau kiada inna mmiaaravai. Ta kua pinaana inna yapa kiada kua oyaivaara arinaima inna rikiada inna tomedaivaa irisaivaara kua yeena rau kiada inna mmiaaravaivee, ⁵²⁻⁵³tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Mo eetaata Karirayaa diaa vaidikuannee? Anutuuqaa kuaivaa jaaruee tuqinnama rikiaanee. Fai a teeno hama kaanainaravai. Hama vaidi forofetaa voovoono Karirayaadiri nniivaivee. Farisaiyaano itaa kua tiravai.

Gioonna vaati ruaivo ari vo vaidivai tasipooduu teeravai

8 ¹(Mmuakiaaya ngiari nnauki vida tara kioodoo Yisuuva taapi Oriveetaivaura viravai. ²Vioo vioo ivaki vauvo patauduu kava vara ranoo nuunaira nnau pinaivakira nniravai. Ivaki nnuduu teeda gioonna kiaapu mmuakiaa ivaki duuya innasi nuunauduu Yisuuva hara kioo varioo kuaivaa iya kiaa mmiravai. ³Kiaa mmioo varuduu Anutuuqaa kua mmaanna kiaa mmiraiyaata Farisaiyaatama gioonna sabi nuairavaa vitada Yisuunnasi nniravai. Ii gioonna ivo ari vo vaidi voovai tasipooduu tooya inna vitada Anutuuqaa kua mmaanna kiaa mmiraiyaata Farisaiyaatama iyasi nnuduu teeda vitada Yisuunnasi nniravai. Numa gioonna kiaapuuya avuuvau ari mmaraa voovau kiada ⁴Yisuunna tunoo: Vitaira-o, aa gioonna vaati ruua aavo ari vo vaidiiva tasipaikiai teeda vitada tiisi ngiaani ta vitada iisi ngiaunnaano. ⁵Aa gioonna aavaa roosiivaara Musiiva ti mmaanna kua voovai ti kiaa ti mmioo tunoo: Sikauyauvaa habati kiada innayaa kagaarikioo putuaivee. Musiivaano

itaa kua tiravai. Eeno aavaara dataa kuainna kiannannee? tiravai. ⁶Iya inna iida teekio ivo koonnama tinai kua pinaivaa innaki yapaaraivaara iya itaa kua tiravai. Itaa kua tuduu rikioo Yisuuva hama iya kua sai tirainno kookama kioo varioo ari yaaku oopuuvaadiri mmataivau fafaara reeravai.

⁷Fafaarainno varuduu iya sai ti kiasa ti mmianeeraivaara kava kava inna yaparaduu rikioo ivo diitoo iya tunoo: Ngia hama mminnamminnaa maisaatai voovoono ivonnaadee sikauvaa habati kioo tauraa innayaa kagaariaivee, ⁸kiasa kioo kava kookama kioo varioo ari yaaku oopuuvaadiri mmataivau fafaara reeravai. ⁹Yisuuva itaa kua tuduu rikiada mmuakiaaya mmuaavai mmuaavai yokovaiya tauraa Yisunna pikiada tiida viravai. Tiida vida kioodoo Yisuuva arivai nnaasu homo ivau kookama kioo varuduu gioonnaivo homo ivau dioo vairavai. ¹⁰Dioo vauduu Yisuuva diitoo inna yaparainno tunoo: Gioonna-o, iya deepiida kuaannee? Hama voovoono mmannammanna aavau dioo vainno kua pinaivaa aiki yapainnee? ¹¹tuduu rikioo inna sai tunoo: Nnoonna-o, hameeta kiaanoo, tuduu rikioo Yisuuva tunoo: Neetama hama kua pinaivaa aiki yapaunoo. Kati kuane. Sa keenaa mminnamminnaa maisaivaa varaanee, tiravai.)

Yisuuva gioonna kiaapu mmatayaa diaiya mmeekiavai

¹²Yisuuva kava nuunaira nnau pinaivaki gioonna kiaapuuyaata kua tiioo tunoo: Tooba subiaavo mmeekiaivo taineema na gioonna kiaapu mmatayaa diaiya mmeekiavai variaunoo. Gioonna kiaapu voovoono ni nnaagiai nniivo fai mmeekia taivau nnaasu kati hara kioo varioo hama upisiivaki kuanaravaivee, ¹³tuduu rikiada Farisaiya inna tunoo: Eenaidiri aiyara itaa kua kianna kua ivo unnakuavai kiannano, ¹⁴tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Ai, hama na unnakuavai kiaunoo. Na niniyara kiau kuaivo kutaavaivee. Na ivakidiri tummuavaata na kuanaravaata vaa na tauvaara ni kuaivo kutaavaivee. Na ivakidiri tummuavaata na kuanaravaata hama ngia taavai. Vaa na tauvai. ¹⁵Ngia mmanna mmatayaa diaaya roosiima kuaivaa niiki yapaunoo. Hama na vaidi voovai kuaivaa innaki yapaunoo. ¹⁶Fai na vaidi voovaiki kuaivaa yapaanaree tie ni kuaivo kutaavai vainai na innaki yapaanaravai. Fai hama neneenoo iinaravai. Ni Napoova ni titooovoono ni tasipama iinaravaara na kua kutaavai innaki yapaanaravai. ¹⁷Ngii kua mmaanna tuu kua voovai vainno tinoo: Fai taara vaidivaitana vaidi voovaiki kuaivaa yapa kikio mmuaavau vainai ivara ngia kiaara: Kutaavaivee, kiaaravee. Ngii mmaanna tuu kua voovai itaa kua tiivai. ¹⁸Na neneenoo niniyara kiauko ni Napoova ni titooovi niyaraatama tiivaivee, ¹⁹tuduu rikiada iya inna yapaaraida tunoo: I koova deevaunno variinnee? tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Hama ngia ni teeda hama ni Napoonnaata

taanoo. Ngia aikiooma ni taatiri. Aikiooma ni Napoonnaata taatirivee, tiravai.

²⁰ Yisuuva nuunaira nnau pinaivaa aakiaivaki vo nnau sikau yapeeraivaki dioo vainno ii kua iyauvaa iya kiaa mmuduu hama voovoono numa inna utiravai. Hama inna suaivo nnuuvaara hama inna utiravai.

Ngia hama na kuanaraivaki yopeema kuaravee

²¹ Hama inna utuduu Yisuuva yapooma keenaa iyaata kua tioo tunoo: Fai na ngii pikiee kuanaravai. Fai ngia niyara buaidada teekiai hama na ngii teenai ngia ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa tasipama putuaaravai. Na kuanaraivaki ngia hama yopeema kuaravee, ²² tuduu rikiada Yutayaa vaidiiya innara tunoo: Dee kuavainno ivo tinoo: Na kuanaraivaki ngia hama yopeema kuaravee, tiinnee? Ivo ariinoo ari rupu kioo putinaraivaara itaa kua tiinnee? tiravai. ²³ Tuduu rikioo Yisuuva vo kua vooyauvaatama iya tunoo: Ngia aa aduoo yoosinna aavaudiri diitaayavee. Na ngiau aapuuvakidiri diitauvaivee. Ngia aa mmata aavaudiri diitaayavee. Hama na aa mmata aavaudiri diitauvaivee. ²⁴ Ivaaraina na ngii giaa ngii miee kiaunoo: Ngia ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa tasipama putuaaravaivee, kiaunoo. Na ngii giaa ngii miauvo neenoovee kiauvaara fai ngia hama kutaavaivee tiraida fai ngia ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa tasipama putuaaravaivee, ²⁵ tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Mo a giononnee? tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Na tauraa ngii giaa ngii miau kuaivakidiri na niniyara kiaa kuaivaa kooyaa ngii giaa ngii miauvaivee. ²⁶ Na ngiiyaraata ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaaraatama tinara kuaivo airi kuayauvai vainoo. Ivo ni titoovoono kutaa tuanaavaivee. Na ivo tii kuaivaa nnaasu gionna kiaapuuya kiaa kookieema kiaunoo, ²⁷ tuduu rikiada ivo ari koonnara tuuvaa hama iya rikieeravai. ²⁸ Hama rikiooduu Yisuuva iya tunoo: Ngia Vaidiivaa Mmaapuuvaa ngiau apu haara kikio rikioo ngii tinniiyauvo rusitinai na ngii giaa ngii miauvo neenoovee kiauvaa fai ngia arinaima rikiaaravai. Hama neneenoo yopeema nenenauidiri mmooriivaa iirama kiee ni Napoova ni giaa ni muu kuaivaa nnaasu kiauvaa fai ngia arinaima rikiaaravai. ²⁹ Ni titoovoono ni tasipama varinoo. Ivo ari mmuduuya ruai mmooriivaa ni mikiai na iikiauko ivaara ivo ni tasipama varinoo. Hama ni pikiaikiai nenevana variaunoo, ³⁰ tuduu rikiada gionna kiaapu kaayauya ivo itaa kua tuuvaa rikiada innara kutaavaivee tiravai.

Vaidiiya ngiari yaata utiraivaugiataama fai kati kuaravai

³¹ Tuduu Yisuuva innara kutaavaivee tuuya tunoo: Fai ngia ni kuaivaa rikiada iidada ngia ni nnaagiai nuaira tuanaaya variaaravai. ³² Fai

ngia itaida ngia kua kutaivaa arinaima rikiakio ivaara ngii ausaiyauvo takuasanai ngia mmamma dummukiara yoketai aataruuvaa iima rada kati kuaravaivee, ³³tuduu rikiada vooyaano Yisuunna sai tunoo: Aanna ta Aparahaamaa sidinnaidiya variaunnao. Hama vaidi voovono sikaunnaadiri yookaama kioo ti vitaivaivee. Mo aaniirainna a kiannano: Fai ngii ausaiyauvo takuasanai ngia mmamma dummukiara yoketai aataruuvaa iima rada kati kuaravee, kiannanee? ³⁴tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Mminnamminnaa maisa varaivono ataama varinoo. Mmooori nakaaraivo vaidi voovai sikaunnaadiri yookaama kioo vitoo puaisa utineema mminnamminnaa maisaivo ivaa varaivaa puaisa utivai. ³⁵Vaidi voovono sikaunnaadiri yookaama kioo vitai ngiaammuaivo hama inna mmaapu tuanaavono inna oyaivaki tupatupaa varinaravai. Ari mmaapu tuanaivono nnaasu ari oyaivaki tupatupaa varinaravai. Fai ari mmaapuuvo ari sikaunnaadiri yookaama kioo vitai ngiaammuaiva utuoo iya tinai teeda fai iya ngiari yaata utiraiyavunugiataama kati kuaravee. ³⁶Ivaara fai na Anutuuqaa Mmaapuuvoono ngii utino ngii ausaiyauvo takuasanai ngia kutaa tuanaa mmamma dummukiara yoketai aataruuvaa iima rada kati kuaravaivee. ³⁷Mo vaa na rikiauvai. Ngia Aparahaamaa sidinnaidiia variaano. Mo ngia aaniivaara ni ruputu kiaara iikiaannee? Ngia hama ni kuaivaa rikiaivaaraida ni mmaara ni ruputu kiaara iikiaano. ³⁸Neenoo ni Napoova ni vitaikiai tauvaara kiaukai ngia ngii gioova ngii giaa ngii miivaugiataama iikiaano, tiravai.

³⁹Tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Mo Aparahaamo ti rubuungovee, tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Ngia kutaa tuanaa Aparahaamaa sidinnaidi tuanaava variaatiri. Ngia iva uuneema mmooiriiyauvaa iikiaatirivee. ⁴⁰Na Anutuuqaasidiri kua kutaivaa rikiee ngii giaa ngii miee variau vaidiivaa ngia ni ruputu kiaara iikiaano. Nnaaru Aparahaamo hama itau mmooiriivaa iiravai. ⁴¹Ngia ngii gioova uuneema iikiaano, tuduu rikiada inna sai tunoo: Hama ta maraasoo nnaakaraya variaunnayavee. Ti Koova mmuaavai Anutuuqo varinoo, ⁴²tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Anutuuqo kutaa ngii Gioova varitiri. Ngia niyara mmuduuya ruaatirivee. Na Anutuuqaa ni oyaivaasidiri tummuavoona aavau na variaukai ngia hama niyara mmuduuya ruaano. Hama na nenenaidiri tiiravai. Ivoono ni titaa kioodoo tiiravai. ⁴³Mo ngia aaniira na kiau kuaivaa hama rikiaannee? Ngia ni kuaivaa rikiaavo hama ngii iikiataikiai hama tuqinna rikiaano. ⁴⁴Ngia aanna Sataangaa uru nnaakarayavee. Ngii gioonna ausaivo iikiataivau ngiita ngii iikiataino. Ivo nnaaru nnaaru varia roo ngioo varioo vaidiia ruputikiai putuaa vaidivai varivai. Hama kua kutaivo innaki vaivaara hama kua kutaa mmooiriivaa iivai. Ivo unnakua tioo unnakua tira oyaivo innaki vaivaara makemakee ari unnakua tiraivaugiataama tiivai. ⁴⁵Mo na

kua kutaavai ngii giaa ngii miauvaara ngia hama ni kuaivaa rikiaanoo. ⁴⁶Mo ngiikidiri vaa gioono ni taikiai na mminnamminnaa maisaivaa varauvaara ngia ni kiaannee? Ai, hameetavee. Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaukai ngia aaniira hama ni kuaivaa rikiaannee? ⁴⁷Gioonna kiaapu voovoono Anutuuqaara mmuduuya ruaivoono inna kuaivaa arinaima rikiaivai. Ngia hama kutaa Anutuuqaara mmuduuya ruaayara tidaida hama inna kuaivaa tuqinnama rikiaavaivee, tiravai.

Yisuuva Aparahaamaara tiravai

⁴⁸Tuduu rikiada vaidi Yutayaiya inna sai tunoo: Ta aiyara kiaunnao: A Samariaa vaidi kumimakakuavee. Mmagia maisaivo i aakiaivaki vari vaidikuavee, kiaunnaivo ta kua kutaavaida aiyara kiaunnaannee? ⁴⁹tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Mo na hama mmagia maisaivo ni aakiaivaki vari vaidivaivee. Na ni Napoonna mmooriivaa yoketaama varauko inna nnutuuvo ngiau aapu kuaikiai ngiengieenooda niyara maisa vaidivaivee kiaanoo. ⁵⁰Na nini nnutuuvaa ngiau aapu yapaanaraivaara hama na iikiaunoo. Mmuaavoono ni nnutuuvaa ngiau aapu yapaanaraivo varinoo. Ivoono kua pinaivaara diraivovee. ⁵¹Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Fai gioonna kiaapu voovoono ni kuaivaa rikioo puaisakama utuoo iinnonno fai hama putinaravaivee, tiravai.

⁵²Tuduu rikiada vaidi Yutayaiya inna sai tunoo: Aanna vaa ta taunnao. A kutaa mmagia maisaivo i aakiaivaki vari vaidikuavee. Vaa Aparahaamo putuduu vaidi forofetaiyaatama putiravai. Mo a kiannanoo: Fai gioonna kiaapu voovoono ni kuaivaa rikioo puaisakama utuoo iinnonno fai hama putinaravaivee, kiannanoo. ⁵³Vaa nnaaru ti rubuungo Aparahaamo putiravai. A innara kiannanoo: Vaa na inna yaataraunoo, kiannannee? Vaa forofetaiyaatama putiravai. A yaata utuee giaa roosiima varinarainna kiannannee? ⁵⁴tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Na nini nnutuuvaa ngiau aapu yapa kiautiri. Kuminavai vaitirivee. Ni nnutuuvaa ngiau aapu yapaivo inna ni Napoova Anutuuqovee. Ngia innaraida ti Anutuuqovee tidaida ⁵⁵mo ngia hama inna teeda rikiaavai. Vaa na inna tee rikiauvai. Fai na hama inna tee rikiauvaivee tiee ngii roosiima unnakua vaidivai varinaravai. Vaa na inna tee rikieenaina na inna kuaivaa rikiee puaisakama utuee iikiaunoo. ⁵⁶Na mmatayaa tiee varinara suaivaa ngii rubuungo Aparahaamo ivaa taanaraivaara sirigairavai. Vaa ivo ivaa too sirigairavaivee, tiravai.

⁵⁷Tuduu rikiada vaidi Yutayaiya inna sai tunoo: Hama i nuanuuvo taara vaidivaitana yuku yaaku taika kioo vo vaidivai yaakuuvaitana (50) vaivaivee. Aa a nau karaasa a variannaikuainna kiannanoo: Vaa na Aparahaamaa tauvaivee, kiannanoo, ⁵⁸tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Aparahaamo hama varuu suaivaki neenanaa variravai. Variaivoona aanna homo

na variaunoo, ⁵⁹tuduu rikiada iya sikauyuavuaa habati kiada innayaa kagaariaara uduu rikioo Yisuuva hataumakinaadiri nuunaira nnau pinaivaa pikioo mmaanai vioo kieeravai.

Vaidi avu huruutauvaa Yisuuva tuqinneeravai

9 ¹Yisuuva ari ngiaammuauyaatama vidada oro tooduu vaidiivo ari kaanaa ausaivakidiri avu huruutauvo iya too vauduu teeda ²ari ngiaammuauya inna tunoo: Vitaira-o, gioono mminnamminnaa maisaivaa varaivaara aa vaidi aavo ari kaanaa ausaivakidiri avuuvo huruutainnee? Vara ariinoo mminnamminnaa maisaivaa varaivaara inna avuuvo huruutainnee? Vara ari kaano koovaitanaano mminnamminnaa maisaivaa varaivaara inna avuuvo huruutainnee? ³tuduu rikioo Yisuuva iya kuaivaa sai tunoo: Hama ariinoo mminnamminnaa maisaivaa varooduu inna avuuvo huruutairavai. Hama ari kaano koovaitana mminnamminnaa maisaivaa varooduu inna avuuvo huruutairavai. Anutuuqo inna tino rikioo inna avuuvo kava teeno inna variraivaki Anutuuqaa yaagueeqaivo kooyaa vakiaiveeraivaara ari kaanaa ausaivakidiri inna avuuvo huruutairavai. ⁴Suaivo homo ikiannavai vaikiyai ivo ni titooduu na tummuavuaa mmooriyavuaa ta iikiaaravai. Heenaivo ngioo varinoo. Heenaivo nnino rikioo hama gioonna kiaapu voovoono fai mmooriivaa iinaravai. ⁵Homo na mmatayaa variau suaivaki tooba subiaavo mmeekiaivo taineema na gioonna kiaapu mmatayaa diaiya mmeekiaivai variaunoo. ⁶Yisuuva itaa kua kiaa kioo mmataivau kuaanuuvaa visi kioo mmataivaata kuaanuuvaatama hanigiaanigieema kioo habara kioo vaidiivaa avuuvaitanau siikairavai. ⁷Siikama kioo inna tunoo: Vee vee oro nnoori haruunga Siruaama ivakidiri ai avuuvaitana finianee, tiravai. Nnoori haruunga Siruaama nnutuuvaa oyaivo tunoo: Titeeravaivee, tiravai. Yisuuva inna tuduu rikioo oro nnoori haruungaivakidiri ari avuuvaitana fini kiooduu inna avuuvaitana yoketauduu kati taa roo kava vara ranoo nniravai.

⁸Nnudu ari seenaiyaatama vaa tauraa ivo ngiaaru tuduu tooyaatama innara tunoo: Ai, aa vaidi aavo tauraa ngiaaru tira vaidiivonnee? ⁹tuduu vooyaano tunoo: Iovee, tuduu vooyaano tunoo: Ai, hama ivoovee. Kati innanikaravaivee, tuduu rikioo vaidiivo ariinoo tunoo: Mo aanna na ivoona iikiaunoo, ¹⁰tuduu rikiada iya inna yaparaida tunoo: Ai, mo a dataama kiaannanoo i avuuvo tainnee? ¹¹tuduu rikioo ivo tunoo: Vaidiivaa nnutuuvo Yisuuva ivaano mmataivaata ari kuaanuuvaatama hanigiaanigieema kioo ni avuuvaitanau siikama kioo ni tinoo: Oro nnoori haruunga Siruaamadiri ai avuuvaitana finianee, tikiai na oro nnooriivakidiri fini kiauko ni avuuvo taivaivee, ¹²tuduu rikiada iya inna yaparaida tunoo: Mo ivo deevakiinno variinnee? tuduu rikioo sai tunoo: Hama neeta tauvaivee, tiravai.

Yisuuva avu huruutauvaa tuqinnoovaa Farisaiya tiravai

¹³Tuduu vaa tauraa inna avu huruutauvaa Yisuuva tuqinnoovaa ari seenaiya vitada Farisaiyasi viravai. ¹⁴Ii suai ivaki Yisuuva mmataivaadiri vaidiivaa avuuvaitanau siikauduu inna avuuvo too suaivaki Yutayaiya kati varira suaivai vairavai. ¹⁵Vauvaara Farisaiya vaidiivaa yaparaida tunoo: Dataama kieenna ai avuuvaa yoketaama taannannee? tuduu rikioo ivo iya sai tunoo: Ivoono mmataivaa ni avuuvaitanau siikama kioodoo na fini kiaaduu ni avuuvo teeravaivee, ¹⁶tuduu rikiada Farisai vooyaano tunoo: Aa vaidi aavo hama kati varira suai aataruuyauvaa arinaima too iivara ivo hama Anutuuqaasidiri tiivaivee, tuduu vooyaano tunoo: Hama mminnamminnaa maisa varai vaidivoo Anutuuqaa mmoori ari vookarai atai aayauvaa iinoo. Iya itaa kua kua kiada vooyaano vo yaata utiravai yaata utuduu vooyaano vo yaata utiravai voovaugiataama yaata utiravai.

¹⁷Ivavaara Farisaiya kava inna yaparaida tunoo: A kiannano: Iva ni avuuvaa tuqinnaivaivee, kua innara dataa kuainna kiannannee? tuduu rikioo iya sai tunoo: Ivo forofetaavaivee, ¹⁸tuduu Yutayaa vaidiia tauraa ivo avu huruutavai varioo nnaagiai yoketaama varuuvaara hama kutaavaivee kua kiada ari kaano koovaitanaara aayanna tuduu nnuduu ¹⁹ivaitana yaparaida tunoo: Anna ngii maapuvainnee? Ngia innara kuaano: Ta avu huruutavai mmataunnavaivee, kuaavainnee? Mo dataakiaavo aanna inna avuuvo tainnee? ²⁰tuduu rikiada ivaitana iya sai tunoo: Vaa ta taunnanoo. Anna ti mmaapuvai. Ta avu huruutavai inna mmata kieeravai. ²¹Makee inna avuuvo taivara hama teeta teeda rikiannavaivee. Ari deevoo inna avuuvaa tuqinnaivaa hama teeta teeda rikiannavaivee. Inna yaparakiatee. Vaa ivo yokeevaivee. Fai ivo ariinoo ngii gia ngii minaravaivee. ²²Yutayaiyara aatuuda kaano koovaitana itaa kua tiravai. Vaa Yutayaa vaidiia kua yeena rau kiada tunoo: Fai gioonna kiaapu voovoo Yisuunnara kooyaa Anutuuqo mmataama kioo vaidiivovee tinai fai itaa kua tii gioonna kiaapuuvo nuunaira nnauvaki vivoora kua ta ooqoo kiaravaivee. ²³Iya itaa kua tuuvaara ari kaano koovaitana quiivaqavava tida tunoo: Vaa ivo yokeevaivee. Inna yaparakiatee, tiravai.

²⁴Kava vooneetu Farisaiya vaa tauraa avu huruutauvaara aayanna rooduu nnuduu inna tunoo: Anutuuqaa kua kutaivaa tinaravara kutaavaivee kianee. Vaa ta taunnava. Ii vaidi ivo vaa mminnamminnaa maisavava varaivaivee, ²⁵tuduu rikioo iya sai tunoo: Ivo mminnamminnaa maisavava varaivainnee? Vara hama varaivainnee? Hama neeta tauvaivee. Mmuaa mmoorivai vaa na tauvai. Tauraa na avu huruutavai variauvai. Anna makee ni avuuvaa na yoketaama taunoo, ²⁶tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Ivo aaniivai i iivainnee? Dataama

kioo i avuuvaa iikiainna a taannanoo, ²⁷tuduu rikioo ivo iya sai tunoo: Mo vaa na ngii giaa ngii miaukai hama ngia rikiaanoo. Mo aaniira ngia kava ivaa rikiaaraida ni yaparakiainnee? Mo ngieeta inna nnaagiaivau ngii nookiatainnee? Ngia ivaaraida ni yaparakiainnee? ²⁸tuduu rikiada innara nnannatooduu tunoo: A inna nnaagiai nuairaiquavee. Ta Musiinna nnaagiai nuairaiyavee. ²⁹Anutuuqo Musiinnaata kua tuuvaa vaa ta rikiaunnava. Aa vaidi aavaara ta kiaunnanoo: Deedaadiri nniivainnee? kiaunnanoo, ³⁰tuduu rikioo ivo iya sai tunoo: Ni noonnaata mmaapuvee. Na rikiauko ngii kuaivo ari vookarainoo. Iva vaa ni avuuvaa tuqinnaikiai na ni avuuvaa taukai ngia iva ii mmoori oyaivaa hama tuqinnama taanoo. ³¹Vaa ta rikiaunnava. Vaidi kaayau mminnamminnaa maisa varaivaa hama Anutuuqo inna kuaivaa rikiaivai. Vaidi voovoono ari ausa mmuduuyaivaa Anutuuqaa mmioo inna kuaivaa tuqinnama rikioo iivaa Anutuuqo inna kuaivaa rikiaivai. ³²Ngiau mmataivaa uu suaivakidiri ngioo ngioo numa aanna makee ta variaunna suaivaki vaidi voovai mmatoosuaivakidiri avu huruutavai varuuvaa vaidi voovoono inna avuuvaa tuqinneeraivaara hama ta rikiaunnanoo. ³³Aa vaidi aavo hama Anutuuqaasidiri tiitiri. Vo mmoori vo mmooriivaa hama yopeema iitirivee, ³⁴tuduu rikiada Yutayaa vaidiiva inna sai tunoo: I kaano koovaitana mminnamminnaa maisa suvuauvaitanaano meediyaa i mmata kiokuaano a yokeenna mminnamminnaa maisaivaa tasipama variee aanna makee a ti vitainarannee? Hama yopeema ti vitainaravee, kiaa kiada nuunaira nnau pinaivakidiri inna vitada mmaanai kiada ivaki kava nuaivoora inna ooqo tiravai.

Hama ausa hanigieeraiya avu huruutaiya roosiima variaavai

³⁵Iya inna mmaanai titoo kuaivaa Yisuuva rikioo innara buaama roo tooduu inna too vauduu too inna tunoo: A Vaidiivaa Mmaapuuvaa kutaavaivee kiannanee? ³⁶tuduu rikioo vaidiivo inna sai tunoo: Nnoonna-o, inna giononnee? Innara ni giaa ni minai fai na innara kutaavaivee tinaravee, ³⁷tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Vaa a inna taannakuavee. Na aanna ivoona aita kua kiaunoo, ³⁸tuduu rikioo ivo inna sai tunoo: Ni Udaanga-o, na aiyara kutaavaivee kiaunoo, kiaa kioo pinaama innara mmuduuya ruoo innara yoketairavai.

³⁹Innara yoketauduu Yisuuva tunoo: Gioonna kiaapu mmatayaa variaya yaparainaraivaara na tiiravai. Avu huruutaiya fai tuqinnama teekiai avu tuqinnama taiya avu huruutaiya roosiima variateeraivaara na iya yaparainaraivaara tiiravaivee, ⁴⁰tuduu rikiada Farisai vaidi vooya inna tasipama duuyaano inna kuaivaa rikiada inna yapara rida tunoo: A tiiyarainna kiannanee? Teeta avu huruuta kiaunnaya variaunnannee? ⁴¹tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Ngia avu huruuta kiaaya variaatiri. Hama mminnamminnaa maisaiyauvaara mmannammanna ngii

mmuaararaitirivee. Ngia kiaanoo: Ta tuqinnama taunnaanoo, kiaivaaraida mminnamminnaa maisaiyauvaara homo ngii mmuaararainoo, tiravai.

Yisuuva sipisiipa hanikiaivaudiri mmataama kioo tiravai

10 ¹Yisuuva itaa kua kiaa kioo tunoo: Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Vaidi voovoono hama puara sipisiipaiya hanikia keegiaidaadiri virainno hanikia vovaatadaadiri karoo kuaivoono inna mmuara vareera vaidivaivee. ²Keegiaidaadiri kuai vaidiivoono inna puarara haitatuura vaidivai. ³Puarara haitatuuraivoono nnikio sipura haitatuura vaidiivo innara sipuuvaa hatuaa kiaikio ivo ari sipisiipaiya nnutuuyauvaa tikiai rikiada inna avaivaa arinaima rikiada innasi ngiaavo ivo iya vitoo mmaanai kuaivai. ⁴Vioo ari sipisiipa mmuakiaayara tikiai mmaanai kuaavo ivo iya tauraa kuaikiai iya inna avaivaa arinaima rikiaivaara inna nnaagiai kuaavai. ⁵Hama ari vo vaidi voovoono tikiai rikiada inna nnaagiai kuaavai. Hama iya inna avaivaa arinaima rikiaivaara iya innara aatuuda ngiari taivau kuaavaivee, tiravai.

⁶Yisuuva ii kua ivaudiri mmataama kioo tuduu iya hama oyaivaa arinaima rikieeravai.

Yisuuva sipisiipaiyara yoketaama haitatuuraivovee

⁷Hama rikiooduu Yisuuva kava iya tunoo: Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Neenoo puara sipisiipaiya hanikiaivaa keegia sipuuvoono iikiaunoo. ⁸Ni tauraa varuu vaidiia tuduu hama puara sipisiipaiya iya avaiyauvaa rikieeravai. Iya mmuara vareera vaidiia roosuuvaa hama iya avaiyauvaa rikieeravai. ⁹Neenoo sipuvai. Fai gionna kiaapu voovoono niikinaadiri nnino Anutuuqo inna vitoo yoketaivau yapaanaravai. Fai ivo aakiaana vioo kava mmaanai yeennaivaara vioo ngioonno varioo yeennaivaa nnaanaravai. ¹⁰Mmuara vareera vaidiivoono numa mmuara varoo rupunai putikio maisamaisai mmooriivaa iya iinaraivaara nniivai. Neenoo iya tupatupaa variraivaa varada yoketayoketaama variateeraivaara ngiauvaivee.

¹¹Sipisiipaiyara yoketaama haitatuuraivo neenoovee. Yoketaama haitatuuraivoono ari sipisiipaiyauvaara yaata utuoo iyara putinarivaara hama aatuunaravai. Fai putinaravai. ¹²Fai vaidi voovoono sipisiipara haitatuura mmooriivaara sikau irisaivaa vareeraivoono hama sipisiipara haitatuura tuanaavai varioo hama ivo sipisiipa nakaaraavoonora tuoo fai mmararaa avaikaraivo fai nnino rikioo ari taivau aatu kuanaravai. Vioo kino rikioo fai mmararaa avaikaraivo ngioo sipisiipaiya guaraatino gutinai vida raubiriikiaaravai. ¹³Vaidiivo sikau irisai varaanaraivaara nnaasu sipisiipaiyara haitatuunoo hama sipisiipaiyara mmuduuya ruaivaara ari taivau aatu kuaivai. ¹⁴⁻¹⁵Sipisiipaiyara yoketaama haitatuuraivo neenoovee. Ni Napoova arinaima ni taikiai na arinaima

inna tauneema na ni sipisiipaiya arinaima taukai iya arinaima ni taavai. Fai na iyara putinaravai. ¹⁶Na ni sipisiipa vooyauvai aa hanikia aavaki hama variaiyaatama fai na iyaatama vitee nninai iya ni avaivaa rikiada iyaatama mmuaavau varikiai neenoo mmuaavoono haitatuuraivoono iyara haitatuunaravai.

¹⁷Na putinaraivaara ee-oo kiauvaara ni Napoova niyara mmuduuya ruaivai. Na putuee kava diitee varinaraivaara na aikiooma putinaraivaara ee-oo kiaunoo. ¹⁸Hama vaidi voovoono ni tinai na putinaravai. Neneenoo tiee putinaravai. Putinaraivaara ee-oo tiee kava diitee varinaraivaara ee-oo tira yaagueueqaiivo niiki vainoo. Aa kua aavaa ni Napoova tikiai na rikiauvaivee, tiravai.

¹⁹Yisuuva itaa kua tuuvaara kava Yutayaa vaidi vooyaano vo yaata utiravai yaata utuduu vooyaano vo yaata utiravai voovaugiataama yaata utiravai. ²⁰Vooyaano tunoo: Mmagia maisaivo inna aakiaaki hara kioo varinoo. Ivo yaata duunavai. Ngia aaniira inna kuaivaa rikiaannee? ²¹tuduu vooyaano tunoo: Mo mmagia maisaivo vaidi aakiaana varitiri. Hama itaa kua tiitirivee. Mo dataama mmagia maisaivo vaidi avu huruutaivaa tino rikioo avuuvaa taanarannee? Hama yopeemavee. Iya itaa kua tiravai.

Yutayaiya Yisuunna kuaivaa rikiada unnakuavaivee tiravai

²²Yutayaa gioonna kiaapuuya Yerusareemaivaki buusa voovai nnaara suaivo vainima nninoo. Ii buusa ivaa nnutuuvo Anutuuqaa Nnauvaara Yoketaira buusavai. Ii suai ivo vati rira suaivai. ²³Nuunaira nnau pinaivaa haayaivaa nnutuuvo Soromoonaa Nnau Haayaivaki Yisuuva nuainno varuduu ²⁴Yutayaa vaidi vooya numa inna ututuuma kiada inna yaparaida tunoo: Ta ti rikiaatai kuaivaa a homoonna hokobama hatauma kiee iikiannannee? Nnaaru Yutayaiyara Anutuuqo mmataama kioo vaidiivo aanna a ikuannee? Kooyaa ti kiaa ti mminai ta rikiaaravaivee, ²⁵tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Vaa na ngii giaa ngii miaukai ngia hama ivaara kua kutaavaivee kiaanoo. Ni Napoova ni giaa ni muuvaugiataama na ari vookara ari vookarai mmooriiyauvaa iikiaunoo. Inna ni mmooriiyauvoono niyara kooyaa ngii vitainoo. ²⁶Ngia hama ni puara sipisiipa tuanaaya variaivaaraida hama ngia niyara kutaavaivee kiaanoo. ²⁷Ni puara sipisiipaiya ni kuaivaa rikiaiya na tuqinnama taukai ni nnaagiai ngiaavai. ²⁸Ngiaani na tupatupaa variraivaa iya mminai fai hama ikiaivaki kuaaravai. Hama vaidi voovoono yopeema niisidiri guaraatino iya ravisi vitaanaravai. ²⁹Ni Napoovaano iya ni miivoono mmuakiaaya yaataravai. Ivaara hama vaidi voovoono yopeema numa ni Napoonnasidiri iya ravisi vitaanaravai. ³⁰Ni Napoovaata neetama mmuaavaitanavee, tiravai.

³¹Tuduu rikiada Yutayaa vaidiiva kava sikauyauvaa habati kiada innasi kagaariaara uduu ³²Yisuuva iya tunoo: Na kaayau yoketaa

mmooriiyauvaa ni Napoova ni muduu iikiaiyouvaina iikiaunoo. Mo ngia ivaki taavo datai mmoorivaara ngia yaata utida sikauyauvaa habati kiada niisi kagaariaara iikiaannee? ³³tuduu rikiada vaidi Yutayaiya inna sai tunoo: Hama iqii mmoori yoketaa iyauvaa a iikiannaiyouvaara ta sikauyauvaa habati kiada aiyaa kagaariaara iikiaunnao. A Anutuugaara kua maisivaa kiannaivaara ta sikauyauvaa habati kiada aiyaa kagaariaara iikiaunnao. A mmanna vaidi aakuaanoonna eenoo aiyara kiannano: Neenoo Anutuugovee, kiannano. Ivaaraida ta sikauyauvaa habati kiada aiyaa kagaariaara iikiaunnao, ³⁴tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Ngii mmaanna tuu kuaivaki kua fafaara voovai vainoo. Anutuugo kua pinaivaara dira kieeta vaidiiyara tunoo: Ngia anutuuya variaano, tiravai. ³⁵Vaa ta rikiaunnao. Anutuuga kua fafaara roo kuaivaki vai kuaivo tupatupaa kutaa kuavai vaivai. Nnaaru Anutuugo ari kuaivaa kua mmuuyara tunoo: Anutuuyavee, tiravai. ³⁶Mo niyara ngia dataikiada kianne? Anutuugoona ni mmataama kioo ni titooduu na mmatayaa tiiravai. Na niniiyara Anutuuga Mmaapuvaivee kiauvaaraida ngia niyara kiano: A Anutuugaara kua maisivaa kiannano, kianne? ³⁷Na hama ni Napoona mmooriiyauvaa iinai ngia sa niyara kutaavaivee kiatee. ³⁸Fai na kutaa ni Napoona mmooriiyauvaa iinai ngia hama niyara kutaavaivee ngii kiatainai ni mmooriiyauvaara inna aikioo kutaavaivee kiatee. Ni Napoova niiki varikiai na innaki variaivaara arinaima teeda rikiaateeraivaara na iikiau mmooriiyauvaa teeda kutaavaivee kiatee, ³⁹tuduu rikiada iya keenaa inna utuaara uduu ivo hataumakinaa ari toovau viravai.

⁴⁰Nnoori Yorotaana sainai tauraa Yuvuaano gioonna kiaapuuya nnoori apuu yoosinnaivaki Yisuuva oro ivaki hara kioo variravai. ⁴¹Ivaki hara kioo varuduu kaayau gioonna kiaapuuya innasi nniravai. Numa varida ngiariita ngiariita kua tida tunoo: Hama Yuvuaano Anutuuga mmoori ari vookarauyauvaa iiravai. Aa vaidi aavaara Yuvuaano mmuakiaa kuavai tuuvoono kutaavai vainoo. ⁴²Iya itaa kua tuduu kaayau gioonna kiaapu ivaki varuuya Yisunna kutaavaivee tiravai.

Rasaruuso putuuvakidiri Yisuuva tuduu diiteeravai

11 ¹Vaidi voovai nnutuuvo Rasaruuso yoosinna Betaniaa diaa vaidivai varuuvoono pinaa nniitareeravai vareeravai. Mariaaya Mataaya nnunna nnayoovaitana ii yoosinna Betaniaa ivaki variravai. ²Ii gioonna Mariaava ivoono heenna suuya suuda yoketaa vuuvaara pinaa sikau kagaari kioo varoo Yisunna yukuuvaitanau tusaa siikama kioo ari kieeta yaasiivaadiri rugoovoota ari nnayaavaatama ii yoosinna ivaki variravai. Ngia vavaava Rasaruuso pinaa nniitareeraivaa varooduu teeda ³nnunna nnayoovaitana ngiaammua voovai titada tunoo: Oro Yisunna kiane: Udaanga-o, vaa a vaidi innara pinaama

mmuduuya riraivo pinaa nniitareeraivaa varainoo, kianee, ⁴tuduu rikioo oro Yisuunna kiaa mmuduu rikioo tunoo: Ii nniitarai ivaa varaivo fai inna raputino hama eeyaara putinaravai. Ivo putinaraivo hama kati putinaravaivee. Gioonna kiaapuuya Anutuugaara kua yoketaivaa tida inna Mmaapuuvaraatama kua yoketaivaa kiaaraivaara fai ivo putinaravaivee, tiravai.

⁵Yisuuva Mataannaraatama ari nnunnaivaa Mariaannaraata Rasaruusaaraatama pinaama mmuduuya riravai. ⁶Mmuduuya ruoo Rasaruuso pinaa nniitaroo kuaivaa rikioonnaata ari varuu yoosinnaivaki varuduu taara suaivaitana taikeeravai. ⁷Taika kiooduu rikioo Yisuuva ari ngiaammuauya tunoo: Nnikiai ta kava vara ranada Yutayaa yoosinnaivaki kuaaravee, ⁸tuduu rikiada ari ngiaammuauya inna sai tunoo: Vitaira-o, aa heena Yutayaiya sikau habati aiya kagaariaara kiaiipinnainni a kava kuanarainna kiannanee? ⁹tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Mo mmuaa suaivau yaakuuvaitana yukukidiri taarama suaivo vainoo. Ii suai iyauvunu suaivo mmannammanna taikiokio yapooma heenaivai. Itaama vaivaara gioonna kiaapu voovoono suaivau nuainno fai hama harurinaravai. Ivo mmataivo koo pataivau avuuvaa taa roo nuaivaara hama harurinaravai. ¹⁰Gioonna kiaapu voovoono heenaivaki nuainno fai harurinaravai. Hama mmataivo koo pataivau nuaivaara harurinaravaivee. Yisuuva ari putinara suaivo hama vainima vauvaara itaa kua tiravai. ¹¹Kiaa kioo kava ivo iya tunoo: Ti seena Rasaruuso vaa vuru vaivaivee. Fai na viee inna yuruunaravaivee, ¹²tuduu rikiada ari ngiaammuauya inna tunoo: Udaanga-o, ivo ari kati vuru vainno fai ariinoo diitoo hara kioo varinaravaivee, ¹³kiaa kiada Yisuuva Rasaruuso vaa putuu kuaivaa iya kiaa mmuuvaa hama tuqinnama rikieerai iya yaata utida tunoo: Ari kati ivo vuru vaivaarainno aavo itaa kua tinoo. ¹⁴Iya itaama yaata utida tuduu rikioo Yisuuva kooyaa iya kiaa mmioo tunoo: Kutaa vaa Rasaruuso putivai. ¹⁵Itaama vaikiai na ngiiyara yaata utuee hama na inna tasipama variauvaara ni yoketaivoo. Ngia niyara kutaavaivee kiateeraivaara na hama inna tasipama variauvaara ni yoketaivoo. Nnikiai ta innasi kuaaravaivee, ¹⁶tuduu Tumaasaa ari seenaiyaano innara tuu nnutu vuaivo Gaabivaano ari seena ngiaammuauya tunoo: Nnikiai teetama vida ti vitairaivaa tasipama putuaraivaara kuaaravee, tiravai.

**Putuaiya diiteeraivaaraata tupatupaa
variraivaaraatama Yisuuva tiravai**

¹⁷Yisuuva yoosinnaivaki ngioo varioo rikiooduu vaa Rasaruuso putuoo mmata nnauvaki taarama taarama suai vauvaara iya inna kiaa mmuduu rikieeravai. ¹⁸Ii yoosinna ivaa nnutuuvo Betaniaa ivo Yerusalem vaima kiisama oro ngieerama vaira yoosinnavai. ¹⁹Kiisama ngieerama

vauvaara kaayau Yutayaa gioonna kiaapuuya Mataaya Mariaayasi viravai. Innidana ausaivaitana mmuaararoovo taikaiveera ivaitanaasi viravai.

²⁰Mataava Yisuuva nninara kuaivaa rikioo inna sunaanara vuduu Mariaava nnauvaki hara kioo variravai. ²¹Varuduu Mataava oro Yisuunna tunoo: Udaanga-o, e aavaki variannatiri. Hama ni vaavova putitirivee. ²²Mo vaa na taunoo. Fai makee eenoo Anutuuqaa yaparaino fai ivoono a yaparakiannaivaa i mmunaravaivee, ²³tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Fai i vavaava kava diitaanaravaivee, ²⁴tuduu rikioo Mataava inna sai tunoo: Vaa na rikiaunoo. Fai suai nnaagiai gioonna kiaapu putuiaiya kava diitara suaivaki ivootama iya tasipama kava diitaanaravaivee, ²⁵tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Gioonna kiaapu voovoono putuoo kava diitaanaravaiva na nakaaravovee. Gioonna kiaapu voovoono tupatupaa variraivaa varaanaravaiva na nakaaravovee. Fai gioonna kiaapu voovoono niyara kutaavaivee tiivo putino vaidi kaanaivo tupatupaa varinaravai. ²⁶Fai gioonna kiaapu voovoono hama putirainno hara kioo varioo niyara kutaavaivee tiivo fai tupatupaa varinaravai. A ivaara kua kutaavaiveenna kiannanee? Vara a ivaara unnakuavaiveenna kiannanee? ²⁷tuduu rikioo Mataava inna sai tunoo: Yo, Udaanga-o, nnaaru Anutuuqo ari Mmaapuuvaa mmataama kioo mmatayaa kuane tuuvo aanna ivoonna a iikiannano. Na ivaaraina kutaavaivee kiaunoo, tiravai.

Yisuuva rateeravai

²⁸Mataava kiaa kioo kava vara ranoo numa ari nnunna Mariaannaata vitoo oro mmaraa tonai voovau dioo vainno tunoo: Vitairavo vaa aavaki nniivo aiyara tinoo, ²⁹tuduu rikioo akiairauduu innasi viravai. ³⁰Vuduu Yisuuva hama vaama kioo yoosinnaivaki nnirama kioo homo Mataava innaata kua tuuvaki dioo vairavai. ³¹Dioo vauduu Yutayaa gioonna kiaapuuya Mariaanna nnauvaki inna ausa mmuaararavo taikaiveera inna tasipama varuuya toduu ivo makee tuduu diitoo mmaanai vuduu teeda iyaatama diitada inna nnaagiaivau viravai. Mariaava diitoo vuuvaara iya yaata utida tunoo: Rasaruusaa mmata nnauvau rataanarainno ivo kuainoo, kiaa kiada iyaatama inna nnaagiaivau viravai.

³²Yisuuva duuvaki Mariaava oro too vioo varoo inna yuku oyaivaki vairavai. Vainno tunoo: Udaanga-o, boo, mo a aavaki varunnatiri. Ni vaavova hama pututirivee, ³³tuduu rikioo Yisuuva Mariaava ratoo varuuvaa too Yutayaa gioonna kiaapu inna tasipama nnuuyaatama ratada varuuvaa toduu inna ausa vuatinniivo hanigioo ari vo ausa vuatinnivai vairavai. ³⁴Vauduu ivo iya yaparainno tunoo: Mo ngia deevaki inna haukieeravainnee? tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Udaanga-o, a numa

taanee, ³⁵tuduu Yisuuva rateeravai. ³⁶Ratooduu teeda gioonna kiaapu Yutayaiya tunoo: Ai, inna taatee. Ivo pinaama Rasaruusaara mmuduuya ruoo innara ratainoo, ³⁷tuduu rikiada vooyaano tunoo: Iva inna aikiooma vaidi avu maisaiva tuqinnooduu rikioo ivo avuuvaa teeravai. Iva aavau hara kioo varutiri. Rasaruuso hama pututirivee, tiravai.

Yisuuva Rasaruusaa tuduu kava diiteeravai

³⁸Tuduu Yisunna ausa vuatinniivo kava hanigoo ari vo ausa vuatinnivai vairavai. Vauduu rikioo ivo vioo vioo oro mmata nnauvaki tooduu vaa iya Rasaruusaa oonauvaki hau kiada sikau sipuuvaadiri rau kieeravai. ³⁹Rau kiooduu too tunoo: Sikau sipuuvaa hatuaa kiatee, tuduu rikioo vaidi putuuvaa nnunna Mataavaano Yisunna sai tunoo: Ai, Udaanga-o, vaa maisa suudaivo kuaivaivee. Vaa ivo putii suaivo taarama taarama suai heena taika kiaivaivee, ⁴⁰tuduu rikioo Yisuuva inna tunoo: Vaa na i kiaa i mmiauvaivee. A niyara kutaavaivee tie fai Anutuuqaa mmooari ari vookaraiva a taanaravaivee, ⁴¹tuduu iya sikau sipuuvaa hatuaa kiooduu Yisuuva ngiau aapu reeri too vainno tunoo: Ni Napoo-o, a ni kuaivaa rikiaannaivaara na aiyara yoketaavaivee kiaunoo. ⁴²Vaa na rikiaunoo. A mmuakiaa suai ni kuaivaa rikiaannavai. Aa na tinara kua aavaa hama niniyara tinaravai. Gioonna kiaapu aavaki diaiya a ni titoovaa kutaavaivee kiateeraivaara na tinaravaivee, ⁴³kiaa kioo kuaivaa pinaama aayanna roo tunoo: Rasaruuso tummuane, ⁴⁴tuduu rikioo vaa putuuvoo diitoo ivakidiri tiiravai. Inna yuku yaakuuvaa buruqa yeenaivaadiri purupuruuma kioovaata tinniivau buruqa rummua apu kioovaatama diitoo tiiravai. Tuuduu rikioo Yisuuva iya tunoo: Innayaadiri yeenaayanaiyauvaa rukuasaa kikio kuaivee, tiravai.

Vaidiia Yisunna mmaara kua kiaa yeena rairavai

(Matai 26:1-5; Maraka 14:1-2; Rukaaso 22:1-2)

⁴⁵Tuduu rikiada gioonna kiaapu Yutayaa vooya vaa Mariaanna tasipama nnuuya Yisuuva uu mmooariiva teeda innara kutaavaivee tiravai. ⁴⁶Tuduu vooya vaidi Farisaiyasi vida Yisuuva uu mmooariivaara iya kiaa mmiravai. ⁴⁷Kiaa mmuduu rikiada vaidi Anutuuqaa kati puara hudeera kieetaiyaata Farisaiyaatama nuunaida vaidi kua yeena rairaiyasi vida nuunaida varida kuakuaakuaiyauvaa tida tunoo: Mo ta dataama iikiaranee? Aqaa vaidi aavo kaayau Anutuuqaa mmooari ari vookara ari vookaraiyauvaa iivaivee. ⁴⁸Fai ta teeda pikikio aa mmooari aavaa mmannammanna yaagueeqama kioo iinai rikiada fai mmuakiaa gioonna kiaapuuya innara kutaavaivee kiaaravai. Fai ta itaikiai rikiada ti kieeta nnoonna yoosinna Rooma variaya ngiari ngiaammuu rapiraiya titakiai nnida fai ti nuunaira nnau pinaivaa havarata raubiriima kiada tiita rupu taika kikio fai hama ti nnutuaatinaravaivee, ⁴⁹tuduu

rikioo iyakidiri ii nuanu ivaki Anutuuqaara kati puara hudeera vaidi kieeta tuanaivaa nnutuuvo Kayapaava tunoo: Ngia kumimakayavee. ⁵⁰Hama ngia arinaima rikiaano. Mmuakiaa Yutayaa gionna kiaapuuyaata putu taika kiaarainoo. Mmuaa vaidivai mmuakiaa gionna kiaapuuya tiyara putinaraivo inna yoketaavaivee, ⁵¹kiaa kioo tuuvo hama arinaidiri tiravai. Anutuuqoono kiaa mmuu kuaivaa tiravai. Ii nuanu ivaki Anutuuqaara kati puara hudeera vaidi kieeta tuanaavai variravoonora tuoo Yutayaa gionna kiaapuuyara Yisuuva putinaraivaara ivo mmuaanaa itaa kua tiravai. ⁵²Yisuuva hama Yutayaa gionna kiaapuuyara nnaasu fai putinaravai. Mmuakiaa mmatauvau variaa Anutuuqaa nnaakara tuanaa variaya rupi nuunainaraivaara putinaravai. Kayapaava ivaara kiaa kioo hama oyaivaa arinaima rikieravai. ⁵³Ii suai ivakidiri Yutayaa kieetaiya Yisuunna ruputikio putuaiveeraivaara kua yeena rairavai. ⁵⁴Kua yeena rauduu rikioo hama Yisuuva Yutayaa mmataivau kooyaa nuairavai. Ivo ivaki pikioo oro koo mmuyai gaanga yoosinna voovai vainima vau yoosinnaivaa nnutuuvo Eparaima ivaki ivo ari ngiaammuaya tasipama variravai.

⁵⁵Varuduu Yutayaiya buusa Varaigiataivaa nneera suaivo vainima vauduu gionna kiaapuuya vo yoosinna vo yoosinnadiri Yerusareema vida iya Anutuuqaara mmamma finira aataruuvaara iida nnaagiai buusaivaa nnaaraivaara viravai. ⁵⁶Iya oro varida Yisuunnara buaama rada nuaida oro nuunaira nnau pinaivaki nuunaida dida vaidi ngiari yapara ngiari yaparaida voovoono voovai tunoo: A dataamainna yaata utuannanee? Vo fai ivo buusaivaa nnaanaraivaara nninaranee? Vo hama nninaranee? tiravai. ⁵⁷Iya itaa kua tuu suaivaki vaa Anutuuqaara kati puara hudeera vaidiiaata Farisaiyaatama teerama kioo kuaivaa yaagueeqama tida tunoo: Gionna kiaapu voovoono ivo variivaki taivoono ti kiaa ti mmiaivee, tiravai. Iya Yisuunna utuaaraivaara itaa kua tiravai.

Gionnaivo Yisuunnayaa heenna suuya suuda yoketaa vuvvaa apiravai
(*Matai 26:6-13; Marakaa 14:3-9*)

12 ¹Buusa Varaigiataivaa nneera suaivo vainima vauduu yaaku sai suaivai karasaidiri mmuaa suaivo homo vauduu too Yisuuva diitoo yoosinna Betaniaa viravai. Vaidi Rasaruuso vaa putuduu Yisuuva inna tuduu diitooovoono ivaki variravai. ²Ivaki varuduu ari seenaiya Yisuunnani yeennaiyauvaa huda teerama kioodoo Mataava yeennaiyauvaa iya mmuduu nneeda varuduu Rasaruuso Yisuunna tasipama yeenna nnoo variravai. ³Iya yeenna nneeda varuduu Mariaava heenna suuya suuda yoketaa vuu toori kiisaivaa sikau pinaivaadiri yookaama kioovaa varoo numa Yisuunna yukuuvaitanau tusaa kioo ari kieeta yausiivaadiri rugeeravai. Ruga kioodoo suuyaivaa suuda yoketaivo nnauvaki suvuairavai. ⁴⁻⁵Suvuau kioodoo

Yisuunna ngiaammuaui voovai nnutuuvo Yutaaso Isariooto ivo Yisuunna nnammutuaiya fai kooyaa inna vitainara ngiaammuauvoono tunoo: Ta aaniira hama aa heenna suuya suuda yoketaa kuai aavaa vaidiia mmida irisai sikau pinaiyauvaa (300) varada gioonna kiaapu mmanna haipuuua mmiaunnannee? ⁶Iva hama mmanna haipuuuvara boo tioo itaa kua tiravai. Iva ari mmuara vareeraivaara yaata utuoo itaa kua tiravai. Iva iya sikau utuaivaa varoo nuainno varioo ariyara ivakidiri vareeravai. ⁷⁻⁸Yisuuva inna kuaivaa sai tunoo: Sa Mariaanna itaa kua kianee. Pikino iikiaivee. Mmanna haipu gioonna kiaapuuya tupatupaa ngii tasipama varikiai ngia iyara tuqinnaaravai. Hama na tupatupaa ngii tasipama varinaravai. Ivo heenna suuya suuda yoketaa kuaivaa ni mmammayaa tusaa apuoo varioo na putinai ni hakuaraivaara mmuaanaa teerainno varinoo, tiravai.

Rasaruusaa mmaaraa kua tiravai

⁹Yisuuva Betaniaa nnuuvaara kaayau gioonna kiaapu Yutayaiya rikiada ivakira nniravai. Hama Yisuunna nnaasu taara nniravai. Yisuuva tuduu rikioo Rasaruuso putuuvakidiri diitooavaaratama taara nniravai. ¹⁰Ivaara Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaiya vaa Yisuunnara kua kiaa teerama kaiya Rasaruusaatama ruputikio putuaiveera kua tida yeena rairavai. ¹¹Yisuuva tuduu Rasaruuso diitooavaara kaayau gioonna kiaapu Yutayaiya ngiari kieetaiya pikiada Yisuunnara kua kutaa vaidivaivee tiravai. Tuuvaara kati Anutuuqaara puara hudeera vaidi kieetaiya Rasaruusaatama ruputikio putuaiveera kua tida yeena rairavai.

Yisuuva Yerusareema vuduu iya innara sirigairavai (*Matai 21:1-11; Marakaa 11:1-11; Rukaaso 19:28-40*)

¹²Vauya patauduu kaayau gioonna kiaapuuya Varaigiataa buusaivaa nnaara Yerusareema vaa nnuuya Yisuuva ivaki nninara kuaivaa rikieeravai. ¹³Rikiada innara sirigaida muusa apu roosuuyauvaa rakau utida inna sunaara saidi vida varida aayanna kiaa rada tunoo: Anutuuqo yoketaivovee. Udaanga Anutuuqo inna titooduu tuuvo nninaraivaara ivo innara yoketaakiaivee. Isarairaaya kieetaivaara Anutuuqo innara yoketaakiaivee. ¹⁴Iya itaa kua tida varuduu Yisuuva puara togii karaasaivaara buaama kioo tooduu inna too vauduu too inna mmookaivau karoo varuduu inna vitoo nniravai. ¹⁵Nnaaru Anutuuqaa yanaivaki forofetaivo ivaara reeravai. Ivo ivaara kua fafaara roovo tunoo:

Yoosinna Sioonaa gioonna kiaapuuya
sa aatuukiatee. Taatee.

Ngii kieetaivo puara togii karaasaivaa
mmookaivau varikio vitoo nninoo.

Fafaaraivo vauvaugiataa ii suai ivaki kaanaivo vairavai. ¹⁶Iqii suai ivaki Yisuunna ngiaammuauya hama arinaima kua oyaivaa rikieeravai.

Yapooma Yisuuva putuoo kava diitoo ari Koonnasi vira suaivaki iya arinaima rikieeravai. Ii kua ivo innara fafaara roo kua ivaaraatama gioonna kiaapuuya innara itaama uuvaaraatama arinaima rikieeravai.

¹⁷Yisuuva Rasaruusaa tuduu putuuvakidiri diitoo suaivaki gioonna kiaapu iva tooya ivaara ngiari seenaiya kiaa mmiaa rada nuairavai. ¹⁸Kiaa mmiaa rada nuauduu rikiada Yisuuva ari vookarau mmooriivaa itaama uuvaa rikioovaara kaayau gioonna kiaapuuya nuunaida ivo ngioo varuu suaivaki inna sunaara viravai. ¹⁹Iya inna saidi vuduu teeda vaidi Farisaiya ngiari kiaa mmi ngiari kiaa mmiida tunoo: Mo taatee. Hama ta yopeema vo mmoorivai inna iikiaravee. Vaa mmuakiaa gioonna kiaapuuya inna nnaagiai kuaavaivee, tiravai.

Ereengaa vaidi vooyaano Yisuunnasi nniravai

²⁰Gioonna kiaapuuya Yerusareema buusa nnaara vida ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa Anutuuaqaa mmiaaraivaara vuduu Ereengaa kua tira vaidi vooyaatama iya tasipama viravai. ²¹Vida tooduu Karirayaa diaa vaidiivo kiisa yoosinnaivaa nnutuuvo Betesaitaa diaa vaidiivaa nnutuuvo Piriipoota Yerusareema varuduu Ereengaiya innasi vida tunoo: Ti vaidi-o, ta Yisuunna taara ngiaunnao, ²²tuduu rikioo Piriipo oro Adiriaasaa iya kuaivaa kiaa mmi kioo innaata sunoo oro Yisuunna kiaa mmiravai. ²³Kiaa mmuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Suaivo vaa nninoo. Na Vaidiivaa Mmaapuuvaa ni nnutuuvo ngiau aapu kuanara suaivo vaa nninoo. ²⁴Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Yeenna vuuitaivaa uruuvo ari mmuaavai vainno hama iiraatainaravai. Fai mmataki vainno rusitioo raubiriinno uruoo iiraiyauvo kaayauyauvai vainaravai. ²⁵Fai gioonna kiaapu voovono ari mmatayaa varinaraivaara mmuduuya ruoo ruoo fai inna variraivo raubiriinno taikaanaravai. Fai mmatayaa varira suaivaki gioonna kiaapu voovono hama ari mmatayaa variraivaara mmuduuya rirainno fai inna variraivo hama raubiriirainno fai tupatupaa vainaravai. ²⁶Fai gioonna kiaapu voovono ni mmooriivaa varaanaree tioo ni nnaagiai ngiaivee. Na varinaraivaki ivoota ni tasipama varinaraivaara ni nnaagiai ngiaivee. Fai ivo ni mmooriivaa varano ni Napoova irisai inna nnutuuvaa ngiau aapu yapaanaravai.

Yisuuva ari putinaraivaara tiravai

²⁷Aanna na rikiauko ni yaata vuatinniivo hanigioo ari vo yaata vuatinnivai vainoo. Na ivaara dataa kua tinarannee? Fai na tinara: Ni Napoo-o, aa suai aavaki a mmuaararavaa ni minaraivaa eenoo ooqoo kianee, tinarannee? Fai na hama itaa kua tinaravai. Aqaa suai aavaki na mmuaararavaa varaanaraivaara tiiravaivee. ²⁸Ni Napoo-o, a mmuaararavaa ni mino i nnutuuvo ngiau aapu vakiaivee, tuduu rikioo ngiau aapuuvakidiri kuaivo tioo tunoo: Vaa na iikiauuko ni nnutuuvo

ngiau aapu vainoo. Fai na kava iino ni nnutuuvo fai kava ngiau aapu vainaravaivee, tiravai.

²⁹Gioonna kiaapuuya iya tasipama duuya ii kua ivo ngiau aapuuvakidiri tuu kua ivaa rikiada vooyaano tunoo: Ngiaarunoo akua tinoo, tuduu vooyaano tunoo: Aangeraa voovoono innaata kua tinoo, tiravai. ³⁰Tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Neenoo kuaivaa rikiee Anutuuqaara kutaavaivee tinaraivaara hama kuaivo ngiau aapuuvakidiri tiivai. Ngiengieenoo kuaivaa rikiada Anutuuqaara kutaavaivee kiateeraivaara kuaivo ngiau aapuuvakidiri tiivai. ³¹Anna makee Anutuuoqo gioonna kiaapu mmatayaa variyaiyaki kua pinaivaa iyaki yapaanaravai. Fai na gioonna kiaapu mmatayaa diaiyara geedai dira vaidiivaa yaataranaravai. ³²Iya ngiauvau ni haara kikio rikioo na iina rikina teeda mmuakiaa gioonna kiaapuuya iya ausaiyauvo niisi ngiatangiataivaara varida yaata utuaravaivee, tiravai. ³³Iya dataama inna iikio iva putinaraivo kooyaa vainaraivaara ivo itaa kua tiravai. ³⁴Ivo itaa kua tuduu gioonna kiaapuuya inna sai tunoo: Vaa ta rikiaunnao. Ti mmaanna tuu kua voovai tinoo: Anutuuoqo mmataama kioo vaidiivo fai tupatupaa varinaravaivee, tiivai. Mo ivo itaa kua tiivaara a dataama kiee kiannano: Vaidiivaa Mmaapuuvaa iya ngiauvau haara kiaaravaivee, kiannanee? Mo ii Vaidiivaa Mmaapu ivo inna giononnee? ³⁵tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Tooba mmeekiaivo homo kiisa suai ngii tasipama vainoo. Ngii upisiinoora tida toobaivo mmeekia tai suaivaungiaa nuaida varida variatee. Gioonna kiaapu voovoono upisiivaki nuainno hama ari nuainara aataruuvaa taivai. ³⁶Ngia mmeekiaivau varira gioonna kiaapu tuanaaya variateera mmeekiaivo ngii tasipama vai suaivaki ivara kutaavaivee kiatee, tiravai.

Yutayaiya hama Yisuunnara kutaavaivee tiravai

Yisuuva ii kua ivaa kiaa taika kioo iya pikioo iya inna teevoora hataumannigiataa varia roo nuairavai. ³⁷Vaa tauraa ivo iya avuuyauvunu kaayau Anutuuoqaa mmoori ari vookara ari vookaruyauvaa uduu iya iyauvaa teedaata hama innara kutaavaivee tiravai. ³⁸Nnaaruaa vaidi forofetaivaa nnutuuvo Yisayaava tuu kuaivaa kaanaivo vakiaiveera iya itaama iiravai. Yisayaava tuu kuaivo tunoo:

Udaanga-o, hama gioonna kiaapu voovoono
ta kiaunna kua mmayaayaivaara
kua kutaavaivee tiivaivee.
Udaangaivo ari vookara ari vookarai
mmooriiyauvaa iikio
hama voovoono arinaima too rikiaivaivee.

³⁹Yisayaava itaa kua tuuvaara Yisuuva uuvaa iya teeda rikiadaata hama innara kutaavaivee tiravai. Yisayaava vo kua voovai tuuvaaraatama

iya Yisuuva uuvaa teeda rikiadaata hama innara kutaavaivee tiravai. Yisayaava Anutuuqo tuu kua voovai fafaara roo tunoo:

⁴⁰ Iya ngiari avuuyauvaa teeda

iya yaata tinniiyauvaa rikiada

ausaiyauvaa hanigiakiai na iya tuqinnevoora kiaa

na iya avuuyauvaa iikiauko upisiikiai

na iya yaata tinniiyauvaa iikiauko

yaagueeqaivaivee.

⁴¹ Yisuunna mmeekia ari vookaraivaa Yisayaava too innara kua tuuvaara ii kua ivaa fafaara roo tiravai.

⁴² Yisayaava tuu kuaivo itaama vauduaata Yutayaa vaidi kieeta kaayauya Yisuunnara kutaavaivee tiravai. Iya kutaavaivee kiaa kiadaata vaidi Farisaiyara aatuuda hama iya kooyaa Yisuunnara kutaavaivee tiravai. Iya nuunaira nnauyauvaki vikiai vaidi Farisaiya iya ooqoo tivoora kiaa hama kooyaa Yisuunnara kutaavaivee tiravai. ⁴³ Vaidiia iyara vaidi yoketaayavee kiaaraivaara iya ausaiyauvo pinaama yoketairavai. Anutuuqo iyara vaidi yoketaayavee tinaraiivaara iya ausaiyauvo kiisama yoketairavai. Ivaara hama iya kooyaa Yisuunnara kutaavaivee tiravai.

Yisuuva tuu kuaivoono iyaki kua pinaivaa yapaanaravai

⁴⁴ Yapooma Yisuuva gionna kiaapuuyaki puisakama kuaivaa tioo tunoo: Gionna kiaapu voovoono niyara kutaavaivee tiivo hama niyara nnaasu itaa kua tiivai. Ni titoovaaratama itaa kua tiivai.

⁴⁵ Gionna kiaapu voovoono ni taivoono ni titoovaatama tainoo. ⁴⁶ Tooba subiaavo mmeekiaivo taineema na mmatayaa tiee gionna kiaapuuya mmeekiavai tiiravai. Gionna kiaapu voovoono niyara kutaavaivee tiivoono upisiivaki varinoora kiaa na mmeekiavai tiiravai. ⁴⁷ Hama na kua pinaivaa gionna kiaapuuyaki yapaanaraivaara na tiiravai. Iya vatee aataru yoketaivau yapaanaraivaara na tiiravai. Fai gionna kiaapu voovoono ni mmayaayaivaa rikioo mmanna yaata nnaasu rikioo hama iinai tee hama na kua pinaana inna yapaanaravai. ⁴⁸ Fai ivo hama ni mmayaayaivaa rikieerainno niyara ooqoo tino rikioo kua pinaana inna yapaanaraivo vainoo. Na kiau kuaivo kooyaa vaivaa hama ivo rikieerainno pikino fai yapooma sui nnaagiai ivoono fai kua pinaana inna yapaanaravai. ⁴⁹ Hama nenenaideri kuaivaa yaata utuee ngii giaa ngii miauvaivee. Ni Napoova ni titoovoono ariinoo kuaivaa ni giaa ni miao itaqitaama iya kiaa mmianee tiivaugiataama na ngii giaa ngii miauvaivee. Ivaara fai yapooma sui nnaagiai na kiau kuaivaa hama rikiaivaa ni kuaivoono kua pinaana inna yapaanaravai. ⁵⁰ Vaa na rikiauvai. Ni Napoova tii kuaivaa fai gionna kiaapu voovoono rikioo iinnonno fai tupatupaa variraivaa varaanaravai. Ivaaraina ivo ni giaa ni mii kuaivaa na ngii giaa ngii miaunoo, tiravai.

Yisuuva ari ngiaammuauya yukuuyauvaa finiravai

13 ¹Buusa Varaigiataivaa nneera suaivo vainima vauduu mmuaa suaivai homo vauduu Yisuuva mmatayaa pikioo ari Koonnasi kuanara suaivo vaa vainima nnuuvaa vaa ivo rikieeravai. Ivo ari gionna kiaapu mmatayaa varuuyara mmannammanna mmuduuya ruuvo ari suaivo taakaanaraivakiaatama mmannammanna iyara mmuduuya riravai.

²Hannauduu too Yisuuva ari ngiaammuauyaataama yeenna nneeda variravai. Iyakidiri ngiaammuaui voovai Simoonaa mmaapuuvaa nnutuuvo Yutaaso Isariooto ivo Yisunna nnammutuuiya kooyaa inna vitainara kuaivaa vaa Sataango inna yaataivaki yapeeravai. ³Yisunna ari Koova mmuakiaa mminnaivaara dianeera yaagueeqaivaa inna mmuuvaa vaa ivo rikieeravai. Iva Anutuuqaasidiri tuuvo kava innasi kuanaraivaaraatama vaa ivo rikieeravai. ⁴Ivo itaama rikioo yeenna nnoovaata pikioo diitoo ari yaapa veraayaa diaivaa rabara kioo tauravaa vara ari tammaivaki rairavai. ⁵Rau kioo nnooriivaa vara kioo pereeta voovaki tusaa kioo ari ngiaammuauya yukuuyauvunu finia roo nuainno varioo tauravaa ari tammaivaki rauvaadiri iya yukuuyauvunudiri ruga kioo ⁶Simoono Petroosaasi ngioo inna yukuuvaitanau fininara uudu Petorooso inna tunoo: Udaanga-o, a ni yukuuvaitanau fininaranee? ⁷tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Anna na iikiauavaa hama a rikiee taannanoo. Fai yapooma a arinaima rikiee taanaravaivee, ⁸tuduu rikioo Petrooso inna sai tunoo: Hameetavee. A vaidi nnoonakuavee. A mmoori vareera ngiaammuauvai roosiima ni yukuuvaitanau fininarainnoo. Annaata nnaagiai suaiyauvakiaatama sa ni yukuuvaitanau finianee, tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Fai na hama i yukuuvaitanau fininai hama a ni ngiaammuaukua varinaravaivee, ⁹tuduu rikioo Simoono Petrooso inna sai tunoo: Udaanga-o, sa ni yukuuvaitanau nnaasu finianee. Ni yaakuuvaitanaata ni kieetaivaatama finianee, ¹⁰tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Gionna kiaapu voovoono ari mmamma eyommaavai fini kiaivoono ari mmammaivo yoketaivaara hama kava eyommaavai fininaravai. Ari kainaama rii yukuuvaitanau nnaasu fininaravai. Ngia mmuakiaaya hama kainaamaataikiai yoketaama variaavo ngiikidiri mmuaavoono hama yoketaavai varinoo, tiravai. ¹¹(Vaidi voovoono Yisunna nnammutuuiya kooyaa inna vitainaravaa vaa Yisuuva arinaima too rikieeravai. Ivaara ivo tunoo: Ngia mmuakiaaya yoketaama variaavo ngiikidiri mmuaavoono hama yoketaavai varinoo, tiravai.) ¹²Ivo iya yukuuyauvunudiri fini taika kioo ari yaapa veraayaa diaivaa kava vara uyu kioo ari yeenna nnoo varuu mmaataivau variravai. Varioo iya yaparainno tunoo: Aa mmoori na ngii iikiau aavaa oyaivaa vaa ngia teeda rikiaanee? ¹³Ngia niyara Vitaira-o, Udaanga-o, kiaanoo.

Na kutaa itaama variauvaara ngia safuumaida itaa kua kiaanoo. ¹⁴Na ngii udaangavai variee ngii vitairavai variauvoono mmoori vareera ngiaammuauvaa mmoorivai na varee ngii yukuuyauvunu finiaunoo. Ivaara ngieetama mmoori vareera ngiaammuauvaa roosiima ngiingii yuku ngiingii yukuuyauvunu finiatee. ¹⁵Na ngiiyara iikiauavaa ngieetama iikiateera na mmoori vareera ngiaammuauvaa mmooriivaa mmataama kiee iikiaunoo. ¹⁶Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Hama sikaunnaadiri yookaama kioo viteera ngiaammuauvo ari haitatuura nakaaraivaa yaataravai. Kua varoo nuairavoono hama ari titeeraivaa yaataravai. ¹⁷Ngia ii kua ivaa oyaivaa arinaima teeda rikiada fai iikiokio ngii ausaiyauvo yoketainaravai.

¹⁸Hama na ngii mmuakiaayara itaa kua kiaunoo. Na mmataama kiauya vaa na taunoo. Anutuuaqaa kua fafaara voovai vaivaa kaanaivo aanna makee vainaravai. Kua fafaaraivo tinoo: Vaidi voovoono ni tasipama yeenna nnaivoono mmooka hanigia ni mivaivee, tiivai. ¹⁹Vaidiivo ngiikidiri aataru maisaivaa ni minaraivaara na aanna makee mmuaanaa ngii giaa ngii miaunoo. Yapooma ivo aataru maisaivaa ni minai teeda ngia niyara kutaavaivee kiateeraivaara na mmuaanaa ngii giaa ngii miaunoo. Anutuuqo mmataama kiai vaidiivo neenoovee kiauvaara fai ngia niyara kutaavaivee kiaaravai. ²⁰Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Gioonna kiaapu voovoono na innasi titauko kuai gioonna kiaapuvaara yoketaivoono niyaraatama yoketainoo. Niyara yoketaivoono ni titoovaraatama yoketainoo, tiravai.

Yutaaso inna kooyaa vitainaraivaara Yisuuva tiravai
(*Matai 26:20-25; Marakaa 14:17-21; Rukaaso 22:21-23*)

²¹Yisuuva itaa kua kuaa taika kioo rikiooduu inna ausaivo pinaama mmuaararooduu rikioo ivo kooyaa tunoo: Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Ngiikidiri mmuaavoono ni nnammutuaiya kooyaa ni vitainaravaivee, ²²tuduu rikiada ari ngiaammuauya ngiari avuki ngiari avukiida tunoo: Ivo giarainno itaa kua tiinnee, kua kaayauma kumimakairavai. ²³Kumimakauduu Yisuuva na inna ngiaammuau ivo niyara mmuduuya ruuvo na inna vainima hara kiee variaaduu ²⁴Simoono Petorooso niyara yaaku mmayaayau ruoo ni tunoo: Deevaarinno tiinnee? Inna yaparakianee, ²⁵tuduu rikiee na Yisuuuna rainnaa utuee inna yaparainna kiaanoo: Udaanga-o, a giarainna itaa kua kiannanee? ²⁶kiaaduu rikioo Yisuuva ni kuaivaa sai tunoo: Na bereetaivaa nnoori suukaivakidiri rabuuma kiee inna mminaraivo inna ivovee, kua kioo bereetaivaa rakau utuoo nnoori suukaivakidiri rabuuma kioo Simoonaa mmaapuuvaa Yutaaso Isariootaa mmiravai. ²⁷Mmuduu varoo saivaata Sataango inna aakiaivaki viravai. Vuduu Yisuuva Yutaasaa tunoo: A iinaraivaa akiairaama iikiane. ²⁸Ivo itaa kua tuduu

rikiada ivaki varida yeenna nnooya hama ivo tuu kua oyaivaa arinaima rikieeravai. ²⁹Hama arinaima rikiada vooyaano yaata utida tunoo: Yutaaso sikau utuaivaa haitatuuvaara Yisuuva inna tinoo: Ta turau buusa nnaara yeennaiyauvaa sikaunnaadiri yookaama kiese varaanee, tiinne? Vara sikauyauvaa varee mmanna haipuuya mmianeerainno tiinne? tiravai. ³⁰Iya itaama yaata utida varuduu Yutaaso bereetaivaa varoo makee tuduu mmaanai viravai. Ivo heenaanasi viravai.

Yisuuva karaasa mmaanna kua voovai tiravai

³¹Yutaaso mmaanai vioo kiooduu Yisuuva tunoo: Na Vaidiivaa Mmaapuuvoo ni nnutuuvoo ngiau aapu kuanara suaivo vaa nninoo. Na iinaraivaara Anutuuaqa nnutuuvootama ngiau aapu kuanara suaivo vaa nninoo. ³²Na iinaraivaara fai Anutuuaqa nnutuuvoo ngiau aapu vino fai ariinoo niyara iino ni nnutuuvootama ngiau aapu kuanaravai. Fai ivo itaama iinoo fai akiairaama iinaravai. ³³Ni ngiaammuauso, na ngii tasipama variauu suaivo paannama vainoo. Fai ngia niyara buaama rada nookiaaravai. Ivaara Yutayaa vaidiiva kua mmiaa kuaivaa ngiita ngii giaa ngii miee kiaunoo: Na kuanaraivaki fai hama ngia yopeema kuaaravaivee, kiaunoo. ³⁴Na karaasa mmaanna kua aavaa tinai rikiaatee. Ngia ariiyara ariiyara mmuduuya ruatee. Na ngiiiyara mmuduuya ruauneema ngia itaama ariiyara ariiyara mmuduuya ruatee. ³⁵Fai ngia ariiyara ariiyara mmuduuya rikiai gioonna kiaapuuya ngii teeda ngiiiyara kiaara: Yisuunna nnaagiai nuaira tuanaayavee, kiaaravaivee, tiravai.

Petorooso hamavee tinaravaara Yisuuva kooyaa ari kua mmiravai (*Matai 26:31-35; Maraka 14:27-31; Rukaaso 22:31-34*)

³⁶Tuduu rikioo Simoono Petorooso inna yaparainno tunoo: Udaanga-o, a deevaki kuanarainna kiannanee? tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Na kuanaraivaki aanna makee hama a yopeema ni nnaagiai kuanaravai. Yapooma fai a ni nnaagiai kuanaravaivee, ³⁷tuduu rikioo Petorooso inna sai tunoo: Udaanga-o, mo aanna makee aaniira hama na i nnaagiai kuanarannee? Fai na aiyara putinaravaivee, ³⁸tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: A kutaa tuanaa niyara putinaravaara ee-oo kiannanee? Na kua kutaavai i kua i mmiaunoo. Hama kakaraivo akua tirainno kinai rikiee a taaravoomaneetu niyara tinara: Hama na inna tauvaivee, tinaravaivee, tiravai.

Yisuuva ari Konnasi vira aataruuvaa nakaaravovee

14 ¹Yisuuva kua kioo ari ngiaammuauya tunoo: Sa ngii ausa mmuaarareera tasipama variatee. Anutuuaqaa kutaavaivee tida niyaraatama kutaavaivee kiatee. ²Ni Napoonna yoosinnaivo pinaavai

vaikio kaayau nnauyauvo ivaki vainoo. Hama itaama vaitiri. Hama na ngii giaa ngii miautirivee. Ngia variaaraivaa neenoo viee teerama kiaanaravai. ³Fai na viee ngia variaaraivaa teerama kiese fai na kava vara ranee tiee ngii vitee nene variauvaki ngia ni tasipama variateeraivaara na ngii vitaanaravai. ⁴Na oro varinara aataruuvaa vaa ngia taavaivee, ⁵tuduu rikioo Tumaaso inna tunoo: Udaanga-o, yoosinna a kuanaravaki hama ta taunnaanoo. Dataama kiada ii yoosinna ivakira vira aataruuvaa ta taarannee? ⁶tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Neenoo aataruuvaa nakaaraivovee. Neenoo kua kutaivaa nakaaraivovee. Neenoo tupatupaa variraivaa nakaaraivovee. Fai hama gioonna kiaapu voovoona niikinaadiri ngioo fai hama ni Napoonnasi kuanaravai. ⁷Ngia arinaima ni taatiri. Ni Napoonnaatama arinaima taatirivee. Aqaa suai aavakidiri vaa ngia arinaima ni Napoonna teeda rikiada arinaima inna taanoo, ⁸tuduu rikioo Piriipo inna tunoo: Udaanga-o, ai Koonna ti vitainai fai ta teeda kiaara: Inna aikioovavee, kiaravee, ⁹tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Piriipo, na hokoba suai ngii tasipama variaukai a hama arinaima ni taannanee? Gioonna kiaapu voovoona ni taivoona ni Napoonnaatama taivaivee. Mo a dataama kieenna kiannanoo: Ai Koonna ti vitaakianee, kiannanee? ¹⁰Ni Napoova niiki varikiai na innaki variauvaara hama a kutaavaivee kiannanee? Na kiau kuaivaa hama nenenaidiri yaata utuee ngii giaa ngii miaunoo. Hameetavee. Ni Napoova niiki variivoona ari mmooriivaa varaivai. ¹¹Ni Napoova niiki varikiai na innaki variauvaara kutaavaivee kiatee. Fai ngia hama ivaara ngii kutaavaivee kiatainai na mmoori varauyauvo kooyaa vaiyauvaa teedama niyara kutaavaivee kiatee. ¹²Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Gioonna kiaapu voovoona niyara kutaavaivee tiivoona fai na iikiau mmooriyauvaa ivootama iinaravai. Na ni Napoonnasi kuanaraivaara ivo ii mmooriivoona na iikiauyauvaa yaataraanaravai. ¹³Fai ngia niyara yaata utida vo kuavaara ni Napoonna yaparaikiai fai na iinaravai. Ni Napoonnara kua yoketaivaa kiateeraivaara neenoo ari Mmaapuuvooona na iinaravai. ¹⁴Fai ngia niyara yaata utida vo kuavaara ni yaparaikiai fai na iinaravaivee, tiravai.

Yisuuva Mmannasa Kua Kutaa Tiraivaa titaanaraivaara tiravai

¹⁵Yisuuva itaa kua kua kioo tunoo: Fai ngia niyara mmuduuya ridaida mmaanna kua na kiauyauvaa fai ngia rikiada puaisakama utida iikiaaravai. ¹⁶Fai neenoo ni Napoonna yaparaino ivoona niinikaraama Ngiiyara Kua Tira Mmannasa Kua Kutaa Tiraivaa titano tuoo ngii tasipama tupatupaa varinaravai. ¹⁷Gioonna kiaapu mmatayaa kumimakama variraiya hama Anutuuqaa Mmannasa Kua Kutaa Tiraivaa teeda rikiaanoo. Hama inna teeda rikiaivaara hama inna varaanoo. Vaa ngia inna teeda rikiaanoo. Ivo aanna ngii tasipama varioo fai yapooma ngii aakiaana varinarivaara ngia inna teeda rikiaanoo.

¹⁸Fai na hama ngii pikiee eeyaara vinai ngia viina nnaakara roosiima variaaravai. Fai na kava vara ranee ngiisi tiinaravai. ¹⁹Fai kiisa suaivo taikanai gioonna kiaapu mmatayaa kumimakama variyaiya hama kava ni taaravai. Fai ngeenoo kava ni taaravai. Na tupatupaa hara kiee variauvaara ngeeta itaama tupatupaa hara kiada variaaravai. ²⁰Ii suai ivaki na kava diitee varinara suaivaki na ni Napoonnaki variauvaara fai ngia arinaima rikiaaravai. Ngia niiki variaani na ngiiki variauvaaraatama fai ngia arinaima rikiaaravai.

²¹Gioonna kiaapu voovoono na kua mmaanna kiauyauvaa rikioo iivoono niyara mmuduuya ruainoo. Ivo niyara mmuduuya ruaivaa ni Napoova innara mmuduuya rinaravai. Neetaatama fai innara mmuduuya ruee na inna tasipama varinaraivaara kooyaa inna vitainaravaivee, ²²tuduu rikioo Yutaaso Isariootaa ferengaava Yutaasoono Yisuunna yaparainno tunoo: Udaanga-o, mo dataama kiee fai a aiyara kooyaa ti vitainna mmatayaa kumimakama variyaiya fai hama aiyara kooyaa vitainaranee? ²³tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Ai, mo gioonna kiaapu voovoono niyara mmuduuya ruoo ni kuaivaa rikioo puaisakama utuoo iino fai ni Napoova innara mmuduuya rinaravai. Mmuduuya rinai fai neeta ni Napoovaatama innasi tiida inna tasipama variaaravai. ²⁴Fai gioonna kiaapu voovoono hama niyara mmuduuya ruoo fai hama ni kuaiyauvaa rikioo puaisakama utuoo iinaravai. Aa kua aavaa ngia rikiaa aavo hama ni kuavai. Ni Napoova ni titoovaasidiri tii kuavai.

²⁵Na homo ngii tasipama variaua suaivaki ii kua iyauvaa ngii giaa ngii miauvaivee. ²⁶Fai yapooma Ngiiyara Kua Tira Mmannasa Yoketaivaa ni Napoovaano na kiauvaugiataama titano tiinaraivoono fai mmuakiaa kuaiyauvaa ngii giaa ngii minaravai. Ngii giaa ngii mioo ngii tinai rikiada vaa na ngii giaa ngii miaukai rikiada vueennama kiaa kuaiyauvaa fai ngia keenaa rikiaaravai.

²⁷Na viee ausa nuufa tasipama varira aataruuvaa ngii mi kiee kuanaravai. Hama gioonna kiaapu mmatayaa variyaiya ausa nuufa mmirayaama ngii minaravai. Na neneenoo nini ausa nuufa tuanaivaa ngii mi kiee na ngii pikiee kuanaravai. Sa ngii ausa mmuaarareera tasipama varida sa aatu aatuukiatee. ²⁸Na ngii pikiee viee yapooma kava vara ranee ngiisi tiinara kuaivaa na ngii giaa ngii miauvaa vaa ngia rikiaavai. Fai ngia niyara mmuduuya rida fai na ni Napoonnasi kuanara kiau kuaivaa ngia rikiada sirigakiaaravai. Ni Napoova ni yaataraiavaara ngia itaama sirigakiaaravai. ²⁹Ii kua na ngii giaa ngii miao ivaa kaanaivo hama vainara suaivaki na mmuaanaa ngii giaa ngii miaunoo. Fai yapooma kaanaivo vainai teeda ngia niyara kutaavaivee kiateeraivaara na mmuaanaa ngii giaa ngii miaunoo. ³⁰Gioonna kiaapu mmatayaa diaiyara geedai dira vaidiivoono nninara iinno variivaara na hama hokobama ngiita kua tinaravai. Inna yaagueeqaivo hama yopeema

ni yaataravai. ³¹Na ni Napoonnara mmuduuya ruauvaara gioonna kiaapu mmatayaa diaiya teeda rikiaateeraivaara mmuakiaa kuavai ivo ni tiivaugiataama na iikiaunoo. Diitada aavaki pikiada vikiai ta kuaravee, tiravai.

Yisuuva yeena vuainaivaudiri mmataama kioo tiravai

15 ¹Yisuuva tunoo: Neenoo yeena vuaina tuanaivaa roosiima variaunoo. Ni Napoova mmooi nakaaravo varinoo. ²Ni hammara hama iira vaivaa ni Napoova fai hatoka kagaari kioo hammara iira vainno aasannanaivaa hatoka kino too fai iiraivo oyaivakidiri kaayauma suvuai kioo vainaravai. Kaayau iiraiyauvo vakiaiveeraivaara ni Napoova itaama iivai. ³Na ni kua mmayaayaivaa ngii giaa ngii muuvaaraida vaa ngia yoketaaya variaunoo. ⁴Ngia niiki varikiai na ngiiki varinai fai ta mmuaavau variaaravai. Hammaravai fai hama oyaivaa tasipama vaino fai hama yopeema iiraivo vainaravai. Itaama vaineema ngia hama fai niiki varikio fai hama yopeema iiraivo vainaravai.

⁵Neenoo yeena vuaina oyaivaa roosiima variaukai ngieenoo hammaravai roosiima variaunoo. Gioonna kiaapu voovoono niiki varinai na innaki varino kaayau iiraiyauvo suvuaravai. Ivaara fai gioonna kiaapu voovoono hama ni tasipama varirainno arinidiri mmooiivaa iino rikioo fai hama kaanainaravai. ⁶Gioonna kiaapu voovoono hama niiki varino hammara hama iira vaivaa rakau kagaari kiaavo aasannaivaa roosiima varinoo. Yapooma hammaraiyauvaa itaineema iya iyauvaa rupi nuunama kiada ikiaivaki kagaari kikio ikiaivo taanaravai. ⁷Fai ngia niiki varikio ni kuaivo ngiiki vainai vo kua vo kuayauvaara ngii iikiataiyauvaara Anutuuqaa yaparaikio fai ivo ngiini iinaravai. ⁸Yeena vuainaivaki kaayau iiraiyauvo vaineema ngia ni mmooiivaa iikio iiraiyauvo vainoono ni Napoonna nnutuuvo ngiau aapu kuanaravai. Fai ngia itaama iidada ni nnaagiai nuaira tuanaaya variayarainno ni Napoonna nnutuuvo ngiau aapu kuanaravai. ⁹Ni Napoova niyara mmuduuya ruaineema na ngiiyara mmuaikaraama mmuduuya ruaunoo. Na mmannammannama kiese ngiiyara mmuduuya ruauvaara ni mmuduuya rira aakiaivaki variatee. ¹⁰Na ni Napoonna kua mmaanna iyauvaa rikiee iina inna mmuduuya rira aakiaivaki mmannammanna variaunoo. Itaama vaineema fai ngia ni kua mmaanna iyauvaa rikiada puaisakama utida iida na ngiiyara mmuduuya rira aakiaivaki mmannammanna variaaravai.

¹¹Ni sirigairavai ngiiki vainno pinaavai vakiaiveeraivaara na ii kua ivaa ngii giaa ngii miauvaivee. ¹²Aa mmaanna kua na tinara aavo ataama vainoo. Na ngiiyara mmuduuya ruauneema ngia ngiingiiyara ngiingiiyara mmuduuya ruatee. ¹³Vaidi voovoono ari seeniyara

mmuduuya ruoo hama ari mmammaivaara yaata utirainno pinaama iyara mmuduuya ruaivaara putivai. Ii mmuduuya rira ivo mmuakiaa mmuduuya riraiyauvaa yaataravai. ¹⁴Fai ngia ni kua mmaanna iyauvaa rikiada iidaida ni seena tuanaaya variaaravai. ¹⁵Sikaunnaadiri yookaama kioo viteera ngiaammuauvo hama ari haitatuura vaidiivaa yaata tinniyaa vai kuaivaa rikiaivai. Ivaaraina na hama mmannammanna ngiiyara ni mmoori vareera ngiaammuauyavee tinaravai. Hamavee. Na ngiiyara kiaunoo: Ni seena tuanaayavee, kiauvaivee. Na ni Napoova ni giaa ni muu kua mmuakiaayauvai ngii giaa ngii miaiyauvaara na ngiiyara ni seena tuanaayavee kiauvaivee. ¹⁶Hama ngeenoo ni mmataama kieeravai. Neenoo nnaasu ngii mmataama kiaaduu ngia ni mmooriivaa varakio iiraivo kaayau vakiaiveeraivaara na ngii mmataama kieeravai. Ngii mmoori varaivaa iiraivo tupatupaa vainaraivaara na ngii mmataama kieeravai. Fai ngia itaama iida dee aataru mminnaa voovaara ni Napoonna yaparaikio fai ngii minaravai. ¹⁷Ivaaraina aa kua aavaa na ngii giaa ngii miee kiaunoo: Ngia ngiingiiyara ngiingiiyara mmuduuya ruatee, kiaunoo.

Gioonna kiaapu mmatayaiya hama Yisuunnara mmuduuya riravai

¹⁸Fai gioonna kiaapu mmatayaa diaiya hama ngiiyara mmuduuya rikiai ivaudiri arinaima rikiaatee. Iya tauraa hama niyara mmuduuya ruaaneemaida hama ngiiyara mmuduuya ruaanoo. ¹⁹Fai ngia kutaa tuanaa gioonna kiaapu mmatayaa diaiya roosiima varikiai fai iya ngiiyara ti seena tuanaayavee kia kiada ngiiyara mmuduuya ruaravaivee. Hama ngia itaa kiaiya roosiima variaano. Neenoo iyakidiri ngii mmataama kiaukai ngia hama iya roosiima variaano. Ivaaraida iya hama ngiiyara mmuduuya ruaanoo. ²⁰Na tauraa ngii giaa ngii miaaduu ngia taunnu kioo kuaivaa kava rikiaatee. Na tauraa kiaanoo: Hama sikaunnaadiri yookaama kioo viteera ngiaammuauvo ari haitatuura vaidiivaa yaataroo ari vookaraama varinaravaivee, kiaivaara na ngii giaa ngii miaunoo. Fai iya mmoori maisivaa ni mida fai ngiitaatama ngii miaaravai. Fai iya ni kuaivaa rikiada puaisakama utida iida fai ngii kuaivaatama rikiada puaisakama utida iikiaravai. ²¹Ngia niyara kutaavaivee kiaivaaraida iya mmoori maisa mmuakiaavai ngii miaaravai. Hama ni titoovaa teeda rikiaivaaraida mmoori maisivaa ngii miaaravai. ²²Na hama tuma iyaata kua kiaatiri. Hama iya niyara mmoori maisivaa iikiaarivaara yaata utida mminnamminnaa maisivaa varotirivee. Vaa na tuma kooyaa iya kiaa mmiaivaara hama iya yopeema unnakua kiaara: Hama ta rikiaunnaano, kiaravaivee. ²³Gioonna kiaapu voovono hama niyara mmuduuya ruoo hama ni Napoonnaraatama mmuduuya rinoo. ²⁴Mmatayaa diaiya hama iida too mmoori ari vookaruvaa na hama iyaki nuaina iikiatiri. Hama iya

niiyara mmoori maisaivaa iikiaaraivaara yaata utida mminnamminnaa maisaivaa varotirivee. Vaa na ivaa iyaki nuaina variee iikiaaduu teeda rikiadaata iya hama niiyara mmuduuya rida hama ni Napoonnaraatama mmuduuya ruaanoo. ²⁵Anutuuqaa mmaanna tuu kua voovai kaanaivo vakiaiveeraivaara iya tiiyara itaama iikiaano. Kua mmaanna tuu kuaivo tunoo: Iya kumina kieemaida hama niiyara mmuduuya ruaanoo, tiravai.

²⁶Ngiiyara Kua Tiraivo fai ni Napoonnasidiri tiinaravai. Na ii Mmannasa Kua Kutaa Tira ivaa fai ni Napoonnasidiri na titano too tuoo fai niiyara kua tinaravai. ²⁷Na toosa hara mmoori varaaduu ngia ni tasipama varuuya aanna homo variaivaaraida fai ngieetama niiyara kua kiaravai.

16 ¹Ngia niiyara kutaavaivee tiraivaara taara yaata utivoora kiaa na ii kua iyauvaa ngii giaa ngii miauvaivee. ²Fai vaidiia nuunaira nnauyavakidiri ngii ooqoo tida ngii titakiai fai ngia pikiada kuaravai. Fai yapooma suai nnaagiai suaivo nninai rikiada iya ngii ruputikiai putuaraivaara kiaara: Ta Anutuuqaa mmoori yoketaivaa iikiaunnayavee, kiaa kiada ngii ruputuaravai. ³Iya hama ni Napoonna teeda rikiada hama niitaatama teeda rikiaivaara fai iya ii aataru ivaa iikiaaravaivee. ⁴Vaa na aanna makee ii kua iyauvaa ngii giaa ngii miaunoo. Fai yapooma ii na kiau kua iyauvaa iya iikio rikioo kaanaivo vainara suaivaki ngia kava rikiaaraivaara na mmuaanaa ngii giaa ngii miaunoo.

Mmannasa Yoketaivaa mmooriivaara Yisuuva tiravai

Tauraa na ngii tasipama variaa suaivaki na ngii tasipama variauvaara hama na ii kua iyauvaa ngii giaa ngii miravai. ⁵Aa kiisa suai fai na ivo ni titoovaasi kuanaravee. Na kuanara iino rikioo hama vaidi voovoono ngiikidiri diivoono ni yaparainno tinara: A deepiinna kuannanee? tinaravee.

⁶Na ii kua iyauvaa vaa mmuaanaa ngii giaa ngii miauvaara ngii ausaiyauvo pinaama mmuaararainoo. ⁷Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Na ngiiyara yaata utuee ngia yoketaama variaaraivaara na kuanaravee. Hama fai na vino fai Ngiiyara Kua Tiraivo hama ngiisi tiinaravai. Fai na viee titano fai ivo ngiisi tiinaravai. ⁸Fai ivoono tuoo mmatayaa variaa gioonna kiaapuuya iinai rikiada fai ngiari mminnamminnaa maisa iira oyaivaa arinaima teeda rikiada safuuma variravaa oyaivaa arinaima teeda rikiada kua pinaa iira aataruuvaa oyaivaa arinaima teeda rikiaaravai. ⁹Iya mminnamminnaa maisa iira oyaivo ataama vainoo. Hama iya niiyara kutaavaivee kiaivaara ngiari mminnamminnaa maisa iira oyaivo kooyaa vainoo. ¹⁰Iya safuuma variravaa oyaivo ataama vainoo. Na ni Napoonnasi vinai ngia hama kava ni taaraivaara fai iya safuuma variaaravaa oyaivo kooyaa vainaravai. ¹¹Kua pinaa iira aataruuvaa oyaivo ataama vainoo. Gioonna

kiaapuuyara geedainni dira kieetaivaa vaa Anutuuqo kua pinaivaki inna yapa kioo inna yaatara kioovaara iya kua pinaa iira aataruuvaa oyaivo kooyaa vainaravai.

¹²Na niiki kaayau kua vaikiai na ngii giaa ngii minaraivo fai na ngii giaa ngii minai makee hama ngia yopeema rikiada varaaravaivee. ¹³Fai Mmannasa Kua Kutaa Tiraivo tuoo fai ivoono mmuakiaa kua kutaiyauvaa ngii giaa ngii mioo ngii vita vitainaravai. Fai ivo kua voovai hama arinaidiri yaata utuoo tinaravai. Kua ivo rikiaivaa nnaasu tinaravai. Tuoo fai ivo mminnaa vooyauvai nnaagiai nninaraiyauvaara ngii giaa ngii minaravaivee. ¹⁴Fai ivo ni kuaivaa rikioo ivaa nnaasu varoo ngii giaa ngii minaraivaara fai ni nnutuuvo ngiau aapu kuanaravaivee. ¹⁵Mmuakiaa ni Napoonna mminnaiyauvo inna niiniyauvaivee. Ivaara na kiaunoo: Fai Mmannasa Kua Kutaa Tiraivo ni kuaivaa rikioo ivaa nnaasu ngii giaa ngii minai ngia rikiaaravaivee, kiaunoo, tiravai.

**Ausa mmuaarareeraivaaraata ausa
sirigairavaaraatama Yisuuva tiravai**

¹⁶Yisuuva itaa kua kua kioo tunoo: Kiisa suai fai hama ngia kava ni taaravaivee, kua kioo tunoo: Fai kava nnaagiai kiisa suai ngia ni taaravaivee, ¹⁷tuduu rikiada ari ngiaammua vooyaano ngiari yapara ngiari yaparaida tunoo: Aanii kua oyaivainno ivo tiita itaa kua tiinnee? Ivo tinoo: Kiisa suai fai ngia hama ni taaravai. Fai ngia kava kiisa suai nnaagiai ni taaravaivee, kua kioo vo kuavai tinoo: Na ni Napoonnasi kuanaraivaara itaa kua kiaunoo, tinoo. ¹⁸Ivo kiisa suaivee tiivo inna datai kuavainnee? Hama ivo itaa kua tii kua oyaivaa ta rikiaunnao, ¹⁹tuduu rikioo Yisuuva iya inna yaparakiaree kua uu kuaivaa vaa ivo too rikieeravai. Rikioo iya tunoo: Vo ngia aa na kiau kua aavaa oyaivaaraida ngiingii yapara ngiingii yapara kiaannee? Na ataa kua kiaunoo: Kiisa suai fai ngia hama ni teeraida kava fai kiisa suai nnaagiai ni taaravaivee, kiaunoo. ²⁰Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Fai ngia pinaama ratada boo tira tasipama variaaravai. Ratada varikiai fai gionna kiaapu kumimakama mmatayaa variaya pinaama sirigakiaaravee. Ngia ausa mmuaararai tasipama variaivo fai hanigioo yoketainaravaivee. ²¹Gionnaivo taikio nnaakara mmateera suaivo nnikio too ari mmammaivo nniitaraanaraivaara ausa mmuaararai tasipama mmataivai. Nnaakaraivaa mmata kioo hama kava nnaagiai mmamma nniitaraivaara pinaama yaata utivai. Nnaakaraivo kooyaa hara kioo variivaara sirigainno hama ari mmamma nniitaraivaara yaata utivai. ²²Itaama vaineema aanna makee ngiita ngii ausaiyauvo mmuaararainoo. Fai na kava ngii taanara suaiivaki ngii ausaiyauvo sirigainaravai. Itaino fai hama yopeema vaidi voovoono mmoori maisaivaa ngii iino ngii ausa sirigairaiivo taikaanaravaivee.

²³Fai ii suai ivo nninai ngia hama aataru mmoori mminnaa voovaara ni yaparakiaravai. Na kua kutaavai ngii giaa ngii miaunoo. Fai iqii suai ivaki ngia ni nnutuuvaa tida aataru mmoori voovaara ni Napoonnaata kua tida yaparaikio rikioo fai ivo ngia inna yaparakiavaa ngii minaravai. ²⁴Tauraa varuu suaivaki varia rada nnidada aanna makee variaa suaivakiaatama ngia hama ni nnutuuvaa tida ni Napoonna yaparakiavai. Yaparakiatee. Fai yaparaikio ngii sirigairaiivo ngiiki vaivo pinaavai vakiaiveera fai ni Napoova ngii minaravaivee.

Yisuuva mmatayaa diaa mmoori aataruuyauvaa yaatareeravai

²⁵Na aanna ii kua iyauvaa mminnaa vooyauvunudiri mmataama kiee ngii giaa ngii miaunoo. Fai suai nnaagiai suaivo nninai hama na kava mmataira kua ngii giaa ngii minaravaivee. Fai na ni Napoonnara kua kooyaa ngii giaa ngii minaravaivee. ²⁶Fai iqii suai ivaki ngia niyara yaata utida inna yaparakiaravai. Hama na ngii giaa ngii miee kiaunoo: Fai neenoo innaata ngiiyara yaaku varee kua tinaravee. Hama na itaama ngii giaa ngii miaunoo. ²⁷Anutuuqo ariinoo ngiiyara mmuduuya ruaivaara na hama innaata ngiiyara kua tinaravee. Ngia niyara mmuduuya rida na Anutuuqaasidiri tummuauvaara ngia kutaavaivee kiaivaara Anutuuqo ariinoo ngiiyara mmuduuya ruaivai. ²⁸Na ni Napoonnasidiri aapi mmatayaa tummuauvai. Fai na mmata aavau pikiee kava ni Napoonnasi kuanaravaivee, ²⁹tuduu rikiaada ari ngiaammuauya inna sai tunoo: Aanna vaa a kuaivaa kooyaa kiannani ta rikiaunnanoo. Hama a mminnaa voovaudiri mmataama kiee kiannanoo. ³⁰Vaa ta rikiaunnanoo. A mmuakiaa mmoori aataruuyauvaata mmuakiaa mminnaiyauvaatama tee rikiaunnanoo. Fai gioonna kiaapu voovoono hama vo kua vooyauvaara aita kua tioo i yaparainaravai. Vaa a mmoori aataru mmuakiaayauvai tee rikiaannaivaara ta kiaunnanoo: A Anutuuqaasidiri tummuannakuavee, kiaunnanoo. ³¹Yisunna ngiaammuauya itaa kua tuduu rikioo iva iya sai tunoo: Mo aanna makee ngia niyara kutaavaivee kiaannee? ³²Fai kiisa suai ii suai ivo nninai teeda ngia mmuakiaaya aatuuda raubiriida mmuaavai mmuaavai ngiingii nnauyauvaki vida ni pikikiai nenevana varinaravee. Mo hama kutaa nenevana variaunoo. Ni Napoova ni tasipama varinoo. Ai, ii suai ivo aavaa nninoo. ³³Ni mmannasaivoota ngii mmannasaiya tasipama mmuaavau variivaara ngii ausaiyauvo nuufama vakiaiveeraivaara na ii kua ivaa ngii giaa ngii miaunoo. Ngia mmatayaa varikiai fai gioonna kiaapuuya mmoori maisa mmamma nniitareera mmooriyauvaa ngii miaaravee. Sa ivaara yaata utiraida niyara yaata utida yaagueeqama variatee. Vaa na mmatayaa diaiya mmoori maisaiyauvaa yaataraunoo, tiravai.

Yisuuva ari ngiaammuayara yaaku vareeravai

17 ¹Yisuuva ii kua ivaa kiaa taika kioo avuuvaa ngiau reeri too tunoo: Ni Napoo-o, ii suai ivo vaa nninoo. Na i Mmaapuuvooono

i oyai ari vookaraivaa iya vitaakiaiveeraivaara eenoo ni oyai ari vookaraivaa iya vitaakianee. ²Eenoo gionna kiaapu ni miannaiya na tupatupaa variraivaa iya mmiaiveeraivaara a mmuakiaa gionna kiaapuuyara dira aataruuvaa vaa ni miannavai. ³Tupatupaa varira aataruuvo ataama vainoo. E Anutuuqo mmuaa tuanaavai kutaa variannaivaa gionna kiaapuuya arinaima i teeda rikiada na Yisuu Kirisiinna a ni mmataama kiese ni titaannaivaata iya arinaima ni teeda rikiada fai tupatupaa variraivaa varaaravai. ⁴Na mmatayaa variuu suaivaki a mmuakiaa mmoori ni miannaiyauvaa vaa na iima taika kiauvai. Na iina variuu suaivaki i oyai ari vookaraivaa vaa na iya vitaakiauvai. ⁵Boo, ni Napoo-o, tauraa a hama ngiau mmata uunna suaivaki na i tasipama variee ari vookaraama variravai. Aa paanna suai na kava i tasipama varinara suaivaki ii tauraa ari vookaraama varira ivaa a ni munnaivaa kava ni mianee.

⁶Vaidi mmatayaa diaiyakidiri a ni miannaiya vaa na aiyara kooyaa iya kiasa kookieema kiauvai. A mmataama kiese haitatuukianna vaidiiya ni miannani iya i kuaivaa rikiada puaisakama utida iikiaavai. ⁷⁻⁸Mmuakiaa kuaiyauvaa a ni giasa ni miannaiyauvaa na iya kiasa mmiaukai iya rikiada varaavai. Na aisidiri tummuavaa iya teeda rikiada kutaavaivee kiaanoo. Anutuuqo eenoo ni titooduu na tummuavaaraatama iya teeda rikiada kutaavaivee kiaanoo. Iya itaa kua kiasa kiada variaivaara vo kuavaatama rikiaanoo. Eenoo mmuakiaa mminnaayauvai ni miannaiyauvo aisidiri nniyauvaivee. Anna makee vaa ivaara iya arinaima rikiaanoo.

⁹Na iyara yaaku varaunoo. Eenoo iya mmataama kiese haitatuukiannaivaara na iyara yaaku varaunoo. Gionna kiaapu mmatayaa kumimakama variayara hama na iyara yaaku varaunoo. Vaidiiya a ni miannaiyara na yaaku varaunoo. ¹⁰Na utuuu vaidi mmuakiaaya ainiyavee. A utuanna vaidi mmuakiaaya niiniyavee. Iya varida ni mmooriivaa varaavo ni oyai ari vookaraivo kooyaa vainoo. ¹¹Fai na aisi kuanaravai. Na paanna suai mmata aavaudiri pikiee vinai fai iyaata ni nnutuuvaatama mmata aavau variaaravai. Ni Napoo-o, a yoketaa tuanaa ari vookaraakiannakuavee. Vaa ai yaagueeqaivaata ni nnutuuvaatama a ni miannano ni nnutuuvo vaivaara iyara haitatuunna iya atuu ruanee. Ta mmuaavaugiataama variaunnaneema iyaatama mmuaavaugiataama variateeraivaara iyara haitatuunna atuu ruanee. ¹²Na iya tasipama variuu suaivaki ai yaagueeqaivaata ni nnutuuvaatama a ni miannaivaara na yaata utuee iya haitatuunna atuu ruuvai. Na iya vara hiri diaukai hama mmuakiaaya haparaida tiida kuaavo mmuaavoono nnaasu tuoo kuaivai. Ivo tuoo kuaivaara Anutuuqaa yanaivau vai kua fafaaravoo vaa kaanainoo. ¹³Aa paanna suai fai na aisi kuanaravai. Ni sirigairavoo iyaki vainno pinaavai vakiaiveeraivaara na mmatayaa variee ii kua iyauvaa iya kiasa mmiaunoo. ¹⁴Vaa na i kua

mmayaayaivaa iya kiaa mmiaukai rikiada iya hama mmatayaa diaa aataruuyauvaara yaata utuaavai. Iya ni roosiima hama mmatayaa diaa aataruuyauvaara yaata utuaivaara gioonna kiaapu homoraiya hama iyara mmuduuya ruaavai. ¹⁵Hama aa mmata aavaudiri e aaya vitee kuanaraivaara na yaaku varaunoo. Sataango iya utinoora tiee eenoo iya vara hiri dianeera na i kiaa i mmiee yaaku varaunoo. ¹⁶Na hama mmatayaa aataruuyauvaara yaata utuauneema ni roosiima hama iyaata mmatayaa aataruuyauvaara yaata utuaavai. ¹⁷Iya yoketaama vaidi tuanaaya variateeraivaara ai kua kutaivaa iya kiaa mmiee iya tasipama varianee. ¹⁸Eenoo mmatayaa diaa gioonna kiaapuuyara ni titoneema neenoo ni mmayaayaivaa gioonna kiaapu homoraiya kiaa mmiateeraivaara iya titauvai. ¹⁹Iya yoketaama vaidi tuanaaya variateeraivaara na iyara yaata utuee na nini mmamma mmuyai mmuakiaavai i mmiaunoo. Iya kua kutaa tuanaa i mmaapu tuanaaya variateeraivaara na nini mmamma mmuyai mmuakiaavai i mmiaunoo.

²⁰Na hama iyara nnaasu yaaku varee aita kua kiaunoo. Iya ai mmayaayaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmikiai niyara kutaavaivee kiaaraiyaraatama yaaku varee aita kua kiaunoo. ²¹Niyara kutaavaivee kiaara mmuakiaaya mmuaa tinni mmuaa ausavai varada mmuaakaraama variateeraivaara na yaaku varaunoo. Eenoo niiki variannani na aiki variaunoo. Ni Napoo-o, ta mmuaavau itaama variaunnaneema eenoo iya tasipanai iya ti tasipama variaaravai. Eenoo kutaa ni titooduu na tummuaiavaara gioonna kiaapu homoraiya kutaavaivee kiaaraivaara vaa niyara kutaavaivee kaiya mmuaa tinni mmuaa ausavai varada variaaravai. ²²Eenoo ni nnutuuvaa ngiau aapu yapaannani neenoo mmuaikaraama iya nnutuuyauvaa ngiau aapu yapauvai. Ta mmuaa tinni mmuaa ausavai varada variaunnaneema iyaatama mmuaa tinni mmuaa ausavai varada variateeraivaara na iya nnutuuyauvaa ngiau aapu yapauvai. ²³Iya kutaa tuanaa mmuaa tinni mmuaa ausavai varada variaaraivaara eenoo niiki variannani neenoo iyaki variauvai. Eenoo ni titooduu na tummuaiavaara gioonna kiaapu homoraiya kutaavaivee kiaaraivaara iya mmuaa tinni mmuaa ausavai varada variaaravai. Eenoo niyara mmuduuya ruannaneema iyaraatama mmuduuya ruannaivaara gioonna kiaapu homoraiya kutaavaivee kiaaraivaara iya mmuaa tinni mmuaa ausavai varada variaaravai.

²⁴Ni Napoo-o, hama a ngiau mmata uunna suaivaki eenoo niyara pinaama mmuduuya runnaivaara oyai ari vookaravua ni miravai. Niyara kutaavaivee tiraiya vaa eenoo ni miannavai. Iya ni oyai ari vookaravua taaraivaara na varinaraivaki ni tasipama iya variaaravai. Iya itaama ni tasipama variaaraivaara ni yoketaunoo. ²⁵Ni Napoo-o, a safuuma variraikuavee. Gioonna kiaapu mmatayaa diai ya hama aiyara arinaima teeda rikiaunoo. Neenoo aiyara vaa arinaima tee rikiaunoo.

Eenoo ni titooduu na tummuaiavaa vaa niyara kutaavaivee kaiiya arinaima teeda rikiaanoo. ²⁶Eenoo niyara mmuduuya ruannaneema iyaatama mmuaakaraama gioonna kiaapuuyara mmuduuya rikiai na iyaki varinaraivaara na aiyara iya kiaa kookieema kiee makemakee na aiyara iya kiaa kookieenaravaivee, tiravai.

Vaidiia Yisuunna utida ruputuaara iiravai

(Matai 26:47-56; Marakaa 14:43-50; Rukaaso 22:47-53)

18 ¹Yisuuva ii kua ivaa kiaa taika kioo ari ngiaammuauya vitoo vioo ivaki pikioo nnoori kiisa voovai nnutuuvo Ketaroonaa vioo karoo sainai viravai. Vioo tooduu mmooriivaki yatari oriipaiyauvo vauduu Yisuuva ari ngiaammuauyaatama ivaki viravai. ²Ii mmoori ivaki Yisuuva ari ngiaammuauyaatama mmuakiaa sui nuunaida varuuvaara vaa Yutaaso rikieeravai. Yutaaso Yisuunna nnammutuaiya fai kooyaa inna vitainaraivaara kua yeena raira vaidivai. ³Vaidi Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaiyaata Farisaiyaatama vaidi nuunaira nnau pinaivaara haitatuura vaidi vooya titooduu iya rapira vaidiiaatama sunada ngiari yau mmataiyauvaata ngiari toobaiyauvaatama varada nnuduu Yutaasoono iyaata vitoo Yisuuva ari ngiaammuauyaatama varuu mmooriivaki viravai. ⁴Vida tooduu Yisuuva vaa iya inna iikiaara mmoori mmuakiaavai rikioovoono iya saidiri numa iya too tunoo: Mo ngia giaaraida buaakiaannee? ⁵tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Mo ta Nasareetaa vaidi Yisuunnaraida buaakiaunnaanoo, tuduu rikioo iya iya tunoo: Mo na aanna ivovee, tiravai.

Yutaaso Yisuunna nnammutuaiya fai kooyaa inna vitainarivoono iya tasipama ivaki diravai. ⁶Yisuuva iya tunoo: Mo na aanna ivovee, tuuvaara iya hayida oro ngieerama vau mmataivau vida varada vairavai. ⁷Vauduu rikioo Yisuuva kava iya tunoo: Mo ngia giaaraida buaakiaannee? tuduu rikiada iya kava tunoo: Mo ta Nasareetaa vaidi Yisuunnaraida buaakiaunnaanoo, ⁸tuduu rikioo Yisuuva iya tunoo: Vaa na ngii giaa ngii miauvaivee. Na aanna ivovee. Fai ngia kutaa niyara buaida varida aa ni ngiaammuaa aadaa pikikiai kuatee, tiravai. ⁹Ivo tauraa ari Koonnara yaaku varoo tunoo: Ni Napoo-o, a mmuakiaa ngiaammuaadaa ni miannaiyakidiri hama voovai raubiriinoo. Ivo itaa kua tuuvaara kaanaivo vauduu Yisuuva rapira vaidiia tunoo: Ni ngiaammuaadaa pikikiai kuatee, ¹⁰tuduu rikioo ari ngiaammuaa voovai nnutuuvo Simoono Petorooso ari paipa avaikaravaa nnaamuruuvakidiri utu rada kioo Anutuuqaara kati puara hudeera vaidi kieetaivaa mmoori vareera ngiaammuaa voovai yaata yaadudainniivaa rutaka kieeravai. Ii ngiaammuaa ivaa nnutuuvo Marakuusovee. ¹¹Yisuuva Petoroosaa tunoo: Ai paipaivaa kava ari nnaamuruuvaki uyuanee. Aa na tinara kua aavaara a dataamainna yaata utuannanee? Mmuuararavaa roosii nnoori toori

kapikarooravaa ni Napoova ni muuvaa na nnaanarannee? Vara hama na nnaanarannee? Fai na nnaanaravaivee, tiravai.

Rapira vaidiiya Yisuunna vitada Anaasaasi viravai

¹²Tuduu rikiada kaayau rapira vaidiiyaatama ngiari kieetaivoota Yutayaiya nuunaira nnau pinaivaara haitatuura vaidiiyaatama Yisuunna puaisa utu kiada vaidia yeenaivaadiri inna yaakuuvaitanau rau kiada ¹³vitada Anutuuqaara kati puara hudeera vaidiiyaa nnutuuvo Anaasaasi tauraa viravai. Vaidi voovai nnutuuvo Kayapaanna nniraangioo inna Anaasovee. Ii suai ivaki Kayapaava Anutuuqaara kati puara hudeera vaidiiya kieeta tuanaavai variravai. ¹⁴Vaa ivo tauraa ari yaata tinniyaa vau kuaivaa vaidi Yutayaiya kiaa mmioo tunoo: Fai mmuaa vaidivai mmuakiaa Yutayaa gioonna kiaapuuya tiiyara putinaraiivo inna yoketaavaivee. Ivo vaa tauraa ii kua ivaa itaa kua tiravai.

Petorooso Yisuunnara hama na inna tauvaivee tiravai
(*Matai 26:69-70; Marakaa 14:66-68; Rukaaso 22:55-57*)

¹⁵Vaidiiya Yisuunna vitada vuduu Simoono Petoroosoota na Yisuunna ngiaammuaavo neetama inna nnaagiai tadadama rada viravai. Vuduu Anutuuqaara kati puara hudeera vaidi kieetaivo arinaima vaa ni teeravai. Vaa ivo arinaima ni toovaara neetama Yisuunna tasipama vaidi kieetaivaa nnauvaa vagiaamunna aakiaivaki viravai. ¹⁶Vuduu rikioo Petorooso mmaanai nnau vagiaamunna keegianniivau duoo vauduu neenoo kieeta vaidiiivo vaa arinaima ni toovoono kava vara ranee tuma keegiaivaara duu kiaatannaivaata kua tiee Petoroosaa vatee nnau vagiaamunna aakiaivaki viravai. ¹⁷Vuduu too kiaatannaivo keegiaivaara duuvo Petoroosaa tunoo: A iqii vaidi ivaa ngiaammuaivo voovainna iikiannanee? tuduu rikioo Petorooso inna sai tunoo: Ai, hama na inna ngiaammuaivaivee, tiravai.

¹⁸Ii suai ivaki mmoori vareera ngiaammuauyaata rapira vaidiiyaatama iya ririkia utuduu rikiada ikiaivaa hara kiada ututuuma dida vaidia totookairavai. Iya totookaida varuduu Petorooso oro iya tasipama dioo vainno ivaata totookairavai.

Vaidi kieetaivo Yisuunna yaparairavai
(*Matai 26:59-66; Marakaa 14:55-64; Rukaaso 22:66-71*)

¹⁹Anutuuqaara kati puara hudeera vaidi kieeta tuanaivo Yisuunna ari ngiaammuauyaraata ari kua mmayaayaivaaraatama yaparairavai. ²⁰Yaparauduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Na mmuakiaa suai mmuakiaa gioonna kiaapuuya avuuyavunu variee nini kuaivaa iya kiaa mmiauavai. Gioonna kiaapu Yutayaiya nuunaira nnau kiisaiyavakiaata nnoonnaivakiaatama na ni kua mmayaaya mmuakiaavai iya kooyaa kiaa

mmiauvai. Hama na vo kua voovai hataumakinaa iya kiaa mmiauvai. ²¹Mo na itaa kiaukainna a aaniira ni yaparakiannanee? Gionna kiaapuuya ni kuaivaa rikiaiya yaparakianee. Vaa iya ni kuaivaa rikiaavai. Na iya kiaa mmiaa kuaivaara iya yaparakianee, ²²tuduu rikioo nuunaira nnau pinaivaara dira vaidi voovoono inna kueennaivaa rudaunno inna tunoo: A vaidi kieetakuanoonna Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaivaa itaa kua kiannanee? ²³tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Mo ngia dataamaida yaata utuaanee? Na koonnama kiaunnee? Vara na kutaa kuavai kiaunnee? Na kuaivaa kutaa koonnama kiau kuaivaa aa gionna kiaapu aavaki variaa aaya kiaa kookieenai iyaatama rikiaatee. Na safuuma kutaa kuaivaa kiaukai mo aaniira kuminayaa ni ruputuannanee? tiravai.

²⁴Yisunna yaakuuvaitanau yeenaivo vauduata kuaivaa kiaa taika kioodoo Anaaso inna titoodoo Anutuuqaara kati puara hudeera vaidi kieetaivaa Kayapaannasi viravai.

Petorooso kava Yisuunnara hama na inna tauvaivee tiravai

(Matai 26:71-75; Marakaa 14:69-72; Rukaaso 22:58-62)

²⁵Vuduu Simoono Petorooso homo dioo vainno ikiaivaara totookainno varuduu vaidi vooya ivaki varuuya inna tunoo: A inna ngiaammuaui voovainna iikiannanee? tuduu rikioo Petorooso ooqoo tioo tunoo: Hama na inna ngiaammuaivaivee, ²⁶tuduu rikioo vaidi kieetaivaa ngiaammuaui voovoono Petorooso vaa inna seena tuanaivaa yaataivaa rutakoovoono tunoo: Vaa na i tauvaivee. A inna tasipama yatari oriipa mmooriivaki hara kiee variannavaivee, ²⁷tuduu rikioo Petorooso kava ooqoo tuoo tunoo: Hameetavee, tuduu rikioo tuu saivaata kakaraivo akua tiravai.

Yisuuva Roomaiya kieeta Piratuusaa avuuvau diravai

(Matai 27:1-2,11-14; Marakaa 15:1-5; Rukaaso 23:1-5)

²⁸Heenanaanna suaivo reera kioodoo Yutayaa vaidiiya Yisunna Kayapaanna nnauvakidiri vitada vidada vaidi Roomaiya kieetaivaa nnauvaki oro kioodoo ivo ivaki varuduu iya mmaanaivau diravai. Yutayaiyaano ngiari buusa Varagiataivaa iya nnaataikiai iya ngiari voopinnaiya nnau aakiaivaki vida ngiari mmaanna aataruuvaa hatokeevoora kiaa kiada oro mmaanaivau diravai. ²⁹Iya hama nnauvaki vuduu too Piratuuso mmaanai tuoo iya yaparainno tunoo: Mo ngia dee tomedavaaraida kua pinaivaa aqaa vaidi aavaaki yapaanee? ³⁰tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Ivo hama maisai aataruuvaa iitiri. Hama ta aisi vitada ngiaunnatirivee, ³¹tuduu rikioo Piratuuso iya tunoo: Ngiengieenoo ngiingii kua mmaanna tuu aataruuvaa inna vitada kua pinaivaki inna yapa kiada inna yaparakiatee, tuduu rikiada vaidi Yutayaiya inna sai tunoo: Ta Yutayaiya gionna kiaapuuya ruputikiai

putuaaraivaara ngia Roomaiya ti ooqoo kiaavaivee, tiravai. ³²Vaa tauraa Yisuuva iya inna yatari sagaivau haara kikio iva putinara aataruuvaa kooyaa iya kiaa mmiravai. Kooyaa iya kiaa mmuu kuaivaa kaanaivo vakiaiveeraivaara vaidi Yutayaiya itaa kua tiravai.

³³Piratuuso kava vara ranoo ari nnauvaki vioo Yisuunna yaparainno tunoo: A Yutayaiya kieetakuannee? ³⁴tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Vara eenoonna aa kua aavaa ni yaparakiannanee? Vara ari vo vaidiyaano niyara i kiaa i mmiaaniinna a ni yaparakiannanee? ³⁵tuduu rikioo Piratuuso inna sai tunoo: Hama na Yutayaa vaidivai. Sa niyara kianee: Eenoo niiki kuaivaa yapaannano, kianee. Ai seena mmuaa yoosinnaiyaata Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaiyaatama i vitada niisi ngiaavai. E aanii tomeda aataruvai iikiannani iya i vitada niisi ngiaannee? ³⁶tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Na gioonna kiaapuuyara diee iya kiaukai iya sai niyara yoketaa kiaa aataruuvo hama mmata aavau vaivai. Mmata aavau vaitiri. Ni nnaagiai nuairaiya niyara rapida vaidi voovoono vaidi Yutayaiya ni iya mminaraivaara ooqoo kiaatirivee. Mo na gioonna kiaapuuyara dira aataruuvo hama mmata aavau vaivaivee, ³⁷tuduu rikioo Piratuuso inna sai yaparainno tunoo: Mo a gioonna kiaapuuyara diraikuannee? tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Yo, a niyara itaa kua kianna kuaivo kutaavaivee. Na gioonna kiaapuuya kua kutaivaa kiaa mminara na mmatayaa tummuuaduu ni noova ni mmata kieeravai. Gioonna kiaapu voovoono kua kutaivaa rikiaivoono ni kuaivaata rikiaivaivee, ³⁸tuduu rikioo Piratuuso inna sai yaparainno tunoo: Kua kutaivo inna dee kuavainnee? tiravai.

Piratuuso Yisuunna ruputuaaraivaara ee-oo tiravai
(*Matai 27:15-31; Marakaa 15:6-20; Rukaaso 23:13-25*)

Piratuuso itaa kua kiaa kioo kava vara ranoo mmaanai vioo vaidi Yutayaiya tunoo: Na tauko hama ivo aannoo vaidivai varinoo. ³⁹Ngiengie iira aataruuvo vainoo. Mmuakiaa nuanuuyauvaki ngia buusa Varaigiatavaa nneera suaivaki oovi nnauvaki varii vaidi voovaara ngia yaparakiavaara na sipuuvaa hatuaa kino tuoo ngiisi kuanaravai. Ngia gioonna kiaapu Yutayaiya ngiiyara dira vaidi kieetaivaa na innani sipuuvaa hatuaa kino tuoo ngiisi kuanarannee? ⁴⁰tuduu rikiada iya puaisakama aayanna reeda tunoo: Hamavee. Sa inna titano kuaivee. Paravaasaa titano tuoo kuaivee, tiravai. Paravaaso inna kua yaatareera mmuara furai vaidivai variravai.

19 ¹Itaama vauduu too Piratuuso Yisuunna vitoo ari ngiaammuauya mmuduu utida inna ripiravai. ²Ripuuduu rapira vaidi vooyaano yeena ooviiyauvaa varada hovekama kiada inna kieetaivau ruvuyu kiada yaapa kookeevaa varada innayaa apu kieeravai. ³Innayaa apu kiada innasi vida rakuana nnida rakuanaida varida inna tunoo: Gioonna kiaapu

Yutayaiya kieetakuavee. Tupatupaa varianee. Iya itaa kua kiaa kiada inna kueennaivaa rudaauravai.

⁴Rudauma kioodoo Piratuuso kava mmaanai vioo gioonna kiaapu kaayau nuunauya tunoo: Rikiaatee. Aa vaidi aavo na tauko hama vaidi aannoo vaidivai varinoo. Na itaama tee rikiauvaara ngieetama teeda rikiaateera na inna vatee aapi ngiisi ngiaunoo. ⁵Ivo itaa kua kiaa taika kioodoo Yisuuva mmaanai tuuduu yeena ooviivaa hovekama kiada inna kieetaivau yapa kioovo vauduu yaapa kookee kuauvaa innayaa apu kioovo vairavai. Vauduu too Piratuuso iya tunoo: Taatee. Aa ii vaidiivovee, ⁶tuduu rikiada vaidi Anutuuqaara kati puaa hudeera kieetaiyaata nuunaira nnauvaara dira vaidiiaatama Yisuunna teeda vaidi puaisakama aayanna reeda varida tunoo: A tinai iya yatari sagaivau inna haara kiaatee, tuduu rikioo Piratuuso iya sai tunoo: Ngia itaa kua tida ngiengieenoo ivaa vitada yatari sagaivau haara kiaatee. Na tauko hama ivo vaidi aannoo vaidivai varinoo. Mo dataama na irisai maisaivaa inna mminaravainnee? ⁷tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Ivo ariiyara na Anutuuqaa mmaapuvavee tuuvaara ti mmaanna tuu kua voovai hatokeeravai. Hatokoovaa kii inna aikiooma ivo putuaivee, tiravai.

⁸Tuduu Piratuuso ii kua ivaa rikioo kaayauma aatuunoo ⁹kava Yisuunna vitoo ari nnauvaki vioo vaidiivaki kua pinaa yapeera nnauvaki vioo Yisuunna yaparainno tunoo: A deepinnaakuainna ngiannanee? tuduu rikioo Yisuuva hama inna kua sai tiravai. ¹⁰Hama inna kua sai tuduu rikioo Piratuuso inna tunoo: Aaniira hama a ni kua sai kiannanee? Na vaidi nnoonnavai. Neenoo tinai fai a mmaanai kuanaravai. Neenoo tinai fai vaidiia yatari sagaivau i haara kiaaravai. Hama a ivaa tuqinnama rikiaannanee? ¹¹tuduu rikioo Yisuuva inna kua sai tunoo: Ngiau aapu variivoono hama kieetavai i yapaitiri. Hama a niyara itaa kua kiannatirivee. Itaama vaikio vaidi voovoono ni vitoo aisi nniivo mminnamminnaa maisaivaa varaivai. Tauraa ni vitoo aisi nniivaidiivaa mminnamminnaa maisaivoono i mminnamminnaa maisaivaa yaatarakiaivaivee, ¹²tuduu rikioo Piratuuso dee aataruvai Yisuunna mmino ivo kati mmaanai kuanaraivaara yaata utuoo iinno varuduu vaidi Yutayaiya puaisakama aayanna reeda tunoo: Fai a tino aa vaidi aavo mmaanai tiinai a hama ti kieeta yoosinna Rooma variivaa seena tuanaakuavee. Vaidi voovoono ariiyara tinara: Na kieetavaivee, kiaa variivoono ti kieeta Rooma variivaa nnammutuaavaivee, ¹³tuduu rikioo Piratuuso ii kua ivaa yaata utuoo rikioo Yisuunna nnauvakidiri vitoo numa mmaanai sikau terenaivau inna yapa kioo oro kua radudeera mmaataivau hara kioo variravai. Ii sikau terena ivaa Eporai kuaivakidiri tuu nnutuovo Kapataa tiravai.

¹⁴Ii suai ivaki iya buusa Varaigiataivaa turau nnaarivaara teeraida varuduu ikianna tammauduu Piratuuso vaidi Yutayaiya tunoo: Aanna

ngii kieetavaivee, ¹⁵tuduu rikiada iya puaisakama aayanna reeda tunoo: Inna vitee ruputino putuaivee. A tinai iya yatari sagaivau inna haara kiaatee, tuduu rikioo Piratuuso iya yaparainno tunoo: Ngii kieetavaivee. Fai na tinai iya yatari sagaivau inna haara kiaarannee? tuduu rikiada Anutuuqaara kati puara hudeera vaidi kieetaiyaano inna sai tunoo: Hama ti kieeta voovootaivaivee. Ti kieeta mmuaavai yoosinna Rooma hara kioo varinoo, ¹⁶tuduu rikioo inna aikioo Piratuuso Yisuunna iya mmiravai. Iya inna vitada yatari sagaivau haara kiaaraivaara iya mmiravai.

Vaidiia Yisuunna yatari sagaivau haara kieeravai
(*Matai 27:32-44; Marakaa 15:21-32; Rukaaso 23:26-43*)

Iya tuduu rapira vaidiia Yisuunna vitada viravai. ¹⁷Vuduu Yisuuva ariinoo ari yatari sagaivaa apu varoo ivaki pikioo yoosinna voovai nnutuuvo Kieeta Mmuyai ivaki vau yoosinnaivakira viravai. Ii nnutu ivaa Eporai kuaivakidiri kiaa nnutuuvo Korokataa. ¹⁸Yisuuva ivaki vuduu vaidi rapiraiya inna vitada yatari sagaivau haara kieeravai. Haara kiada vaidi taaravaitanaatama yatari sagaivaitana haara kiada vuaivaa vitada inna yaaku yaadudainningiaa haara kiada vuaivaa vitada inna yaaku geedainningiaa haara kioodoo Yisuuva ivaitana tammaivaki diravai. ¹⁹Duoo vauduu yanaivaa Piratuuso fafaara roovaa iya varada Yisuunna yatari saga mmutuuvau haara kieeravai. Ii yanaa ivo tunoo: Anna Nasareetaa vaidi Yisuuvavee. Ivo Yutayaiya kieetavaivee. ²⁰Fafaaraivo itaa kua tuduu Yisuunna yatari sagaivau haara kioo yoosinnaivo Yerusareema vainima vauvaara kaayau gioonaa kuaapu Yutayaiya vida nnidaida varida ii yanaa ivaa yaariravai. Piratuuso taaravooma kuaivakidiri yanaivau reeravai. Eporai kuaivakidiriaatama Roomaiya kuaivakidiriaata Ereengaiya kuaivakidiriaatama reeravai. ²¹Ivo roo suaivaki Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaiyaano Piratuusaa tunoo: Sa fafaara ree kianee: Anna Yutayaiya kieetavaivee, kianee. Fafaara ree kianee: Aa vaidi aavo ariiyara tinoo: Na Yutayaiya kieetavaivee, tiivaivee, kianee. ²²Iya itaa kua tuduu Piratuuso iya kua sai tunoo: Na fafaara rau kuaivo inna aikioo kuavai na rauvaivee, tiravai.

²³Piratuuso itaa kua tuduu rapira vaidiia vaa Yisuunna yatari sagaivau haara kaiya inna uyira rairaiyauvaa varada ivaadiri taarama taarama mmuruooda yapa kiada iya mmuaavai mmuaavai duuyama vareeravai. Vara kiada inna yaapa varaayaa diaivo hama raubaatama funniraivootauvaa mmuaavai vauvaara tida varada ²⁴ngiari kiaa mmi ngiari kiaa mmiida tunoo: Kii fai ta hama aavaa rapasiaaravaivee. Ivau kii ta peperoovaa roosiivaa kagaari kagaariida teekio voovoono yaataraivoono ivaa varaivee, tiravai. Nnaaruaa vaidiivo Anutuuqaa yanaivau kua fafaara roovo tuuvaugiataa iya itaama uuvaara kaanaivo vairavai. Ii kua ivo tunoo:

Iya ni uyira rairaiyauvaa
 mmuaavai mmuaavai duuyama varada
 ni yaapa varaayaa diaivaara
 peperoovaa kagaari kagaariida taavo
 voovoono yaataraivoono ivaa varaivaivee.

Fafaaraivo itaa kua tuuvaa kaanaivaa rapira vaidiiya itaama iiravai.

²⁵ Yisuunna yatari sagaivaa vainiiuvau gioon naiya dida vaidi Yisuunna kaanootama Yisuunna kaanaa nnunnaivo Koropaanna nnaataivo Mariaavaatama Makataraa gioon naivo Mariaavaatama dida vairavai.

²⁶ Dida vauduu too Yisuuva tooduu ari kaano dioo vauduu na inna ngiaammuuvo ivo niyara mmuduuyaa riraivootama diee vakiaaduu too ari kaanaa tunoo: Gioon na-o, aa suai aavakidiri aa ngiaammuuvo aavo i mmaapuvai varinaravaivee, ²⁷ kiasa kioo ni tunoo: Aa suai aavakidiri aa gioon na aavo i kaano varinaravaivee, tuduu rikiee na ii suai ivakidiri inna kaanaa vatee nini nnauki yapeeravai.

Yisuuva putiravai

(Matai 27:45-56; Marakaa 15:33-41; Rukaaso 23:44-49)

²⁸ Yisuuva itaa kua kiasa kioo rikiooduu ari mmoori mmuakiaayauvai taika kiooduu rikioo ivo tunoo: Ni nnoori rainoo, tiravai. Nnaaru Anutuuqaa kua fafaara roo kuaivaudiri kaanaivo itaama vairavai.

²⁹ Yisuuva itaa kua tuduu yavaivaki nnoori kapikaroo ari vookaravuaa nnutuuvu vinikaivo ivaki vauduu vaidiiya kapuka roosuu mminnaivaa nnooriivakidiri rabuuma kiada yatari seera hokobaivaa nnutuuvu hisoopaivau kuru kiada rooru utida Yisuunna kuasiivau yapa kiooduu

³⁰ Yisuuva nnoo tunoo: Vaa ni mmooriivo taikainoo, kiasa kioo vaaveevo tagiruduu putiravai.

Yisuunna yaaneevaki vaidiiya haara kieeravai

³¹ Putuduu Yutayaa vaidiiya kati varira suaivo vainima vauvaara ngiari mminnamminnaiyauvaa teerairavai. Turau ngiari kati varira suai yoketaa ari vookaravua vainaraivaara iya yaata utida ngiari mminnamminnaiyauvaa teerairavai. Ngiari kati varira suaivaki vaidi putuayia mmammaiyauvo yatari sagaiyauvunu sa vakiaiveera iya yaata utida numa Roomaa kieetaivaa Piratuusaa yaparaida tunoo: A ee-oo tinai i ngiaammuuvo vaidi yatari sagaiyauvunu haara kiasa yukuuyauvaa ruaimi kiada yatari sagaiyauvunudiri hituaaravainnee? ³² tuduu kieetaivo ee-oo tuduu ari rapira vaidiiya oro teeda vuai vaidiivaa Yisuunna tasipama yatari sagaivau hiri kioovaa yukuuvaitana ruaimi kiada vida vauivaa yukuuvaitanaatama ruaimi kieeravai. ³³ Ruaimi kiada nnida Yisuunna tooduu vaa putuduu hama inna yukuuvaitana ruaimirama kiada ³⁴ rapira vaidi voovoono ari mmataivaata Yisuunna yaaneevaki

hara rada kioodoo akiairaama kiauvoota nnooriivootama innakidiri tiiravai. ³⁵Tuudu neenoo ivaa taivoono ivaara vaa na tiravai. Vaa na rikiaunoo. Na kiaa kuaivo kutaa kuavai. Ngieetama Yisuunnara kutaavaivee kiateeraivaara na kiaa kuaivaa neneeta rikiuuko kutaa kuavai vainoo. ³⁶Nnaaru Anutuuqaa yanaivaki kua fafaaraivo vainno tuu kuaivaa kaanaivo vauvauvadi Yisuunnara iya itaama iiravai. Ivaara Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno tunoo: Hama inna mmuyai voovai ruaimiaaravaivee, tiravai. ³⁷Anutuuqaa kua fafaara voovai vainno tunoo: Iya mmataivaata haara kiaa vaidiivaa gioonna kiaapuuya taaravaivee, tiravai.

Vaidiia Yisuunna hau kieeravai

(Matai 27:57-61; Marakaa 15:42-47; Rukaaso 23:50-56)

³⁸Nnaagiai yoosinnaivaa nnutuuvo Arimateyaa diaa vaidiivaa nnutuuvo Yoosiipo numa Yisuunna nnabaivaa varoo kuanaraivaara Piratuusaa yaparairavai. Yoosiipo Yisuunna nnaagiai nuaira vaidivai. Yutayaa vaidiyyara aatuunno haumaki ivo Yisuunna nnaagiai nuairavai. Ivo Piratuusaa yaparauduu rikioo ee-oo tuduu Yisuunna nnabaivaa oro varoo viravai. ³⁹Vaa heenaki Yisuunnasi vuu vaidiivo Nikotimaaso suuda yoketaa vuu suuyaivaa varoo ngioo Yoosiipaa sunoo viravai. Ivo yatari rana suuda yoketaa vuvvaa nnutuuvo aroosaivaatama kupuuvaa roosuuvaa nnutuuvo miiraivaatama hanigiaanigieema mmuaavaki kioo kaayau mmuaararoovaa varoo viravai. ⁴⁰Ii vaidi ivaitana Yisuunna nnabaivaa varada suuda yoketaa vuu suuyaivaa buruqa poosa rapasi kioovau siikama kiada inna nnabaivaa purupuruuma kieeravai. Yutayaa vaidiia vaidi putiraiya nnabaiyauvaa teerairayaama ivaitana Yisuunna nnabaivaa itaama teerama kieeravai. ⁴¹Yisuuva putuu mmataivau kati yatari hau utira mmatavai vairavai. Vauvaki karaasa mmata nnauvaa sikauvaki hatata kioovaki hama vaidi nnaba voovai ivaki yapooivo ivaki vairavai. ⁴²Vauduu rikiada ngiari kati varira suaivo vainima vauvaara yaata utida ngiari mminnamminnaiyauvaa safuuma teerakiaaravaara mmata nnau hama vaidi hauvo vainima vau ivaki Yisuunna nnabaivaa varada ivaki hau kieeravai.

Yisuunna mmata nnauvo mmannavai vairavai

(Matai 28:1-8; Marakaa 16:1-8; Rukaaso 24:1-12)

20 ¹Sudaaqaki heenanaanna hama ruvuuaeyerainno homo upisiinno vauduu Makataraa diaa gioonnaivaa nnutuuvo Mariaava Yisuunna mmata nnauvakira kuanaree kiaa oro tooduu vaa mmata nnau keegiaivaki vau sikau pinaivaa ivakidiri feena kioodoo too ²ivo seenoo vioo Simoono Petoroosaata Yisuuva niyyara pinaama mmuduuya rira ngiaammuaavuaa niitama kiaa mmioo tunoo: Vaa iya ti Udaangaivaa nnabaivaa mmata nnauvakidiri

varada iya yapa kiaipinnainni hama ta taunnao, ³tuduu rikiada Petoroosoota neetama ivau pikiada mmata nnauvakira viravai. ⁴Seenada vida na Petoroosaa yaatara kiee neenanaa mmata nnauvaa taanaree kiaa ⁵viee viee oro kookama reeti taaduu buruqa poosaiyauvo vauduu tee hama ivaki virama kiaaduu ⁶Simoono Petorooso ni nnaagiadiri vioo ni yaatara kioo ivaki viravai. ⁷Vioo tooduu buruqa poosa purupuruuma kiooyauvoota Yisuunna kieetaivau rau kioo buruqairootama ivaki vairavai. Hama Yisuunna kieetaivau rau buruqaiivo purupuruuma kioo buruqaiyauvaa tasipama vairama kioo ari voovau rapugiaa yoketaama kioo vairavai. ⁸Vauduu tee na vaa tauraa mmata nnauvaa taivo neetama aakiaivaki oro tee kutaavaivee tiravai. ⁹Yisuuva putuuvakidiri kava diitaanara kuaivaa nnaaru Anutuuaqaa yanaivaki roo kua fafaaraivo tuuvaa ta homo ivara kumimakama iikiaunnvai. ¹⁰Ta ivaa teeda pikiada kava vara ranada titi nnaukira nmiravai.

Yisuuva Makataraa gioonna Mariaanna avuuvau kooyaa diravai
(*Matai 28:9-10; Marakaa 16:9-11*)

¹¹Ta ngiaannaduu Mariaava mmata nnau mmaanaivau dioo vainno rateeravai. Ratoovarioo kookama kioo aakiaivaki taanee kiaa tooduu ¹²aangeravaitana poosa buruqa uyuvaitana Yisuunna nnabaivaa yapa kioovau hara kiada variravai. Vuaivo kieetaivaa yapa kioonngiaa varuduu vuaivo yukuuvaa yapa kioonngiaa hara kioo variravai.

¹³Ivaitanaano Mariaanna tunoo: Gioonna-o, e aaniira rataannanee? tuduu rikioo ivo ivaitana sai tunoo: Vaa ni Udaangaivaa nnabaivaa iya varada kuaavai. Iya yapa kiaipinnainni hama na tauvaara rataunoo, ¹⁴kiaa kioo hanigia tooduu Yisuuva ivau dioo vauduu hama inna Yisuuvavee kiaa arinaima teeravai. ¹⁵Hama arinaima tooduu rikioo Yisuuva inna tunoo: Gioonna-o, e aaniira rataannanee? A giara buaakiannanee? tuduu rikioo yaata utuoo tunoo: Aanna yatari mmoorira haitatuura vaidivoono tinoo, kiaa inna kua sai tunoo: Ni vaidi-o, vaa eenoo inna varee viee inna yapa kiaannaivaara ni giaa ni minai na viee inna varaanaravaivee, ¹⁶tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Mariaa-o, tuduu rikioo hanigia inna too Eporai kuaivakidiri inna tunoo: Rovonii, tiravai. Ivo itaa kua tuu kuaivaa oyaivo Vitaira-o, tiravai. ¹⁷Yisuuva gioonnaivaa tunoo: Hama na ni Napoonnasi kava kuauvaara sa ni utu kiee vakianee. Viee ni ngiaammuauya niyara kiaa mmiee kianee: Ni Napoova ngii Gioovavee. Ni Anutuuaqo ngii Anutuuaqovee. Na kava innasi kuanaravee. Iya itaa kua kua mmianee, ¹⁸tuduu rikioo Makataraa gioonna Mariaava vioo inna ngiaammuauya kua mmioo tunoo: Vaa na Udaangaivaa tauvavee, kua kioo iva tuu kuaivaa iya kua mmiravai.

Yisuuva ari ngiaammuauyaata kooyaa kua tiravai
(*Matai 28:16-20; Marakaa 16:14-18; Rukaaso 24:36-49*)

¹⁹Ii Sudaaga sui ivaki heenauduu Yisuunna ngiaammuauya nnau voovaki nuunaida vaidi Yutayaiyara aatuuda sipuuyauvaa rau kiooduu Yisuuva numa

iya tammaivaki dioo vainno tunoo: Ausa nuufaivo ngiiki vakiaivee, ²⁰kiaa kioo ari yaakuuvaitanaata ari yaaneevaatama iya vitairavai. ²¹Vitauduu iya ngiari Udaangaivaa teeda sirigairavai. Sirigaida varuduu Yisuuva keenaa iya tunoo: Ausa nuufaivo ngiiki vakiaivee. Ni Napoova ni titoneema na ngii titaunoo, ²²kiaa kioo ari yaikiaivaa iyayaa fuu tioo tunoo: Mmannasa Yoketaivaa varaatee. ²³Fai ngia vaidiia mminnamminnaa maisaiyauvaara taikaivee tikio fai taikaanaravai. Fai ngia vaidiia mminnamminnaa maisaiyauvaara mmannammanna vakiaivee tikio fai mmannammanna vainaravaivee, tiravai.

Tumaaso Yisuunna teeravai

²⁴Yisuunna ngiaammuau yaakuuvaitana yukukidi taarama varuuyakidiri mmuaavai nnutuuvo Tumaaso vuai nnutuuvo Gaabivaano Yisuuva nnuu suaivaki hama iya tasipama variravai. ²⁵Hama iya tasipama varuduu ari saiyaano inna kiaa mmida tunoo: Vaa ta Udaangaivaa taunnaano, tuduu rikioo Tumaaso iya tunoo: Fai na hama inna yaakuuvaitana pirima hoo kuaruuvaitana tee hama na ni yaaku oopuuvaa pirima kuaruuvaitanaki uyuee hama na ni yaakuuvaa inna yaaneevaki uyuee fai hama na ivo diitainoo kiaivaara kutaavaivee tinaravaivee, tiravai.

²⁶Yapooma yaaku sai suaivai karasaidiri taaravooma suaivo taika kioodoo Yisuunna ngiaammuauya keenaa nnauvaki varuduu Tumaaso iya tasipama variravai. Varuduu vaa iya sipuuvaa rau kioodooaata Yisuuva kati numa iya tasipama dioo vainno tunoo: Ausa nuufaivo ngiiki vakiaivee, ²⁷kiaa kioo Tumaasaa tunoo: Ai yaaku oopuuvaa rooru aavau yapa kee ni yaakuuvaitana taanee. Ai yaakuuvaa rooru ni yaaneevaki yapaanee. Sa taara yaata utirainna niyara kutaavaivee kianee, ²⁸tuduu rikioo Tumaaso inna kua sai tunoo: Ni Udaangakuavee. Ni Anutuuqovee, ²⁹tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: A vaa ni taannaivaara niyara kutaavaivee kiannano. Gionna kiaapu hama ni taiya niyara kutaavaivee kiaivaara Anutuuqo iyara yoketainoo, tiravai.

Aa yanaa aavaa roo kua oyavovee

³⁰Yisuuva ari vookara ari vookarau mmoori kaayauyauvaa ari ngiaammuauya avuuyauvunu uduu teeravai. Iyauvaa mmuakiaayauvai hama na aa yanaa aavau rauvai. Na vooyauvai nnaasu rauvai. ³¹Anutuuqo mmataama kioo vaidiivo Yisuuvee. Anutuuqaa Mmaapu tuanaivo Yisuuvee. Ngia ivaara kutaavaivee kiaaraivaara na aa yanaa aavau Yisuuva uu mmoori vooyauvai rauvai. Ngia itaama innara kutaavaivee kiaa kiada tupatupaa variraivaa varaaraivaaraataama na aa yanaa aavau ivo uu mmoori vooyauvai rauvai.

Yisuuva ari ngiaammuauya avuuyauvunu kooyaa diravai

21 ¹Yisuuva nnaagiai numa nnoori haruungaivaa nnutuuvo Tiperiaa vainiivau ngioo kava vooneetu ari mmammaivaa

kooyaa ari ngiaammuauya vitauduu inna teeravai. Ivo ataama ari mmammaivaa iya vitauduu teeravai. ²Ari ngiaammua u voovai Simoono Petrooso ari seena ngiaammua u voovai Tumaasootama ivaki variravai. Gioonna kiaapuuya innara Gaabi-o, tira vaidivai. Ngiaammua u voovai Nataneerootama variravai. Ivo Karirayaa ivaki vau yoosinna voovai nnutuuvo Kenaa ivakinnaa vaidivai. Sevetainna mmaapuuvaitanootama seena ngiaammua u taaravaitanootama ivaki nuunaida variravai. ³Varuduu Simoono Petrooso iya kiasa mmioo tunoo: Na tavau varaanara kuanaravee, tuduu rikiada iya inna kiasa mmida tunoo: Fai teetaatama kuaaravee, kiasa kiada vida kanuuvaa varada ivaki karada heenageena tavaura puridada hama tavau voovai vareeravai. ⁴Hama varooduu rikioo suaivo reera kioovakinnai giataa Yisuuva nnoori haruunga siriivau dioo vauduu hama ari ngiaammuauya arinaima inna teeravai. ⁵Hama inna arinaima toduu rikioo Yisuuva iyara aayanna roo tunoo: Ngiaammuauso, vaa ngia tavau vooyauvai varadanee? tuduu rikiada iya inna kuaivaa sai tunoo: Ai, hameeta ta tavau voovai varaunnao, ⁶tuduu rikioo Yisuuva iya sai tunoo: Ngia utua vaaheevaa vara kanuuvaa sainai yaaku yaadudainningiaa kagaari kiada fai ngia tavau vooyauvai varaaravee, tuduu rikiada iya utua vaaheevaa vara iva tuupinnainningiaa kagaari kiooduu tavauyauvo utua vaaheevaki nnida vidada suvuai kiada vauduu iya hama yopeema vaaheevaa utu raririima rada kanuuvaki yapeeravai. ⁷Iya vaaheevaa utu raririida varuduu Yisuuva niyara mmuduuya rira ngiaammua uvo neenoo Petroosaa kiasa: Inna Udaangaivovee, tuduu Simoono Petrooso Udaangavee tuu kuaivaa rikioo ivo taguaada dioo vauvaara ari yaapa varaayaa diaivaa ariiyaa rau varoo nnooriivaki suairoommu kioo viravai. ⁸Vuduu ari saido kanuuvaa varada siriivau vida vaaheevaa aakiaivaki kaayau tavauyauvo suvuai kioo vauyauvaa utu raririima rada viravai. Hama iya ngieera nnoori vuutaivaki variravai. Iya nnoori siri vainiivau variravai. ⁹Iya kanuuvakidiri vida siriivau reemi rada dida vida toduu ikia hauru toovo iya too vauduu tavauvoota bereetaivootama ivau vairavai. ¹⁰Vauduu Yisuuva iya tunoo: Ngia aa ikiataa varaa tavau vooyauvai varada ngiatee, ¹¹tuduu Simoono Petrooso kanuuvau karoo vaaheevaa aakiaivaki kaayau tavau pinaiyauvo suvuai kioo vauyauvaa utu raririima roo numa siriivau yapa kieravai. Yapa kiooduu yaaku sai vaidivai karasaidiri taara vaidivaitana yuku yaaku taika kioo vo vaidivai yaakuuvaitana yukukidiri taaravooma (153) tavauyauvo vaaheevaki vairavai. Kaayau tavauyauvo itaama vauduaata hama vaahevo tavarateeravai. ¹²Yisuuva iya tunoo: Numa nnaatee, tuduu rikiada vaa iya arinaima inna teeda yaata utida tunoo: Ti Udaangaivovee, tuuvaara iya aatuuda hama inna yaparaida tunoo: A giononnee? tiravai. ¹³Yisuuva oo bereetaivaa habati kioo iya mmioo tavauyauvaatama habati kioo iya mmiravai.

¹⁴Yisuuva putuuvakidiri diitoo nuainno varioo ari ngiaammuauya avuuyauvunu tauraa taaraneetu iya too ii suai tavau hudoo suai ivaki kava nnaagiai vooneetu iya teeravai.

Yisuuva Petroosaata kua tiravai

¹⁵Iya yeennaiyauvaa nnaa taika kiooduu Yisuuva Simoono Petroosaa tunoo: Simoono, Yuvuaanaa mmaapukuavee. A niyara mmuduuya ruannaivoono aa i seena aaya niyara mmuduuya riraivaa yaatarainnee? tuduu rikioo inna sai tunoo: Yo, Udaanga-o, na aiyara mmuduuya ruauvaa vaa a tee rikiaannanoo, tuduu rikioo Yisuuva inna kuaivaa sai tunoo: Ni puara sipisiipa nnaakaraiya yeennaiyauvaa mmianee, ¹⁶kiaa kioo kava vooneetu inna tunoo: Simoono, Yuvuaanaa mmaapukuavee. A niyara mmuduuya ruannanee? tuduu rikioo inna sai tunoo: Yo, Udaanga-o, na aiyara mmuduuya ruauvaa vaa a tee rikiaannanoo, tuduu rikioo Yisuuva inna kuaivaa sai tunoo: Ni puara sipisiipaiyara haitatuukianee, ¹⁷kiaa kioo kava nnaagiai vooneetu inna tunoo: Simoono, Yuvuaanaa mmaapukuavee. A niyara mmuduuya ruannanee? tiravai. Yisuuva itaama taaravoomaneetu Petroosaa tunoo: A niyara mmuduuya ruannanee? tuuvaara Petrooso ausa mmuaararainno inna sai tunoo: Udaanga-o, mmuakiaa mmoori aataruuvaa vaa a tee rikiaannanoo. Na aiyara mmuduuya ruauvaaraatama vaa a tee rikiaannanoo, tuduu rikioo Yisuuva inna kuaivaa sai tunoo: Ni puara sipisiipaiya yeennaiyauvaa mmianee. ¹⁸Na kua kutaavai i kiaa i mmiaunoo. A vaidi karaasavai varianna suaivaki ai uyira rairaiyauvaa eenoo uyuee rainna ee yaata utuanna aataruuvau kuannavai. Fai yapooma a ngiaabai kiee variee i yaakuuvaitana raduda kiee varino vaidi voovoono i uyira rairaiyauvaa aiyaa uyu rau kioo i vitoo hama a kuanee kianna aataruuvau kuanaravaivee, tiravai. ¹⁹Vaidiyya Petroosaa ruputikio Anutuuqaara ari vookaraama putinaraivaara Yisuuva itaa kua tiravai. Petrooso putinaraivaa gioonna kiaapuuya teeda Anutuuqaara kua yoketaivaa kiaaraivaara itaa kua tiravai. Yisuuva Petroosaa tunoo: Ni nnaagiai ngianee, tiravai.

Yisuuva niyara kua tiravai

²⁰Kiaa kioo vuduu Yisuuva niyara mmuduuya rira ngiaammuauvo neetama iya nnaagiai nniravai. Tauraa ta yeenna nneera suaivaki neenoo Yisunna rainnaa utuee inna kianoo: I nnammutuaiya i vitainara vaidiivo gioononnee? kiaivoono na iya nnaagiai nniravai. ²¹Na iya nnaagiai ngiee variaaduu too Petrooso hanigia ni too niyara Yisunna tunoo: Udaanga-o, aa vaidi aavaara a dataakuainna kiannanee? ²²tuduu rikioo Yisuuva inna sai tunoo: Fai na innara tinara: Ivo varinanai fai na kava vara ranee mmatayaa tiinaravaivee, tinara kuaivo mo datainnee? E

aaniivaara ivaara yaata utuannanee? Hama ainivai. Eenoo ni nnaagiai ngianee, tiravai. ²³Ivo itaa kua tuu kuaivaara inna nnaagiai nuairaiya rikiada tunoo: Ivo tinoo: Ii vaidi ivo hama putinaravaivee, tiivaivee. Iya itaa kua tiravai. Hama Yisuuva tunoo: Hama ivo putinaravaivee, tiravai. Ivo tunoo: Fai na innara tinara: Ivo varinanai fai na kava vara ranee tiinaravaivee, tinara kuaivo mo datainnee? E aaniivaara ivaara yaata utuannanee? Hama ainivaivee. Ivo itaa kua tiravai.

²⁴Ii vaidi ivaara iya itaa kua tuuvo neenoovee. Na ii kua mmayaaya iyauvaa tiee variee fafaara raunoo. Vaa ta rikiaunnvai. Neenoo kua kutaa tira vaidivai variaunoo.

Yuvuaano kuaivaa raa taikeeravai

²⁵Yisuuva uu mmooriivo kaayauma vauduu na vooyauvaara nnaasu fafaara rauvai. Na yaata utuaunoo. Fai vaidiia Yisuuva uu mmoori mmuakiaayuvai mmuaavai mmuaavai fafaara reekio ii yanaa iyauvaa mmatayaa yapaara mmaataiyauvo hameetainaravaivee.